

[Afghanistan Digital Library](#)

adl0841

<http://hdl.handle.net/2333.1/6djh9x53>

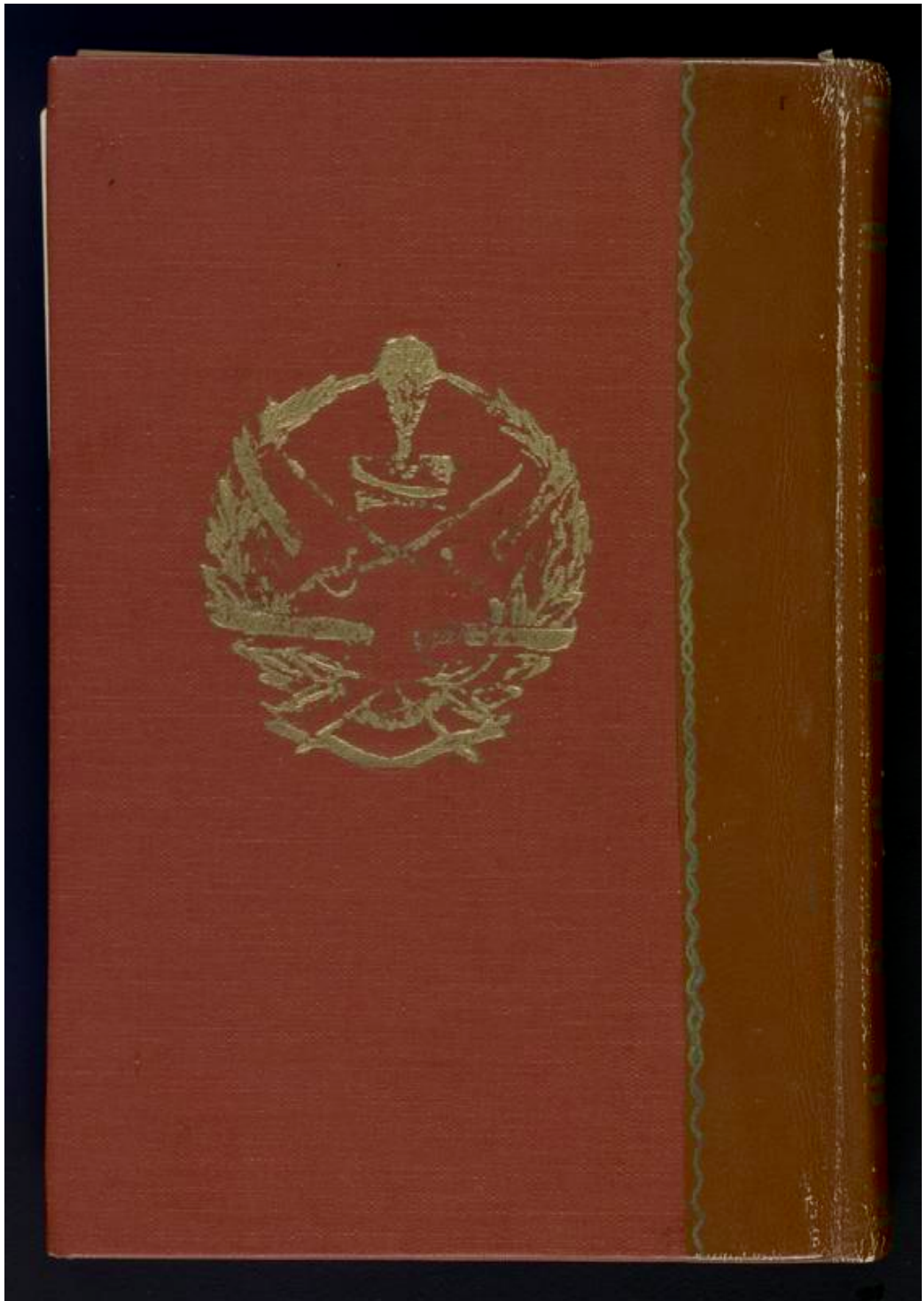

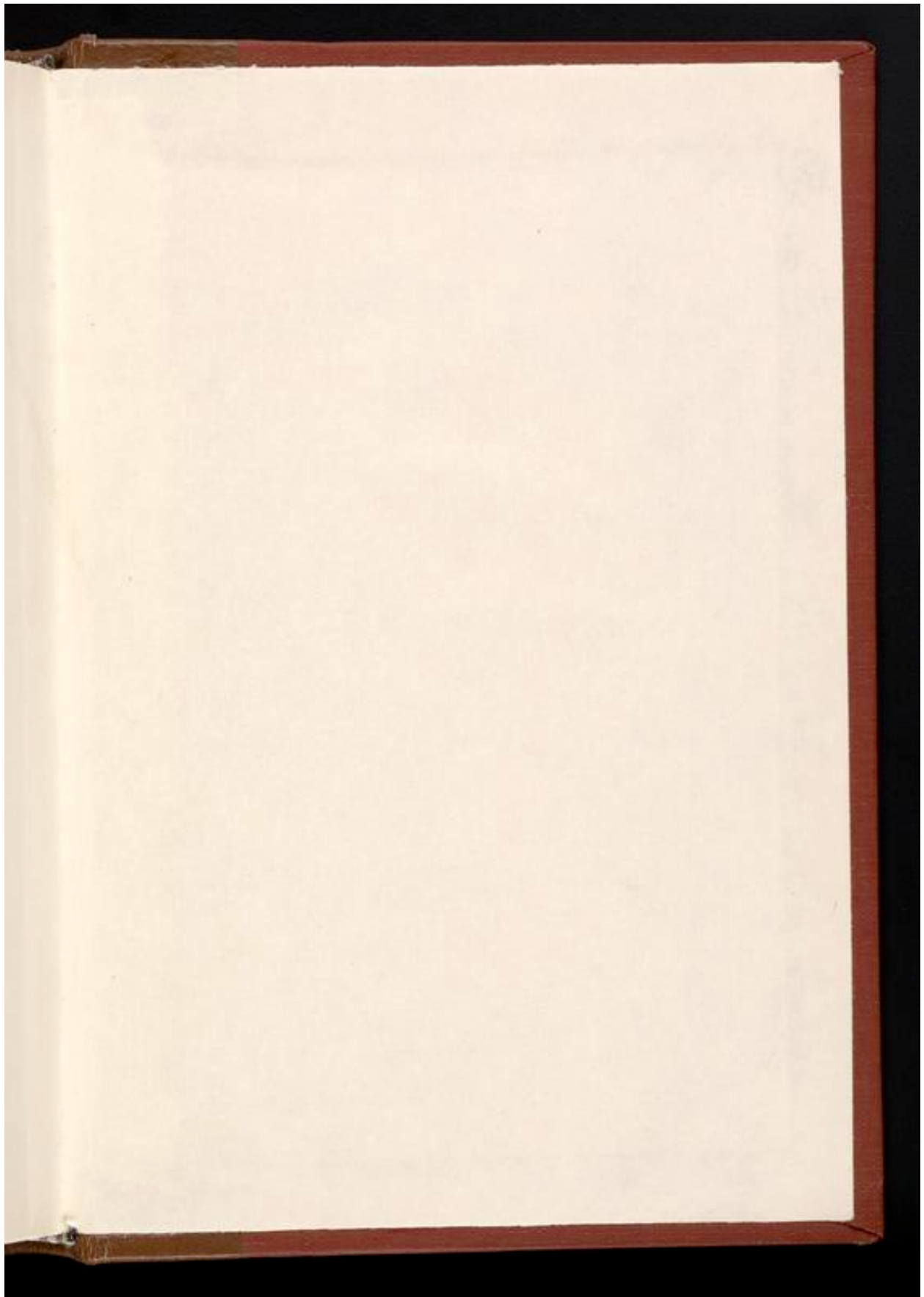
This is a PDF version of an item in New York University's Afghanistan Digital Library (<http://afghanistandl.nyu.edu/>). For more information about this item, copy and paste the "handle" URL above into a web browser.

When referring to or citing this item please use the "handle" URL and not this document or the URL from which you downloaded it.

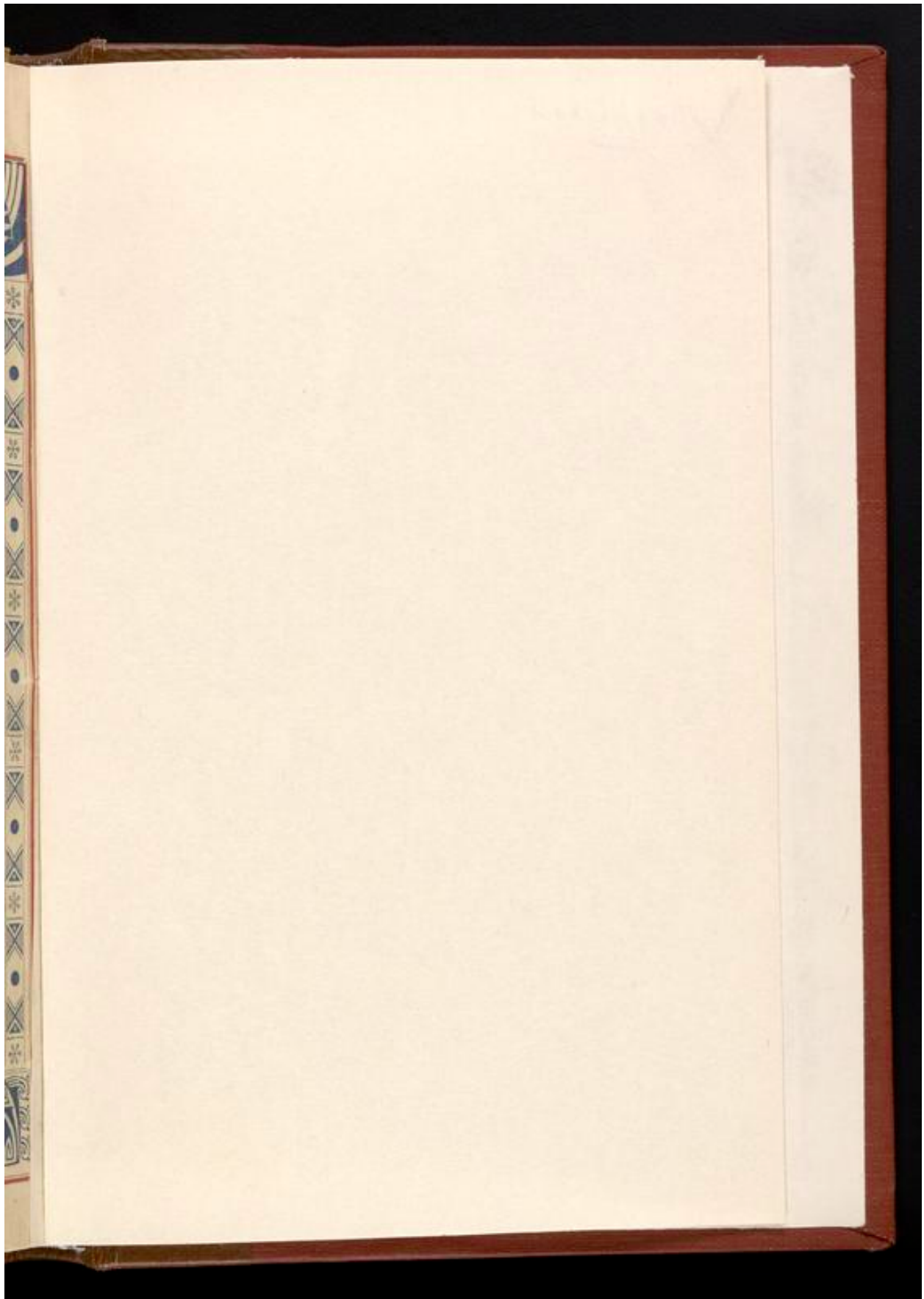
All works presented on New York University's Afghanistan Digital Library website are, unless otherwise indicated, in the public domain. The images available on this website may be freely reproduced, distributed and transmitted by anyone for any purpose, commercial or non-commercial.

NYU Libraries, Digital Library Technical Services, dlts@nyu.edu

May lehi hazi

محرری : محمد فضلی

رَبِّمَایِ افغانِ سیاحی

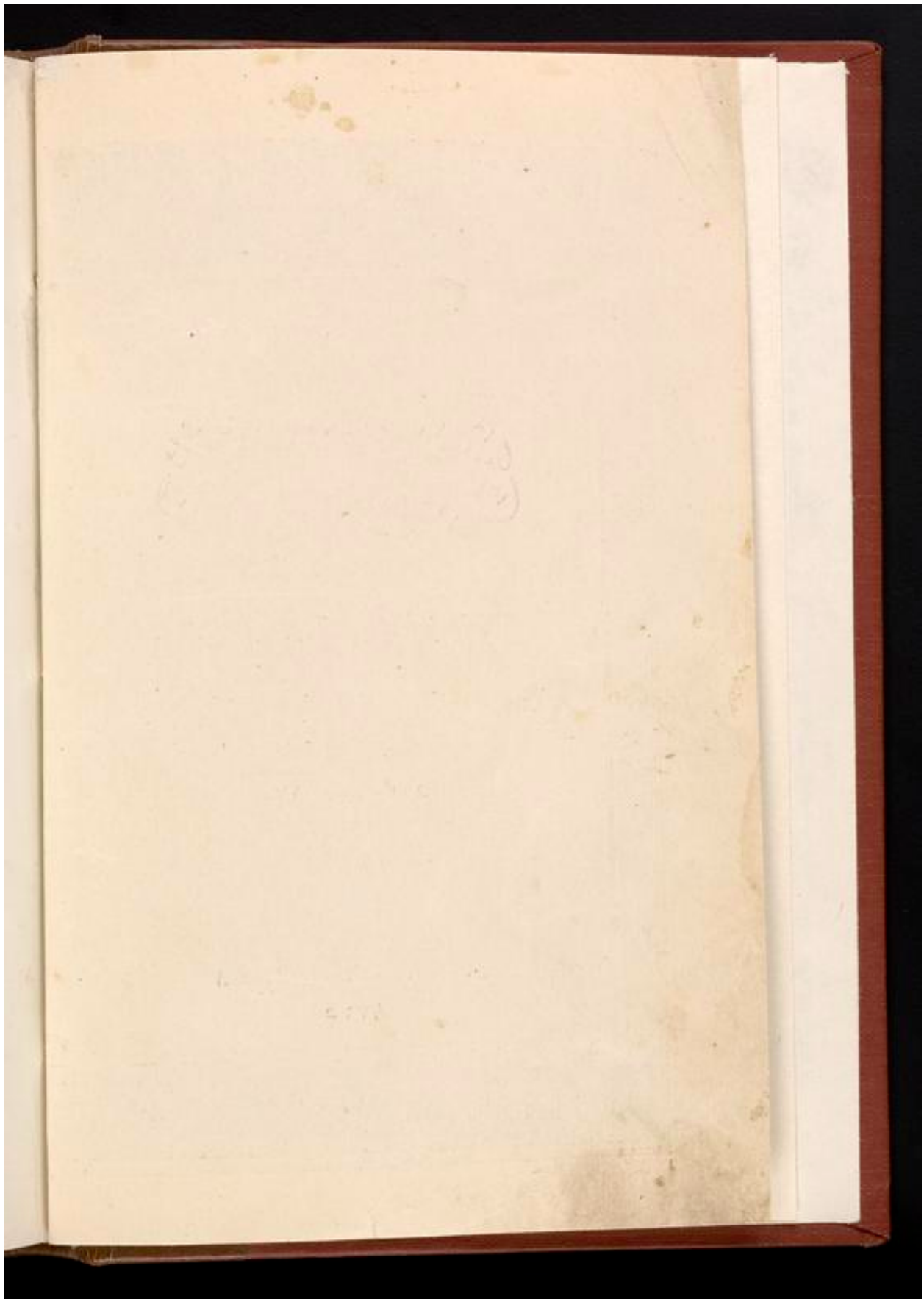
افادهٔ مرام، افغان سفری، موقع جغرافیسی، حدودلری،
کوللری، داغلری، انهار، تقسیمات سیاسیهسی، خاندان امیری،
عادات و ملتیهلری، معارف، صنایع، تجارت زراعت پوللر
شوسهلر، پوستهلری، پارهلری عناصر، اردو عسکرلک،
اسلحهسی، حضوره قبول، بیرام نمازی دوبار عام، جشن کیجهلری

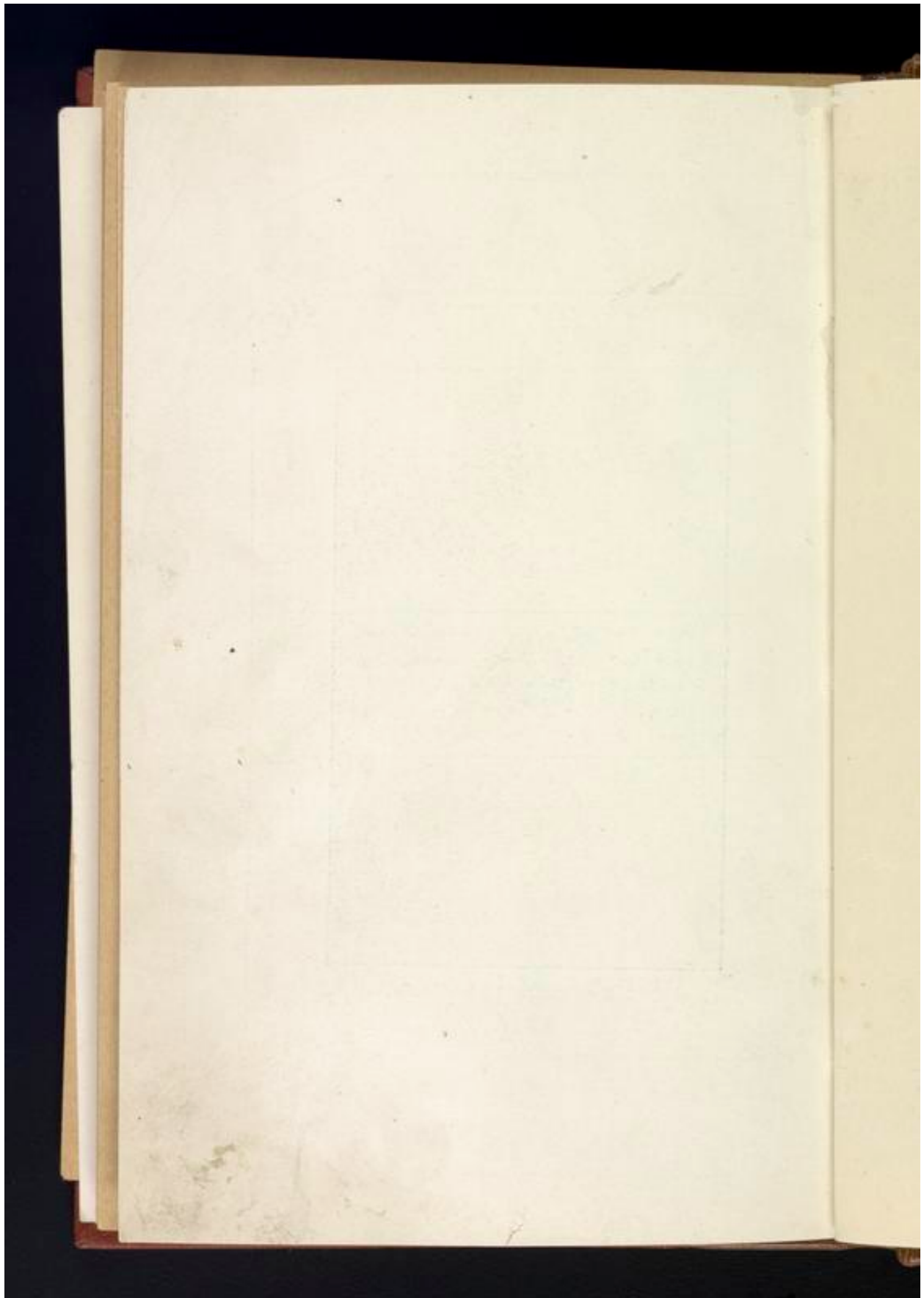
۱۳ رسمی حاویدر

استانبول مطبعهٔ احمد احسان

۱۳۲۵

عالم اسلامك انبياهي شواهدندن : افغانستان اميرى
(حبيب الله خان دراج الملة والدين) حضرتلى

افاده مرام

افغانستان اسيانك بوكنج ودينج حكومتى حقنده همان
بوتون جهان اسلاميتده بر توجه بر محبت واردر. خصوصيله
عثمانليز عموميتله بو ديار و حكومت ايچون پك بويوك
بر حسن تقدير توجه واحترام بسلر لر. فقط غريبدر كه
بوكون بو حكومت حقنده همان هيچ كيمسه ده دوزرو
بر فكر، معلومات حقيقيه بوقدر. خرافات قيلندن
ايشيدلش، روايت ايدلش، بعض افسانه لردن بشقه
بوملكتت نه حال حاضرينه نه ده ماضي سنه عائد بر اثر
مطبوع ومدون موجود دكلدر. چونكه اورايه كيرمك،
كورمك و صوكر ا كورديكى دوزرو اوله رق يازمق،
هيچ كيمسه به نصيب اولماش كيدر. انسان بيلمديكى،
ايجه طانيدينى بر شى طيعيدر كه نه قدر سوسه ينه اكسيك
سودر. حتى سومه سنه بوجه مناسبت بولوناماز
بناء عليه اسيانك پك فعال بر حكومتى اولان وبالخاصه
تكميل وطنداشلمزك توجه صميمى قابيسى قازانمش
بولنان افغانستانك حال حاضر سياسى و عسكرى

— ۲ —

بر درجه به قادر دخی استقبالی طامیق ، اونا قارشو بر حس
اخلاص و مودت بسلیهن عثمانیلره لازمدر. بولزوم تأمین
و تطمین ایدیلنجه او اخلاص و مودت طبیعی در که او توجه
و حرمت غیابی مزداد و متین اولاجقدر .

مصرده بولندیغمز زمانلر حسب القدر افغانستانه
کیتمشدک . مملکتک برچوق یرلرینی کوردک خاندان
امارتک و بوتون افغان امراسنک حسیاتی پک یقیندن
مشاهده و تدقیقه موفق اولدق . اردوسی ، معارفی ،
صنایعی احوال و عاداتی و عثمانیلره قارشو پرورده
ایتدکلری حس مقارنتی بالذات ، کوردک ، بوکور کولر .
تمزی ، تدقیق اتمزی شمدی بورسالده وطنداشلر مزه
عرض و تقریر اتمک ایسته یورز . فصل کوردک ،
فصل حس ایتدکسه هیچ برشی علاوه ایتدکسزین
اولدینی کبی یازدق . و تقریر اتمزی امکان داخلنده تماماً
توضیح و تنویر اتمک ایچون حین سیاحتده ایدیندیکمز
فوطوغرافلری قروکیلری دخی ، اوبابده کی کلفت مادییه
قاتلانارق اقتضا ایدن محللره قویدق . پک زیاده امید
ایدرزکه ، بو افغانستان رساله مصوره مز ، اورالر دأثر
معلومات و تنقیقات عمیقیه صاحب ارباب علم و تدقیقه
هیچ اولمازسه باعث شوق و غیرت اولور ، و اورالر

— ۳ —

دائر یالکز حب و توجه بسله یه رك هیچ معلوماتی
اولم یانلر ده برنبده وقوف حقیقی بخش ایدر .

« ایشته اول قدردر اول حکایت »

« باقیسی کذاب بی نهایت »

فی ۳ تشرین ثانی سنه ۳۲۵

محمد فضلی

افغانستان سفری

اوج سنه اول ، قاهره ده ایدم . برکون بعض رفقای
آلام استبداد و غربت آرقداشلر ، وبالخاصه حیات و حریتی
قورتارمق ایچون هر شینتی فرا ایدم رک اورالرہ التجایہ
شتابان اولمق مجبوریتنی کورمش حسنی بک ، حقوق
قہوم سسندہ او طور و یوردق . و بیلم ناصل بر سائقہ
حسنی بک ، یاقینندہ بولونان طائیدینی بر ذات ایله قونو-
شیوردی ؛ زمین مکملہ ، حسنی بکک ماجرای حیاتیہ
انتقال ایدر ، و حسنی بک ، انقراضه سور و کلہ ن سوکیلی
وطنده ، اونک اعلاسنہ واکتساب و مکننتہ چالیشمق
دکل یا ، حتی ناموس کارانہ ایفای وظائف ایتک بیلہ معاذہ
نہ قدر مشکل ، نہ قدر بر فلاکت و تہلکہ بر پرواسزلق
تشکیل ایتدیکنی حیات عسکریہ ماضیہ سندہ کی وثائق ایله ،
واوقدر جانی یانمش بر عسکر و ظہور حرارتیلہ بسط
واثبات ایلرکہ ، مخاطبی شدتلہ متأثر اولور ؛ دیرکہ :
— سزک کبی متقن و مقتدر ذاتلر افغانہ کیمش
اواسہ کنز ، اورا حکومتہ بویوک خدمتلر ایدرسکنز ؛
و حتی بالخاصہ امیر نزدندہ بک بویوک بر حسن قبول

— ۵ —

کورورسکیز . افغان حکومت اسلامیه سی ، سزك كې
مسلمان ارباب عرفان و اقتداره بك محتاجدر و بك زیاده
رغبت و احترام کوسترر . اكر ارزو ایدرسه كز محمود بك
طرزی واسطه یله حضرت امیره بر عریضه تقدیم اید .
بیلیرسكیز . موفق اولاجفكیزی ده شمدیدن تأمین
ایده بیلیرم .

بو ، هنوز طانیشیلما مش ذاتك ، شوصورت صمیمیه ده
واقع اولان ارانه و ترغیبی ، حسنی بكك چوقدنبری قلب
ودماغنی اشغال ایدن امل و ارزو بی بك زیاده تشویق
و تشجیع ایتمشدر . بناء علیه همان ایدیندیكى آدرس ایله
افغان حكومتته بر عریضه تقدیم ایدر .

بوتاریخندن بر سینه صوكر ا حسنی بك ، محمود بك
طرزیدن بر مکتوب آلیركه : بونده افغان امیری حضر-
تارندن جواب آلدیغنی ، جوابك بوقدر كچیکمه سی ،
عریضه متقدمه نك بوله رجوق برلره طاقیلارق بك كچ
واصل اولمه سندن تولد ایتش اولدیغنی ، بیاندن صوكر ا ،
ذكر ایدیلن جواب : حسنی بككن ماعدا ، ده اوسویه
علم و عفتده توركلر اولوب ده اورالره كیتمك ارزو
ایدرلر سه كال ممنونیتله قبول ایدیله جككریخی بیان و تأمین
ایدیورمش . و بو ، شیمدی اظهار ارزو ایده جك
افندیلك بر عریضه تقدیم ایتهلری لازم ایش ..

— ۶ —

بوخبره اطلاع ایدلیدی کون، بعضی آرقداشلر :
 واز جمله علی ثروت بك، اجزاجی محمدافندی، اسویجرده کی
 علی فهمی بك ده برر عریضه تقدیم ایدرلر ..
 بر مدت صوکره کابلدن تکرار بر جواب آلیرکه
 عیناً شودر :

عزتلو حسین حسنی بك افندی حضرتلری

بوندن برسنه مقدم یعنی فی ۱ ذی الحجه سنه ۳۲۳ تاریخیه
 نام عاجزی به ارسال بیورمش اولدیغکز مکتوب فی ۲۹
 ذی الحجه سنه ۳۲۳ تاریخنده واصل دست عاجزانه اولمش
 ایدی که اولوقت امیر حضرتلری معیننده جلال آباد ولایتنده ایدک
 مکتوب عالیکزی حرفیاً فارسی به ترجمه ایده رک اصلیه برابر
 امیر حضرتلرینه تقدیم ایله دمسده سفر بر حالنده بولندیغمزدن
 ایجاب اجرا سنه دائر ویره جکاری امری کابله عودتلرینه تعلیق
 بیوردیلر. وقوع حالی مشعر ذات عالیبرینه بر مکتوب یازمشم .
 ایشو مکتوب هندستانک بر جوق بر لرینی سیاحت ایتدکدن
 وایچ آی صوکره کابله عودتمزده کرویره کلدی . بتکرار
 جواب یازمشی امیر حضرتلرندن آلنه جتی اراده به تعلیق ایتش
 ایدیسده مشارایه حضرتلری مالک شاهانه لرینی کشت وکذار
 ایتک ارزره دائماسفر بر حالنده بولندقلرندن مکتوب عالیکزی
 بتکرار عرضنه مساعد وقت بولنه مدیقندن مکتوبکزی بو آنه
 قدر جواب سزقالدی. بوکره امیر حضرتلری بوندن ایکی آی اول
 هندستان سیاحتنه عزیمت بیوردیلر . ومقام امارته برادری
 سردار نصراه خان حضرتلرینی وکاله تعیین بیوردیلر . ذات
 عالیبری حمیت اسلامییه وغیرت وحدانیه سائقه سیله افغانستان

حکومتش خدمت ایتک اوزره کلک آرزو سنده بولنان احبابمزدن
برذاندن آلدنم بر مکتوبی فارسی به ترجمه ایدیه ک مکتوب
عالیکزله برابر مشارالیه نصراء خان حضرتلرینه تقدیم ایلدم .
مکتوبلرک هر ایکسینی ده مکرراً او قودیلر و ذاتاً افغانستان
حکومتک ترفیع و ترقیسنه خادم اوله جق عثمانیلردن بشقه برملت
اولمسیغنی بیلدیکندن و محض خدمت ایتک داعیسیله تشریف
بیوره جقکزدن پک زیاده ممنون اولدیلر . و بوکادائر و بریله جک
امر هر حالده اراده حضرت امیری به متوقف ایدو کندن ایجاب
اجراسنی امیر حضرتلرینک تشریفلری زمانه تعلیق بیوردیلر .
(کتسم بالذات مکتوبلری حضور امیری به تقدیم ایدوب بواکی
ذاتک کللری اسبابی تسهیل ایچون اراده حضرت امیری بی
استحصال ایدیه جکم وقوع حالی کندولرینه یازیکز) دیه امر
بیوردیلر . بناءً علیه امرلری موجبجه شو مکتوبی ذات
عالیرینه تقدیم ایدیورم . فقط اره دن برسنه کچدی . ذات
عالیکز حالا مصرده میسکز . و کلک سودا سنده میسکز
مکتوب عاجزینک ذات عالیرینه وصولنده وقت فوت ایتمیوب
همان حقیقت حالی بر مکتوبکزله بیان بیوریکز که امیر حضرتلری
تاریخدن ایکی آی سوکره دار السلطنه کابله تشریف بیوره جکلردر .
ایجاب ایدن مصارف سفریه کزله کلک جکسنه طریق یا اراده
سنبه حضرت امیری ذات عالیرینه تبلیغ ایدیله جکلردر . فراریلردن
عثمانلی مکتبلرنده مکمل تحصیل کورمش ملکی و عسکری ارباب
قندن اولوبده اورالرده بولنانلردن کلکسی آرزو ایدن وار ایسه
ممکن مرتبه ترجمه حاللریله هانکی فنلردن اختصاص کسب ایتش
لیاقت و درایتلری مشعر مهر و امضالر آلتنده برر مکتوبلرینی
آلوب ارسال و عنایتنه و ساطت عالیرینی دخی التماس ایلرم .
معروضاتم وجهله امیر حضرتلرینک هندوستاندن عودتی

— ۸ —

زمانه قدر مکتوب عاجز بنک امر جوابیه لرینه نازل اولورم امید
قویسیله ختم مقال ایلرم . باقی اراده افندم حضرتلرینکدر .
۱۴ محرم سنه ۳۲۴

محمود طرزی

بوایکنجی مکتوب اوزرینه کیده جک آرقداشلرک
مصارف راهیه لرینی تخمین و تعیین ایتک اوزره حسنی بکله
برابر قورق قومپانیه سنک آجنته خانه سنه مراجعت ایتدک .
آجنته ، قاهره دن ویانه یه قدر بر افندی ۱۰ انکلیز
لیراسی الیه ایکنجی موقعمده کیده بیله جکفی ، وایلریمی
ایچون ویانه ده کی آجنته الیه کوروشولمسی اقتضا ایتدیکنی ،
قاهره دن دوغرودن دوغرویه باکویه یاخود مروه قدر
بیلمت کسمیه جکفی بیلدیرمش ایدی . بوکابناء حالی عرض
ایتمک اوزره کابله بر مکتوب یازدی . و بنده بومکتوب
ایله برابر ، حیاتمدن نه لره واقف اولدیغمدن ، نه یایابیله .
جکمدن باحث بر عریضه تقدیم ایدهرک ، قبول بوبورو .
لورسه م ، حسنی بکله برابر حرکتیه مهیا بولوندیغمی
سویله دم . وحسنی بک اشبو عریضه سنده قورق قومپانیه سی
آجنته سندن آلدیغی جوابیه علاوه بعیدجه بر تخمین ایله
برکشی به کابله قدر الی لیرا خر جراه کفایت ایده بیله جکی
ظننده بولوندیغنی دخی درمیان ایتمش ایدی .

— ۹ —

ایکی بحق آی صو کرا کابلدن رسمی برتحریرات
ایله فیخامتا آب دولتلو سردار نصرالله خان حضرتلرینک
فرمان عالیلری و ملفوف ۳۵۰ عدد عثمانلی لیراسنی مشعر
بربونو کلدی. بزلی شیخاً طانیققلری حالده صرف
بولبله برمراجعت و تحریر آ ویرلمش برسوز اوزرینه پاره
کوندرمهلری تورکاره قارشو امنیت و اعتمادلرینه بر دلیل
علئیدر .

آرتق مسأله ، قطعاً جدیت کسب ایتیش اولدینی
ایچون سفره نامزد آرقاداشلار ، هیمز یول تدارکاتنه
باشلامشدر . یکریمی کون صو کرا حاضر دق . یالکز ،
آرقاداشمز دوققور سعدالدین و دادیک ، اقیهای قابلسز بر
عذر و مانعه ایله قرارندن صرف نظر ایتک مجبوریتسده
قالمشدی؛ فقط ، بز هیمز ایچمزده برده دوققور بولونمسنی
یک زیاده التزام و آرزو ایدیوردق . بو آرزوی متلا -
شیمزی ، نهایت اسکندریه ده اجرای صنعت ایدن
اوپراتور منیر عزت یک قاردشمز تطمین ایتدی؛ کندیسنه
وقوع بولان مراجعت صمیمه مزی ، مجرد وحدت
دینی ، و منفعت سیاسی دینی نقطه نظرندن بر محاکمه
حیتکارانه ایله در حال قبول ایتدی .
روسیه دن کیدیله جکی و روسیه حدودندن کچمک

— ۱۰ —

بعض قیودانه تابع طو تولدیفتدن پسا پورطریمنزی قاهره
روس قونسلوسنه ده تصدیق ایتدیرمش ایتدک .

روسلرک حزر دگزى اطرافدن ، یعنی تورکستان
جهتلرندن کچمکه ، او طرفلرده سیاحته راجحی به مساعده
ایتمه دکارینی قاهره ده ایکن او کرمشدک . بوسیلله پسا -
پورطریمنزی « برای زیارت مشهده » قید ایتدیرمشدک .
وجنورده کی آرقداشمزده ده ، پسا پورط ایشینک
قاهره ده اولاجغنی ، خرچراهلرک واصل اولدیغنی
یازمشدق .

آرتق سیاحت قریبه من شیوع بولمشدی ؛ علی
فهیمی بکه ترسته ده بولوشمق اوزره بر مکتوب یازارق ؛
۱۳۲۳ سنه سی ایلولنک اون طقوزنجی کونی قاهره دن
پورت سعیده حرکت ایتدک . شمندوفر غارنده ، او
سنه لر دنبری غربت وجدال ، سعی وفلاکت رفیقلمز
ایله وداعلاشمق پک حزین وسوزشلی اولدی پورت
سعیددن اشیا وادوات صندوقلریمنزی قوقس قومپانیه سی
واسطه سیله ارسال ایتدک .

اسماعیلیه دن صو کرا پورت سعیده یاقین بر یرده یول
آرابه لری دوریلش . ترنمز توقف ایتمشدی ؛ بوراده
یولجیلرک واغون دکیشدیرمه سی ایجه قاریشیق برشی
اولدی ؛ وبوقاریشیقلقده ، بزم قومپارتمان ه اسکندریه ده کی

— ۱۱ —

دوقور آرقاداشمىز كىر يورمهسى، قارىشقلانك وىردىكى
راحتىزلىنى اونوتدىران برحسن تصادف اولدى . مكر
اوده ، بزلرله بولوشمق اوزوه بوتون ايله پورت سعيده
كليورمش ... پورت سعيده Hotel de France
اوتل دوفرانسه ايندىك ، اوچ كون واپور بلكه دك .

ايلوك يرمى ايكنجى كوني لوتيد قومپانيه سنك
اله قترا واپورينه بينه رك بوتون حياتمىزده ايلك هدف اولان
اوديار اسلام ايچون حركت ايندىك . وبو سياحتده ايلك
اوضراغمىز تريسته اولاجق ايدى كه : پورت سعيده
تريسته قدار ايكنجى موقع ، يكللى اون انكليز
ليراسى در .

واپورمىز اسكندريه ده اوچ كون قالدى كومور ، صو
كبي نواقصى اكالم ايندى .

بو توقف كونلرده ، بيلمم ناصل بر عارضه ايله
دهشتلى برخسته لغه طوتلدم ؛ متوالى وشديد حمالرتاب
وتوانمى اوقدار خراب وزبون براقىدى كه ، ناموس
اوزرينه وىرلش سوزدن دوتمك ، دونه مكم اغفالات
هردم هجومى آيريجيه بر مرض محرق اوليوردى .
اسكندريه ده كى بو اوچ كوني نه قدار تصور ايديله بيليرسه
اوقدر فنا كچيردم . ونهايت دوقور آرقاداشمىزك مبدول

—۱۲—

وخالص مداوات و غیرت دائمه سیله جانلاندیم ، وان بآن
کسب قوت ایتمه که باشلادیم .

۲۵ ایلولده واپوریمز غایت کوزل برهوا ایله اسکندریه
لیمانی ترک ایتدی . بو ، بزم ایچون غربتده وطن اولمش ،
بزی دراغوش ایده رک سنه لرجه سینمهنده باریندیرمش
اولان مملکتی ، بلکه مؤیداً ترک ایدیوردق .

.... ایکنجی قلماره دن بزدن بشقه یولجی بوقدی .
هوا تمیز ، صاف و متبسم ؛ دکنز را کد ، طاتلی بر سطح
سما رنگ ایله قلوب متعوبیه حضور و تسلی بخش ایتدیکی
ایچون ، بوندن معصوم بر شوق و شطارت آلاق ،
کندیسنه سلاملر و داعلر یوللادیغمز غربتده وطن بو
اسکندریه دن افتراق ترک حزن و حرارتی او یویوردق .
دردت کون ، بویله را کد و کوزل دکنزی طی ایتدک ؛
دردنجی کونی آقشام اوزری برندیزی سواحلی و فنرلی
کورونمکه باشلادی . کوزل برلیمانی تعقیب ایله ریختمه
یا ناشدق . (نه قترا) بوراده یوک چیقاردی ، یوک آلدی
قرانته دو قنورسک تفتیش و معاینه سنی ده صاووشدیر .
دقندن صو کرا ، کمینک ایکی ساعت قدر بوراده توقف
ایده جکندن بالاستفاده قارمیه چیققدق .

ریختیم اوزرندم پوسته خانلر و آجنته لر بری برینه
موازی سوقاقلر تعقیب ایدیلاجه ، بویوک برکلیسه میداننه

— ۱۲ —

کلینیور؛ بزده بومیدانلغه قدر کلدک؛ سوکرا دونه دک
ینه کلدیکمز بولدن ساحله، اورادن واپوره کلدک،
وابور حرکت ایتدی. ایرتمی کونی آرناوودلق ساحلنک
تپه لری، طبیعتک او تپه لری، اورالره بخشایش لطیفه سی
مناظر روح استیناسی دها سوکرا، ترسته لیانی واونک
کردباد مدنیته انظارى دولدوردی.

ترسته ده واپوریمز آچقده دمیرله مشدی؛ بوراده
دخی قرائنه وپولیس مأمورلرینک تفتیشندن سوکرا،
۲ تشرین اولده قاره یه چیقدق، متره پول اوتلنه مسافر
اولدق.

ترسته، سوقاقلری، جاده لری منتظم، بویوک طاشلرله
تفریش ایدلمش، غایت تمیز، زیاده سیله تجارتگاه برملکستدر.
تپه لره دوغرو چیقان منتظم بوللری، کوزل، روح ونظره
فرح وانبساط ویرن باغچه لره ایصال ایدر. و بویوکسک
تپه لرده کی باغچه لردن آرقه یه دونوبده تمید نظر ایدلدیکی
وقت، ماوی برحوض لطیف حائده اشغال و تسخیر نظر
ایدن دکر، باغچه لردن آلیان فرح وانبساطی، برمشى
روح ابله مزج ایدر.

کله جک آرقداشلریمزله بوراده بولوشمق احتماله مبنی
مصره قارتلر یازمشدق بوراده درت کون قدر اقامت
ایتدکدن سوکرا، ترسته پوسته خانه سینه اوکله جکینی

— ۱۴ —

بکله دیکمز وکله یز رفیقمز نامه مکتوبلر قارتلر براقه رق
بودا پشته یه حرکت ایتدک .

ترنک ترسته دن چیقار چیماز تعقیب ایتدیکی صیرتدن
ساحله قدر اولطیف و مزهر خط مائل اوزرنده باغلر
باغچه لر، کوشکدر ... اک صوکر بالقچی قلبه لری،
دالیانلر ... نظری اویله طاتلی اوقشایوردی اویله بر
حرارت برشمیم وطنله بوغاز ایچینی کیزا وکنه کتیریورد
دی که ظن ایدرم بر آنده هب آرقاداشلر، برشهیق حسرتله
کو کسمز قایاردی .

بودا پشته یه بر آقشام اوزری داخل اولدق، جسم
ونور انور ایستاسیوندن چیقدیغمز وقت کنیش و تمیز
جاده لر اوزرنده، بومعظم شهرک منظره لیلیه عمومیه سی
آنجا قی برایکی دقیقه سیر ایتدکن صوکر ناسیونال
اوتانه ایتدک .

* *

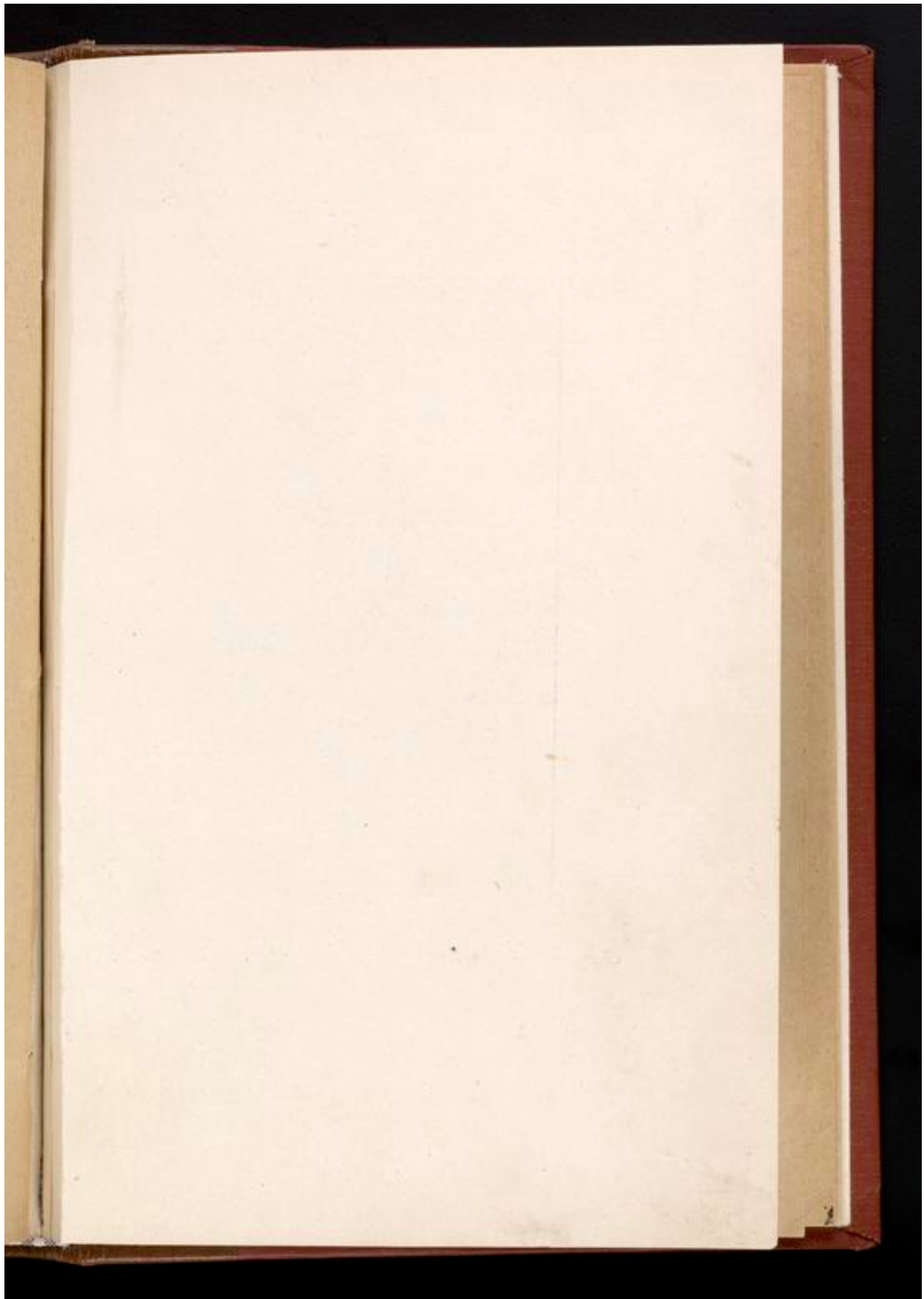
بودا پشده پک نظر ربا ایدی. کنیش سواقا لر جسم
و مکمل مبانی، تراموا یلر، قهوه خانه لر، آصمه کوپرولر،
خاصه : طونه اوزرنده کی درت یوز متره طولنده کی
کوپری ایله مبعونان دائره سی، اک صوک صنعت معماریه نک
اک محتشم برر نمونه سی ایدی. خلاصه بومملکت جدید
تیسارولری و بوتون آثار مدنیه سیله پارسک بر نمونه سی

ایدی . و کوپرورل اوزرینه چیقلدینی وقت طونه نك
جریان لطیفی سهن نه ریخی خاطر لاتیور .
مجارلر ، ناموسکار ، جدی ، فوق العاده غیور ،
وطن پرور انسانلردر .

تشرین اولک اون سکزنجی کونی بر صباح بود اشته یی
ترك ايله اوده سا ایچون شمندوفره بیندک . ترن ، هرایکی
طرفی مزروع ، بی پایان یشیلک لردن کچهرک مجارلرک
غالیجیا حدودینی تشکیل ایدن ساییه قارباط طاغلرینی
آشدی . لمبرغ استاسیوننده آقطارمه اولدق ، روسیه
حدودی اوزرنده « بوت وولو چیسقا » قصبه سنده توقف
ایتدک . بوراسی آوستریایه تابع ایسه ده حدوده آنجق
یاریم ساعت مسافه سی اولدیغندن ، روسیه ده کچن حرکات
اختلالیه قارشى روس حکومتک شدت ظالمانه و مستبدانه سی
بوراهالینى اشغال ایتمکده ایدی . بوراده ترن اپی
مدت توقف ایتدیکی ایچون بررقه وه ایچمک اوزره
استاسیون قهوه سنه چیققدق . بزى بویله بش کشی سیاح
قیافتند کورن بوفه جی و دیگر یولچیلر ، و خصوصیه
روسیه لی یهودیلر ، اوده ساده کچن وقایع الیمه و وحشیانه یی ،
داها برقاچ کون اول اختلالچیلرک ترنی توقیف ايله
یولچیلرینی صویدقلرینی بزله مفصلاً آکلاتیورلر ، و بر
بادر به دوچار اولماق ایچون ، اقشام کله جک و بک سرعتی

افغانستان اميرنك برادرلری نائب السلطنه نصراہ خان حضرتلری.

-۱۶-

کیده جک اولان ترنی آملقغمز داها موافق اوله جغنی
بیان و اخطار ای دیورلردی . واقعابزلر ، سنه لر دنبری
روسیه ده کی اختلالات و ظیرو رانه متوالیه نی غزته لرده
اوقومقدمه ایسه کده ، بویله برآنده اواختلاللرک برصدمه
نامامولنه هدف قالمق احتمالی ، جالب اندیشه اولدی ؛
وچاره سز ، وقرع بولان بیانات و اخطاراتی حسن قبول
ایله اقشام کله جک سرعت قطارینه قالدق . ویا غمورلو ،
صیویشیق برهوا اولدینی ایچون ، آقشامه قدر بریره
جیقامیه رق « پوت وولو چیسقا » ده ترنی بکله دک . بورا
اهالیسنک اکثریسی یهودی ایدی .

اقشام اوزری کلن قطار ایله روس موقفی اولان
« وولو چیسقا » به واصل اوله رق پساپورط یوقلاماسی
ایچون سالونه کیردک .

هر حکومت مستبده اداره سنده اولدینی کی روسیه ده
دخی پساپورط یوقلاماسنه فوق العاده اهمیت ویرلمکده در .
سالونده کی یولجیلرک تذکره لری روس مأمورلری طرفندن
طوپلانیامش وعینی زمانده اشیارل معاینه اولنمشدی .
حتی فرانسه جه ماتن غزته سنی بیله آلمشلر ، دو قورک
بوتون طبایته عائد کتابلرینی تدقیق ایتشلر ، تکرار اعاده
ایله مشلردی .

بزم اشیا واغونینه ویرمش اولدیغمز اوتیه برمنی

بوراده آرادق، بولامه دق. غالباً اوده سایه قادار کیتمشدی .
برچاریک ساعت صوگرا ، سالوندن برنجره آچیلارق
هرکسک اسمارینی اوقویه اوقویه تذکره لرینی احبابنه
اعاده ایتدیلر .

تذکره لری ویاتاق بیاتلری ایله برابر روس ترنینی
آمشدق. روس ترنلری ، هر قومپارتمانده درت یاتاغی
حاوی اولمغه زیاده سیله راحتدر. آلتنده بولونان یاتاقلر
عینی زمانده قانا به وظیفه سنی ده کورور . اوزرنده کیلرایسه
ایندیرانجه قانا به نک استنادکاهی ، یوقاری قالدیریلنجه
— طبقی اشاغیکی کی — یاتاق اولور. روس شمندوفرلرینک
یالکیز سرعتاری آزدور . راحت یوجیلقدده ایسه ، محل
مقصوده برآزکیچ واصل اولمق ، اوقادار کدر وحدت
ایدیله جک برشی صایلماز

حرکت ایتدک ، ایرتسی صباح اوده سا غارنده ایدک .
بوراده ایجه صیقیلدق . درحال اشیادپوسنه ، تحری
وتفتیش ... فقط بزم ، اوده سایه کیتدیکنی ظن ایتدیکنیز
اشیادن اثریوق .. بلکه افشامه کله جک ترنده در .
امیدنده ایدک فقط روسیه برشورش و هیجان اینجده
اولدیغندن بوکی نقلیاتده یا کلشلقلر ، باشقاییوللردن
کیده رک کونلرجه دیولرده قالمقلر اکسیک دکلدی .
ایچمزده مرهم آکلانا بیله جک قادار روسجه بیلن دخی

یوقدی برترجانه مراجعت مجبوری حاصل اولدی .
ترجان ایستاسیون مأمورینه مراجعت ایتدی . قاپیسنده
سونکولو نوبتچیلر بلسکه دیکنی ذکر ایتک لازم اولان
ایستاسیون مأموری، اشیامزك بلسکه (استاسیا آده سا
پورت) اوده سا لیان ایستاسیونینه کیتمش اولدیغنی سویلدی،
اورایه باش اوردق . برطاقم رایلرک آراسندن ، پیس
ملوث اوافق تفک دکانلرک، کومور مغازلربنک ایچندن
تک بر موسسه یه کیردم ، آرقداشلرم طیشاریده
بکلیورلردی . برقاج کله روسجه سویله یه بیلدیکمدن
معهود اشیا آرانیلان اودایی بولمشم فقط ارباب مصالح
ایله دولو اولان بواودانک قاپیسنده دخی سونکولو
نوبتچیلر واردی ، برطرفنده ده مریم انانک قاندیلی
یانیوردی . ایجه بکله دکدن صوکرانوبت بزه کلدیکندن
مأمور افندی یه کاغدی میزی ارا نه ایتدم . آرانیلان یرک بوراسی
اولمادیغنی ، داها اشاغیده بردا ئرمیه کیدیه جکی جوانی آلم .
واو توصیه ایدیان دائر یه مراجعت دخی ، هنوز بوکی اشیانک
ورود ایتدیکنی او کر نمکدن باشقا بر فائده بخش ایتدی . تکرار
استاسیون کلدک . آقشام اولمغه باشلادی . برطرفدن اختلال
وامنیتسزک قورقوسی برطرفدن ده اشیامزك بولوناماماسی
ضجرتی ایله استاسیونک انتظار سالوننده مزعج برکون
کچیردک ...

آقشام اوزرى يىك ايچون چيقدىغمز زمان بر آز
دولاشمش ايدك قابالى محبوس آرابه لرنده كال دهشت
وسرعتله سوق ايدىلن كنج مكيلىلرك منظره آلام وسفالى،
بزي درين بر يورهك اجىسى ايله صيرلاتمش ايدى .
بومحبوس آرابه لر ينك درت طرفنده شمشير بدست جاناوار
كبي قازاقلر واردى. و آرابه لرك فاصله لرنده، پياده اولارق،
وتكمه لر، ضرب و تحقير لرله كوتورولن برچوق مظلومين
واردى بونلردن آلدىغمز عذاب و تأثر، بعيد برديار هجران
قالان وطنمز ايچون بر جريحه اولان قىليرىمزي قاناتدى .
يىكدن صوكرار تكرر استاسيونه كلدك . كيجه ياريسينه
قدر بكهك ، كيجه يي كچيرمك ايچون اوتل تداركى ايجه
كوج اولدى . چونكه : استاسيون جوارنده ، داخل
شهرده اولدىنى كى تميز اوتلار بولونمايور . بوسيله برحايلى
دولاشدقن صوكره ، برذاتك دلالت خير خواهانهسى ،
وتصادف ايتديكمز پوليسلره صورمق لطفيله بريستول
اوتلنى بولدى .

ايرتهسى كون صباحلين، ايلك ايشمز ، منهود ليمان
ايتاسيوننه كيدرك اشياىمزي آرامق اولدى، وينه بولامانجه،
تكرار ايلك ايتاسيون ديرمكتورينه مراجعت ايتدك ،
تلغراف چكمك لزومندن بحث ايتدك ، وكونمزي كزىمك
ايله كچردك ايسهده بويله مخنل آسايش هرطرفنده قتال

برمملکتده کز مک ، و کورمکدن برذوق حقیقی حس
ایدیله مه یور . چاقل قالدیرملر اوزرنده سرعتله بکن
قازاقلرک اوضاع غدارانه مستبدانه لرین کورمک انسانه
برر عشه خوف و تهور و بریور .

بوکونک اقصاسی ، اختلال انکیز شهرده یالکنز
ایکیمز ، اشیا لریمز بکله مک اوزره قالارق ، دیکر لریمزک
باکویه متوجهاً حرکت ایتمه سنی مذاکره ایتدک ،
و قراریمز همان اجرایه شتابان اولدق ، ساعت یدی
بوچوق ترنیه یوله چیقدق . دو قنور ایله ما کینست رضا بک
اوده ساده قالدیلر . اثنای سیاحتده اوغرا دیغمز شهرلرک
تجارتگاه ، بوسیله اک معموری ، الکتریک تراموا یلریله
دخی اکتمدن « روستوف ایدی » « روستوف » ازاق
دکزی کنارنده حایلی معمور بر شهر اولوب اهالیسی
اکثریتله ارمنی در . « روستوف » دن صکرا ، کوزل
مسجدلر و مناره جیکرله بر تواضع و شعر لطیف ایچنده ،
بومستبد و متعصب مملکتک کنارلرنده ، شوراسنده
بوراسنده کی کوچوک چرکس کویلرینک منظره سی بزم
روح محروریمزده بر فرح و نشاط احیا ایتدی ؛ حسیات
اسلامیه مزی اوقشادی .

دنیاک هیچ بر طرفنده ایشیدلماش و کورله ماش
بر حال : روستوف دن صو کرا شمند و فرک سرعتی کیمه سی

ایچون یوجیلردن بر اجرت سرعت طویلا دیلر بواجرتله
قازانیلمش سرعتله درت کون قوشدقدن صوگرا ، سماره
یوکسلمش نفت اوجاقلری باجالرینک یاقینلرندن کچهرک
باکویه داخل اولدق .

« باکو » ده « منهما نخانه اسلامیه » نامنده کی اوتله
ایندک . بوتیمز ، منتظم ، حتی مزین براوتل که : اسماعیل
افندی نامنده بر صاحب غیرتک همیتله وجود بولمش .
واومرتبه به کلمش اولمقدن باشقا اسمندن دخی اکلاشیله جفی
وجهله اخوان دینمز ایچون مقصد مقدس اخوتی احتوا
ایتمسی آریجه باعث افتخار و سرور اولمقده در .

« باکو » بحر حزر کنارنده ، « ایه شہرون » شبه
جزیره سی اوزرنده بر شهر قدیم اولوب تخمیناً ۱۵۰,۰۰۰
قدر نفوسی جامع در . تجارتی نفت اوجاقلری اخراجاتیله
یک زیاده ترقی وتوسع ایتمشدر . باکولیلرک همان جمله سی
تورکجه قونوشورلر . روسلرک باکوده نفوسی دیگر برلره
نسبتاً آزددر . بورا اسلاملری زنده ، حساس ، همیتی
انسانلردر . بعض ارباب غیرت وحمیتک همت تشبیه لریله
باکوده معارف اسلامیه برانبساط مهم کوسترمکده در .
طرف طرف معارف و معلمین جمعیلرینک فعالیت
مخصوصه سی بزی حیرتده بر اقمشدر . باکوده برقچده
تورکجه غزته نشر ایدلمکده در . بوغزته لرک واومعارف

— ۲۲ —

وترقی حرکاتک مرجع و متشبثی محترم دوقتور
حسین بک، احمد بک اغایف، ودوقتور قره بک و سائر
کبی اصحاب حجت و عرفاندر. و خاصه حاجی زین العابدین
بک نقداً و متوالیاً وقوع بولان هجمات فداکاریسی جداً
سزاوار تبریک و تقدیردر

اشبو اسملرینی ذکر ایتمکدن، برحظ ادای
شکران دویدیغ ذوات کرام، باکوده بولندیغمز مدتیجه
حقمزده بک زیاده ابراز آثار مهماننوازی ایتدیلمر؛
وبر اقسام قلوبک آلت سالوننده، نام عاجزانه مزه بر
دعوت مخصوصه، بر اقسام طعامی یاپارق، هیمزی،
غربت و سفر غریبانه تأثیری ایچنده غریق منت و شکران
ایتدیلمر. اشبو ضیافتده احمد بک اغایفک، دوقتور
حسین بک، و قره بک نطقلری، استقبال اسلام
حقننده، پیدا و ناپیدا، وقت وقت تنور ایدن غایه
خیالیمزی بر شعله لطیفه ایله رخشان ایتدی

باکوده بوقدر مدت قالمقه، باشقا بریوله صابمش
اولان چانطه لریمزی، واوده ساده اولنری تحری ایدن
ارقاداشمز رضا بکی بکله مکده ایدک. نهایت اوده کلدی.
بوراده اخوان دین و حیمته ایفای وداع ایتک ایچون
بز دخی اولنری دعوت ایتدک. وداعمز مؤثر و حزین
اولدی. و حین اجتماعده، شاعر کزیده طلوعات احمد

— ۲۳ —

کال بکک نطق منظومی هممزی مست ایتدی. و آتیده کی
ورقه نك جمله امضا ایدلسی، بوتون روحلریمزی بر
غلیان صمیمی حیتله دلسیر ایتدی.

عربی ۱۳۲۵، ۱۹۰۷ افرنجی - (۷۱۳۲۷ ی)
بازار - یوم الاحد - یکشنبه

بوتاریخی توحید اترک تاریخی عد ایتدک. آسیایه طوغرو
عثمانی افکار حره سنک جریانی یوقاریده کی تاریخن باشلادی.
بوتاریخی مبدأ اتخاذ ایتدکه مجتمعا حاضر بولنلر:

احمد کال، احمد آقایی، حسنی، م. ه. ع. ح. ا.
بک ح، محمد حسین، محمد رضا، علی حسین، بک آ، محمد فضلی

با کودن، اون آلتی کون صکره بر اقشام اوزری
«قرادنووسقه» کچمک اوزره واپور بیلنلریمزی آلدق.
نولون، ایکنجی موقع ۸۵۰ روبله در. او زمانلرده
روسیه قزل قانلر ایچنده یوزمکده اولدینی ایچون قامارده
ایکن ایکی روس پولیسی کلرک قابا، وحشی شاقلا بانلقلرله
اشیامزی و اوستومزی باشمزی تحری ایتشاردی که:
بوصورتله تحری و تعقیبه روسیه دن بشقه هیچ بر طرفده،
حتی هیچ بر حکومت مستبد دیارنده تصادف ایدیله مز.
بندیکمز اوافق واپور، حرز — غایبی دکزینک
اک اوافق دالغهلرندن بیله متأثر اولارق چالقایوردی.
نهایت، بو اوافق کمینک ایچنده بعض وحشتلر، برچوق

— ۲۴ —

چالقامقلر کچیردکن صوکره ایرتسی کونی ساعت اونده
« قرادنووسق » ه یاناشدق . « قرادنووسق » بحر حزر
کنارنده تورکستان شمندو فريله اسیای وسطایه مربوط
یکی و کوچک بر شهر در . اوافق برده کور فزی وارد .
وابورلر احشاب ریخته یاناشیر . شهر غایت سس سز
وسکونت اینجده در .

ریخته چیقار چیقماز شمندو فر ایستایونه کیده رک
« مرو » ایچون بیلتریمزی آلدق ؛ بورادن « مرو »
ه قدر ایکنجی موقع ۱۱ روبله در .

ترن ، آنا یوردمن اولان بومقدس یرلری کچرکن ،
سیاه چادر شکلنده واسع اووالرده تورکمن قولبه لری
حسیات عمیقہ ملیه منی تهیز ایدرک بومبارک وعظیم
یرلرک روسیه کبی بر حکومت مستبدہ آئنده مضطرب
ومقهور قالمه سنه المار چکیوردق ...

گذرگاهلرده چای بقال وسائر صاتیجیلرک اکثریسی
ارمنی ایدی . بعضاً روسلرک سیاسته تورکستانه هجرت
ایتسیردکلری اوافق موسقوف کویلرینه تصادف
اولونویوردی .

ایکی کون صکرا بر آقشام « مرو » ه واصل اوتل
دوفرانس ، مسافر اولدق روسیه ده هر هانکی براوتله
اینیلنجه ایلک ایش پساپورط صورمه سیندر . پساپورطسز

— ۲۵ —

بريولجي نى هيچ براتل قبول ايدمهز. بوسيله مراجعت
ايدن اولتيجي يه پ. اپورطلر يىمزي و يردك . بو اولت اولد قجه
تميزجه، ولوقانطه سى روس ضابطانك اجتماعكاهى ايدى .
« مرو » افغانستان و ابران حدودلى كپروسنده ،
افغانستان حدودى اوزرنده كى « قوشق » موقع عسكريسنة
برشمندوفرله مربوط اولدينى ايچون اهميت عسكريه سى
يك زياده در .

هنوز مبانى عالیه مدنيه ايله تزين ايدمه مش اولان
« مرو » بومحروميه رغماً تجارتيجه حازر قابليت اولوب
جاده لرى كنش ، و بوتون جاده لرك ايكي طرفى كوزل
اشجار مغروسه ايله و دائمي الجريان اوراق دره جكلرله
جدا دلفر بيدر جاده لرى، قالد يرميز، طوبرا قدر . « مرو »
لك « مرغاب » نهري كوپروسنك كنارنده، طبقى آناطولى
بازار لرينه مشابه برپازارى وارد در: جوار كويلردن آليش
ويريش ايچون كلن سوارى توركنلرينك اطوار و حرركات
دليرانه لرى سيرايتك قلوب مردانه يه برحس احترام
ويرمكدن خالى قالماز . و بواهالى لسان مادر ذاد لرى
محافظه ايتشله دايما توركجه قونوشور لر روسجه بيلنلرى يك
نادر در . تجارت، بوراده دخى قسماً ارمني لرك آلرنده در .
« مرو » . وصولمرك ايرته سى كوني آرقداش لرىمزي
دن ايكي سى بوليسه مراجعت ايدرك ، پساپورطلر يىمزي

طلب ایتیش ، وهرنه قدر یساپورطلریمز « مشهد »
ایسهده ایرانده اختلال بولوندیغی وایران ایله حکومت
عثمانیه بیننده جریان ایدن حدود منازعاتی ده ، تورک
اولماز مناسبتیه بزلی دوشوندوره چکی جهته اوله
امیتیمز بریره کیرمکه جسارت ایده مدیکمزی و بناء علیه
قوشق طریقیه افغانستاندن هندوستانه کچه چکمزی
سویله مشلردی .

پولیس مدیری جوابنده : مرو خطی صرف
عسکری بریول اولوب اورادن کچمک قابل اولامایاجغی ،
وقرادنو وسقک بو طرفنده سیاحت ایسه حربیه نظارتک
امر و مساعدنه تابع بولندیغی بوسبیله بزلیک « مرو »
قدر ناصل کله بیلدیکمزه حیرت ایتدیکنی سویله مش ،
تورکستان والیسی عشق آبادده بولوندیغندن مساعدنه سنی
آلمق اوزره مراجعت ایتمک الزم اولدیغی علاوه ایتشدی .
وبرایکیمز بوایش ضمتنده عشق آباده کیدر ایسهک
، « مرو » ده قالاجق دیگر لریمزک ضبطیه نظارتی آلتده
طوتولاجغی کتم ایتهدی او آقشام ، آرقداشلریمزدن
حسنی بک ایله ماکینیس رضابک بوایش ایچون عشق آباده
کیتدیلر . اشبو پولیس وقعه سنندن صو کرا ، ودر عقب
شیوعیه هر کس بزده تحف تحف باقمه باشلادیلر .
او آقشام اولتده ، طربزونلی روم وطنداشلریمزدن ،

بريسيله كوروشمىشك . بوشمىشهرى وقتيله ففقاس دمير
بولنده ماكنه جيلك ايدوب مؤخر آچىقارلىش شىمدى ده
طاشكندده فرونلرى تسخين ايچون برنوع غازاوجاقلرى
اعماليله وبواوجاقلردن مروده طابورلر صاتمق واستعمالنى
اوكرتمك ايله بورالرده بولونديغنى واشتغال ايتديكنى
سويله مش ايدى . بوذات قوشق دن كچه جكمزى اكلانجه
قوشقه دائر بعض شيلر سويله مش وبزم حيرتمزه جواباً :
هر وقت بوبولدن توركلر كچر بولر اكمكجىلك وساثر
ايشلرله مشغولدرلر ، اونلر دائما بورالرده درلر اونك
ايچون اونلرى كيمسه منع ايتمز . فقط سزك قيافتكز
وحركانكز روسلرى قورقوتدى . اكر او اكمكجىلرك
حال وقيافتنده كلش اولسەيدىكز كيمسەنك نظر دقتى
جلب ايتمز ومشكلايه اوغراماز ايدىكز . ديمشدى .
آرقداشلرك عشق آباده حركتدن صوكره مروده
ايكى كون قالمش وبر آفشام كليكز .. مالىده برتلغراف آلمش
اولديغىمزدن آرتق مرودن قوشق طريقيه كيدمكلكمز
امكانسز اولدى : واو آفشام حركت ايدەرك عشق
آبادە چيقدق . (Grand Hôtel) ده آرقاداشلر يىمزلە
بولوشدق .

بزدن اول عشق آبادەكان آرقداشلر ، والينك
آدملرندن ترك برذاته تصادف ايتمشلر . اوترك ذرات :

بوتشېنكزئمره سز قالاچقدر. زیرا: روسلر اورادن
كیمسه نی چگیر منزلر، والی یه سویله یه جك اولورسه كنز،
مطلقا پترسبورغه تلغراف چكك جك؛ اوتلغرافك جوابی
آلجه یه قدر سزده بورالرده بریشان اولاجق سكنز
ایسی ینه ایران طریقنی ترجیح ایتكدر. دیمش وبو
سبيله ایران طریقنی طوتدق ذاتاً قاهره ده ایكن بر آرقداش،
بزه بوجهتی اخطار ایتش اولدینی ایچون پساپورطریمنزی
احتیاطاً روسیه طریقله مشهد قدر آلمشدق
عشق آباد، بیوك، یولاری وسائر مبانی و آثار
مدنیه سیله یکی رشر اولوب، اهمیت تجاریه وعسکریه سی
ایله ده شایان ذکر ایسه ده بوتون بو جهته مخصوص
سكونتدن حصه داردر.
تورکستان وسطی والیسنك مقری، و ایران حدودینه
يك یقین اولدینی جهته ده عشق آباد بر موقع عسکریدر
تورکستان طابورلرینك برچوغی بوراده اولوب؛ شهر،
قطعاً عارضه سز براراضیده بنسا ایدلشددر. واهالیسنك
قسم اعظمی ایرانلی، تورکمن، روس در
عشق آبادده اوچ کون قالارق ایشلریمزی بیتیردك
صوکر، دائماً عشق آباد ایله مشهد بیننده سفر یابان
آراهلردن بر آراهه کراله دق.
عشق آباددن ایران حدودینه قدر اولدجه منتظم

— ۲۹ —

شوسه اوزرنده آرابه من طى طريق ايتمكه باشلادی .
حدوده ياقلاشنجه يول ، تعوج ايتدی ، مرتفع داغ
وته به لری آشمغه مجبور قالدی .

آرابه شرکنتلری يولده منزلدره کی دیگر حیوانلری
آلارق ، دائما یکی قوتله يوله دوام ایدیورلردی .
واوته به لرده کچیردیگمز سیاه کیجه لری شدتلی ، بی انصاف
صوؤقلر خالا خاطرمدده درکه متصل و اصلا نسبتسز
یوکسک و آچاق انیش و چیقیشلرده آرابه منزه صارصینتسی
آرابه ایچنده هیمزی بر صدمه مده شه ایله بری بریمزه
چاربیور ، صانکه بر تهلکه صاعتلری کچیرمکده اولد-
یغمزی اخطار ایدیوردی .

نهایت ، طبیی حیاتده اولدنی کی اوبله چاریشه اورو شه
روس کومروکنه واصل اولاییلدک ، پساپور طلریمنزی
ویزه ایتدیردک .

بوراسی ، اوراق کویلر ، عسکری باراقه لری ،
باروتخانه ، مدافعهیه الویریشلی اسکی اصولده قیشله لر ،
تلفراف و تلفون خطوطی ایله ، حقیقه برحدود اولدیغنی
کوستریوردی .

بورادن آیریلنجه بیطرف منطقهیه کیردک ، فقط
یولک بر بادلی ده ، بوارض یکسده تضاعف ایدیوردی .
اوچ ساعت صوکر ایران کمرکنه واصل اولدق . بورایه

— ۳۰ —

قادار کچدی کمز اراضیده عسکره وعسکرلکه داتر هیچ
برشی کورمه دک . ایران حدودنده قارشیمزه بر باد بر
خرابه ، پرمردده و خراب بر شخص چیقدی . بوشخص
پرمردده ایران کومرو کجیسی ایمش ؛ اشیالری میز معاینه
ایتدی . او آقشای و او کیجه نی بوراده کچیرمه که مجبور
اولدق . پنجره لری قیریق ، قاپیسی یارم ، طوبراق بریر
اوداسنه یرلشدک . بوتون شو کوچک سیاحت مزده بورایه
قادار ، بویله سفیل بریر ، بویله سفیل بر کیجه کچیرمه .
مشدک . آقشام کومروک مأموری ، معاینه ایچون
پساپورطلری میز ایسته مشیدی ؛ براز صوگرا بزیده
جلب ایتدی . چونکه پساپورطلری میز ایران قونسلوسنه
تصدیق ایتدیرمه مشدک . قاراقاق قاپیلردن کچه دک ، اما
حیوان آخیرینه بکزه ین بریره ادخال ایدلدک ، طبیعی ،
آفاج کووده لرندن ولایعد اوروجک یووالریله مستور
طاوانلی بوداتره رسمیه کیردی کمز زمان ، میرزا افندی
ماصه سی باشنده احترام ایله داورانهرق ، بزیه قبول
ایتدی ، و اوطور مق ایچون یرکوستردی . اصل باش
مأمور ، یوکسکجه بر قاپیدن کورونن دیگر بر اوداده کمال
عظمت شرقیه ایله اوطور مش ناریکله سیله مشغول ایدی ؛
بزلی نظر مغرور ایله کوزدن کچیردی .
کاتب افندی ، خارجدن ممالک دولت علیه ابرانه

— ۳۱ —

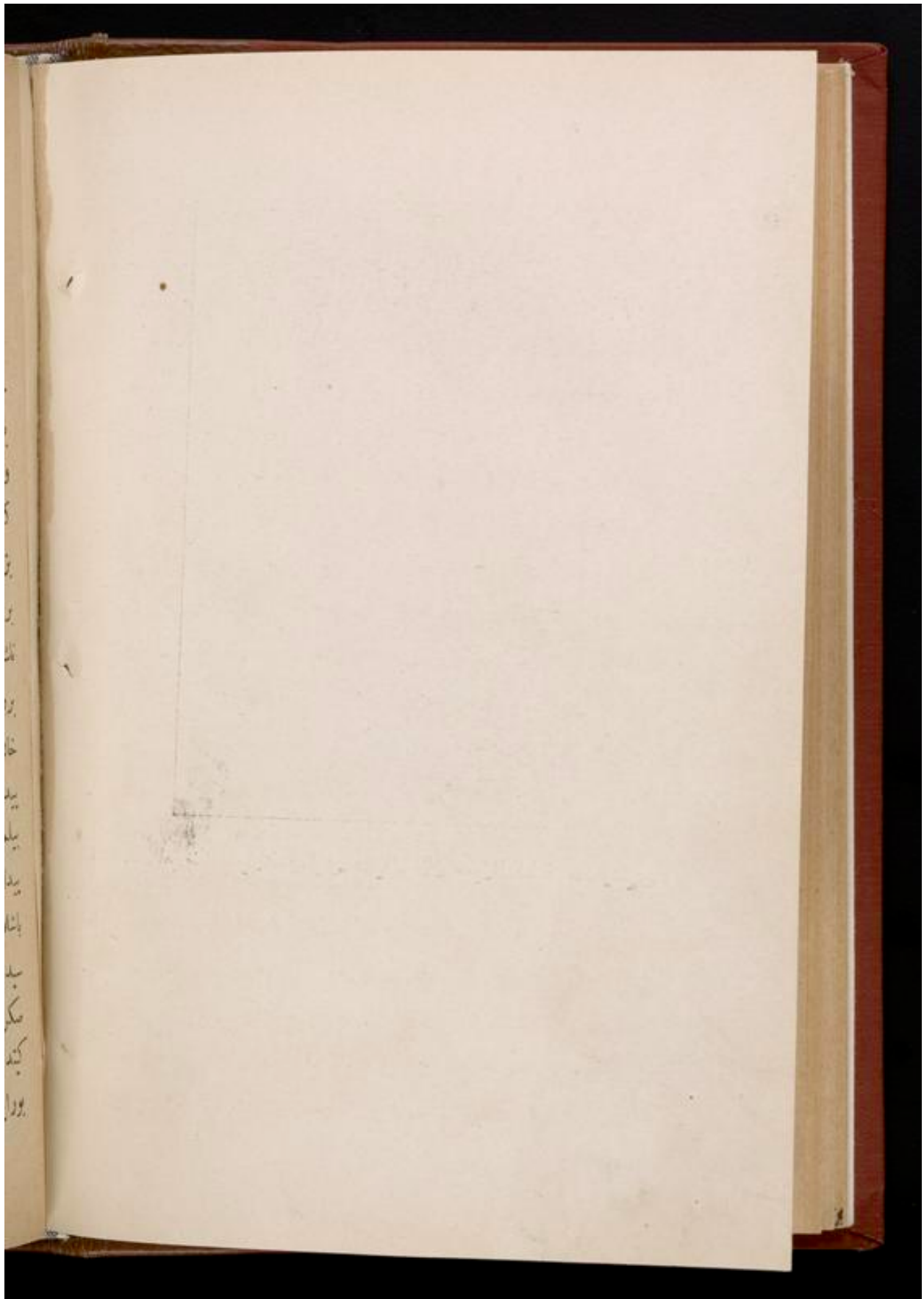
کبره جککرك ، ايران قانونی موجبنه ، پساپورطلرینی
ایران قونسلوسلرینه ویزه ایتدیرمه لری لازم اولدیغنه
وعکس حالده ایکی مثلی خرج ویرمه لری اقتضا ایتدیکنه
دائر بر امرنامه او قودی . بزده یازمه لری چسوزولدک .
شیمدی آرتق بوجزای نقصدی کیفیه او بر اودامزده
والیزلریمزه یاصلانه رق فقط اصلا او یومایارق ، صفا آلود
بر کیجه کچیردک ! خجمله برابر آراهه جی حیوانلری قوشدی .
بزده اوقسوت انکیز بایقوش یواسندن وقتندن اول
چیققدق . یوله دوزولدک .

روسلرک ۱۸۸۰ - ۱۸۸۱ ده تورکستان وسطاده
تورکمنلره قارشى آچدقلى محاربات خونیرانه ده وتکه .
لیلرک قوتلرینه نظراً پک زیاده قوته اولان جنرال سقوبلف
قومانداسنده کی اردوینی سوق ایدرکن تورکمنلر طرفندن
اوغرادینی هجمات ومدافعات متینه به حتی دوچار محاصره
اولان تورکمنلرک خروج حرکملرنده جنرال پتروسه
ویج کی قوماندانلر ضایع ایتک راده لرنده کی تافاته قارشى ،
اوراده تحدید حدوده قرار ویرمشلر ؛ وتمدید حدوددن
صوکرآ خراسان ایله تورکستان تجارتی تأمین وتزید
ایچون بر آراهه یولی آچمشلردر . او یول ، ایشته شمدی
بزی سمت مطلوبه کوتورن بویولدر .

افغانستان امير برك بيوك مخدوم لري عناية اه خان معين السلطنة حضرت لري

داهان و دلاستان
 آیهات حیران
 نسو کر اکر
 نامند
 واسعی سلمه
 و شکله
 من بش
 قوج
 یازی
 عشق
 یوقله
 اوان
 نون
 و سار
 یازد
 و غمش
 اخی
 امار
 ی الی
 د عباس

— ۳۲ —

باجکرانندن سوکرا یول ، برمثلی داهابر باد لاشدی .
اوکله اوزری « قوچان » کلدک ، آرابه نك حیوانلری
دکیشدیرلدی ؛ برقاج ساعت استراحتدن سوکرانکرار یوله
چیققدق . کنیش شوسه نك دونك نقطه سسند ، الحاق
بردام اوستنده بردا وول دومبه لك ، برده اسمنی بیلمه دیکم
بر متره قادار اوزونلقد ، آلت طرفی بوروشکلنده اوزون
نقره ترنم ایله بایرامی اعلان وتیشیر ایدن بش کیشیک
عجیب بر هیأت سازنده یه تصادف ایتدک . « قوچان » دن
سوکراده خاطری صابیلیر . دره لری ته پهلری آشدق .
هیچ بر منزله ایکی ساعتدن زیاده قالمایارق عشق آباددن
مشهده قادار طی رحال ایتدک .

مشهد ، طوپراق بر قلعه ایله محصور اولوب بوقلعه لرده ،
برقاج قاپینک اوزرنده ، بکشتاشی کلاهنه مشابه ایران طرز
معمار یسند اشکال ایله نهایتله ن ایکی ستون ، جالب
نظر در . قاپیدن کیرنجه دوغرو کومروک و پساپورط
دائرة سنه — که بر خانک خانجی اوداسندن عبارتدر . —
کلدک . اشیا لریمز و کاغذ لریمز تفقیش اولونمشدی .
اوراده ، تور کچه بیلن برقاج کیشی یه تصادف ایتدک : اجنبی
اولد یغمز ایچون ، براوتل صور مقده ایکن ، سیاه صاریقلی ،
بر ایران اخوندی : — اوت بویورک ... دیه بزی آلدی ؛
برخانه یه کوتوردی . بزی کوتورن اخوند ، سید عباس ،

— ۳۳ —

و برادری حسین که بونار دزیانجی دینلیر ایش ؛ و اولرینک
بر قسمی بزم کبی ظهور ایدن یو جیلری قبول ایتکه تخصیص
ایتمش . بو اوه کلنجه یه قادار کچمش اولدیغمز دار و بر باد
سوقاقلر ، و مائل انهدام ، بری برینه دایانمش دیوارلر ،
حاصلی بوتون مشهود اولان شیلر ، اوقادار قسوت انکیز ،
بوشهد مقدسک مدنی حقنده فکرلریمزده بر حزن
والم ، بر رنج سقوط حاصل ایتمشدی . بو ، اولر ، دیه
کتیرلریمز خانه قسوت مدارده ، یره یایامش بر صوفره
بزی اوزرنده ، معلوم عجم پیده لری ایله ، ات صوینی ،
بر ات یخنیسی داهایلم نه دن عبارت ، و همزک صوایچه مز
نک رجناق احتوا ایدن ، بر آقشام یمنکی بیدک که : ایکنر دیریجی
بر رعشه و یرن خاطره سی الان باقیدر . جناب سید عباس
خان - لطفاً - صوفره مزى تشریف ایتش ایدی . عجم
پیده لری ات صوینه دوزغراق ؛ - حالا تعجب ایدیورم -
بیلیم ناصل ، قاشیقنیز اوله رق بو عجم پیده لی ات صوینی
بیدک وایچدک . و بو طرزیمک ییمک ، آرتق مشهد مقدسدن
باشلامشدی . آقشام (مهمانخانه) صاحبک دیکر برادری
سید حسین خان کلدی ، کمال جدیتله بر آز کوروشدکدن
صکرا ، زیارتجیلر بولوندیغندن بحث ایدهرک چکیلوب
کیتدی ... یاتمی زمانی کلنجه عباس خان ینه ظهور ایدهرک
بورایه کن زوار یاناقلرینی برابر کتیریر اولدقاری و بو ،

— ۳۴ —

عادت اولارق قالدینی ایچون فضله یاتاقلری بولونمادیغنی ،
بنام علیه بونلرله اکتفا ایدیله سنی رجا مقدمه سیله برقاچ
یورغان وایکی یاناق بر اقدی . بزم ده ذاتاً بطایفه لریمز
اولدینی ایچون : یک اعلا ، بونلر فضله در بیلله دیه
بیللرک ، ادرایه قادار کی حیاتک تبدل ایتمش تحف بر کیجه
کچیرلرک کولوشدک .. وبو ، ایچینه کیره جکمز ، یاشایشک ،
اوقادار یکی که : ابتدائی ، مقدمه ، غنیه حیات ابتدائیه
وضع قدم ایتمش اولدق .

ایرتسی صباح ، امام رضا حضرتلرینی زیارت ایتک
ارزوسی واردی . اولا حمامه کیتک ، بورایه قادار کی
یوچیلغک توزندن طویراغندن ، لوتیسانندن تمیزلنک
ایسته یوردق . بزم اغایه اولا بونی سویله دک . ایکی برادر ،
عباس وحسین خانلر اوکمز دوشدیلر ، حمامه واصل
وداخل اولدق . بو حمام ، یک باشقا بر حمامدی : مدخل ،
طبیقی بزم حماملر کی ، صویوناچق مختلف محللر ، ایکی
اوج آیاق مر دیون ایله زمیندن یوکسک ... قاپی به یاقین
قاصه باشنده حمامچی اورتمده اوراق بر حوض ... حمامک
اصل بیقانیسلاجق ایچریسی ده ، یالکیز صویونولاجق
یرلری اولمایارق طیشاریسی کی ، کیردک ... بر حوض که :
ایچنده کی صو ، صابون کوپوکلریله قیل پارچه لر یله ملوث ،
وایچنده ایکی اوج کیشی ، داها دیبه ایتمش ، هیچ اولمازسه

كوروئمز قالمش ملوناتي آل وایاق حرکتلیله صویك
سبطخه چیقارییورلر.. دلاک بزه بو حوضی کوستره رک :
- بویورک بوراده بیقانه جقسکز.. دیدی . و بو آنده : -
ای دیورن نرده سک ، کل سویله : بورادن چیقنجه
نرده تمیزله نه جکزر !.. فریادیله باغیرمق ایستهدم ...

بور باد حوضه کیرمه دک . ودلاک ، فقط کاک تعجیله
بزه قوغه لرله صیجاق ، صوؤق صوکتیردی ، هیمزی برر
برر بیقادی ، تمیزله دی . حممه کیررکن و چیقارکن
نعلین کیمک عادتیه ده یوق کبی : کیررکن یالین آیاق ،
چیقارکن ده حوض باشه قادار یالین آیاق .. حوض باشنده
آیاقار حوضه صو قولوب چیقارلدقن صو کرا نعلینلر
کیله جک .. و بویله یاییله ازسه تمیزله نیلمش عد ایدیله من
ایتمش !.. بونی دخی قبول ایدمه دک ، ونعلینلریمزی کیدک ..

حامدن چیقنجه ، امام رضا حضرتلرینک زیارتنه
کیتدک : کوزل بنا ایدیلمش برجامع ، حویلسنه کیردکدن
صو کرا ، تکرار برقاییدن کیره رک اصل زیارته داخل
اولونا جق قبونک مواجهه سنده بولونولویور . بوراده
ایکی قایچی اوطورمش ... بزم زیارتچی سید حسین
اکیله رک قایینک اشیکنی اویدی . بزه بالمجبوریه بر حرکت
تمایل کوستردک . و ایچری کیره جکمز صیراده ، قایچیلر ،

صانکه مقطوع ، تیارو دخولیسی کبی ، پاره ویرمه دن
ایجری کیرمک قابل اولمادیغنی عارسز برافاده ایله اکلاندیلر.
بویله مقدس و محترم بر زیارتگاهده منافع شخصییه ایله
زواری تعجیزایدن بو آدملرک شورا جقمده ایقاع مشکلات
ایده جکینی دوشونه رک ، ایسته دکبری پاره یی ویرمه سنی
سید حسینه تنیه ایدهرک ، ایجری کیردک . تکرار بر قاپیدن
کیردک ، داهای بر قاق قاپی بی ده کچدکدن صوگرا زیارت
مقدسه نک بولوندیغی محله کیرنجیه سید حسین اوقومغه ،
وبزده اونک اوقودیغنی تکرار ایتمه باشلادق . بویله
دعائر اوقویارق مرقد مقدسک درت طرفنی دولاشدق .
صندوقیه یاقلا شەرق اوراده دخی دعائر ایتدک . بواثنده
تر به دار اولان اخوند صاحب ته په مزه بیتدی . بزه ارانه
طریق ایتدی ، و بعد الزیاره پاره آتیلما سی لازم اولان
یری ده کوستردی ! . بزده هیچ ایران پاره سی یوقدی ،
بناء علیه پیمز ایچون برکاغده صارارق بر اقدیغمز برانکلین
ایرانی ، تر به دار اخوند صاحب ، بر سرعت مخصوصه ایله
قاپاراق جینه ایندیرمکده قصور ایتهدی . کیررکن
وچیقارکن قارماقاریشیق البسه لی ، یرلره قاپانمش نیازات
وتضرعاند بولونان برچوق زیارتجیلره تصادف ایتدک .
بونلردن جوش و خروشه کله رک آغلایانلر ، باغیرانلر ،
باناویر ! .. دیه بوتون بر آوازیله حایقیرانلر واردی .

بورادن سوکرا، دیگر کوروله جک یرلری ده کوردک
بوراده شایان ذکر برشی وار : تربه و جامع الکیتریق ایله
تنویر ایدلمکده درکه : مرحوم مظفرالدین شاه زماننده
تأسیس اولونمش، و شاه مشارالیه امام رضا حضرت تلیزینک
چراغجیسی اولدیغنی مشعر خط زرین ایله یازلمش بر
لوحه بی دیواره تعلیق ایتدیرمشدر.
امام حضرت تلیزینک التون کلیدی - که بونی هر کس
کورده مزمش! - دخی لطفاً کوستردیلر ... زیارت ایتدک؛
حریتلر اوقادار قورناز که نه اولورسه اولسون اولا او یوب
اوندن سوکرا و یریسورلر ... طیبیدرکه او ایله یانجه
آلان آدمک دخی اونا تبعیت ایتمه سی لازم اولور .
اوندن سوکرا، سوپورکه جیلر، بزده قرآن اوقودق،
دیه، پاره ایسته یئرلرک، کل صوینی سرپه رک آرقه مزدن
قوشان حافظلرک حد و حسابی یوقدر ... هپ سید حسنه
حواله ایدرک حشراتک اللرندن یاقایی صییرمش؛ براسلوب
ایله طیشاری فرلایارق اوه قاجم شدق
مشهد مقدسک چارشوسنی، حمامه کیدرکن کوردک .
اوزری قبالی، بدستان کبی، قدیم اصولده . ذاتاً
مشهدده قدیم اولمایان یالکز امام رضا حضرت تلیزینک
زیارتسکاهلرنده کی الکیتریق تنویر ایتدیرر ...
مشهدده یدی کون قالدق. لکن یدی کون طرفده

همام زیارتدن باشقابریره چیقماقدق . آرقاداشلردن رضابك
و محمد افندی بر آرز بازاره چیقماق ایسته دیلر ؛ مشهده
امام رضا حضرتلرینك تربه سنه کیده جك یولده ؛ بازار
داخلده بر بویوك زنجیر وار ، بو زنجیر حدودی ارنه
ایدر ، یعنی اورادن اونه خریستیان اولانلر کجه مزلر ؛
بزم آرقاداشلر ، زنجیری کچمشلر ، ایرانلیلر فیتیلى آلمش ،
متعصبین کمال حدتله ، فقط برر ایکیشر طوبیلا نغمه ،
کیدرك بوبوجك برقالاباق اولمغه ، تك توك حرکات
واشارت تهیدیه ، باشلامشلر . برکت ویرسین که
دائرة تهیدیدن فیrlایارق ، تجاوزه تصدی ایدن اولمامش ؛
اگر برکشی تصدی تجاوز ایتمش اولسه ایتمش ، پدرك
باراقدارلغنی آکلایله جهیه قادار ، او بیکلرجه کیشینك
ضربه لری آلتده محو اولمق بك زیاده ممکندی . بر تقرب
ایله اشبو تهیدیات اورتمسندن قورتولمغه موفق اولمشلر ،
بر پولیس رفاقتنده اوه کل دیلر . فقط یته پاره مسأله سی ...
بواغلا بویامسده بر قاچ پاره ویره رک صاوشملر ... آرقداشلر
بو حمد اولسون آشیردقلری بادره دن فوق الماده هیجان
وتأثر ایچنده ایدیلر ... و عباس خان : بن سزه دیمه دمی ؟
بوراده سوقاغه چیقیلماز ! .. اهالی وحشیدر . دییه
زمینده بر چوق اخطارانده و حکایاتده بولونمغه بك مساعد
بر زمین قازانمشدی

آقشام ، آرتق مجبوریت حس ایتدك : سید حسین
افغانه کیددجکمزى ، بزه مشهده کی افغان مأمورین
بولیورمه سنی سویله دك . او تاریخده امیر حضرتلری
افغانستانی دور و تفتیش ایله هراتده توقف ایتیش اولدیغندن
مشهده کی افغان تجارت مأموری ، امیر حضرتلرینه
ملاقى اولق اوزره هراته کیتیش یرینه وکاله تاج محمد
اسمنده ، لیاقتسز ، وقیافتسز بر آدمی بر ایش ..
يك زیاده قیلیق وقیافت دوشکونی اولان بو آدم ،
سید حسینك سسوقله برکون کلدی ؛ حامل اولدیغمز
فرمانی کوستردك . حضرت وکیل نادان و نااهل اولدیغی
ایچون بزى تدقیقات زانده ایله صیقمقندن صیقلمادی :
اسلام اولوب اولمادیغمزى تحقیق ایچون بزه نماز سوره لرین
اوقوتدی ، قرآن اوقوتدی ، المزده کی فرمانك تصدیق
ایدیش رشی اولوب اولمادیغنى . موشکافانه تدقیق ایتدی ! ..
نهایت ایسته دیکی قناعتی حاصل ایده بیلمش اولمالی ایدی که :
تاج محمدخان حیوان کراجیسی ایچون لازم اولان کاغدی
ویردی . شاید بویله برکاغد التماس اولسه افغان
حدودندن ایچرو کیرمک سویله طورسون بورایه قدر
کیتمک بیله قابل اولماز .
حرکت ایتمک اوزره ایدك ؛ ناکاه امام حضرتلرینك
بو بوک تربهداری ، شاگردی ایله زیارت مزه کلدی ؛ حضرت

امامك كوهي خط ايله يازلمش برقرآن كريمي زيارت
ايتدردى : هندوستانه كيتديكندن ، اورادم كنديسنة
برچوق پارملر وئرلديكندن وداها برچوق ماصالردن
كل عظمتله بحث ايتدكدن صوكرآ بوقرآن كريمي حق
كورمك بيله هر قوله نصيب دكل ايسهده مجرد بزم
خاطرمنز ايچون يانمزم قادار كلك وكتيرمك زحمتي
اسيركه مديكني ، اوقادار طائمنز مبالغه لرله اكلاندي ،
اكلاندي كه . . . نهايت حريفك آلندن قورتولمق ايچون
ايكي ايرا فدا سندن باشقا چاره من قالمادي .

يدي كون صوكرآ بر صباح سوار اولارق يوله چيقدق .
مشهدن افغانستان حدودينه قادار اولان يول يك جزئي
عارضه ايدر . مشهدن صوكرآ برنجي منزل ، « سسنگ
بصد » ديدكلري كاربانسر ايدر كه ، بويوك بركار كير
ايله قاريشيق اسكي قلعه لر طبر زنده بنا ايدلمشدر . واصل
اولديمنز آفشام ، بوش آلتى كيشي ني آلايله جك
بر حجره ده ، حيوايلر ايله برابر ، كيجه ني چيكدك . صانكه ،
باشي بوش براقامش دوه لر ، بزم سفاत्मزي سيرايديسيوركي
ايديلر . . . ايرته سي كوني صباحلين حركت ايتدك ،
آلتى فرسخ يول قطع ايدهرك « فريمان » . كلدك .
بوراسي ده اوراسي كيدير . بورادن صوكرآ هر دوردر
بشر ساعت مسافه ده كي « كارزنو » ، « اسماعيل آباد »

« عباس آباد » کاربانسز ایلرینی کچدک ؛ ایرانک صوک
مرحله سی ، حدود باشی اولان « کازیز » واصل اولدق ؛
ایران کومروکی دخی بوراده در . « کازیزنو » دن صوکراکی
جوار کویلرک اها ایسی تاتار ، وشیعی المذهب درلر . . .
حدوده تذکره لریمز یوقلانیدی ، قید ایدلیدی ،
اشیالریمز معاینه و تفتیش اولندی . بوراسی دیگر کویلره نسبتاً
داها بویوک اولوب ، کومروک مأمورینک اوطوردینی اوک
نجره لرنده جام واردر ! . . مأمور ، ارمنی ایدی . اوکرن ،
بواشاری بیتیزد کدن صوکرا یوله چیققدق ، بیطرف منطقه نی
کچدک . اقشام اوزری ، افغان حدودی اوزرنده ایلک
نقطه اولان « کافر قلعه » یه واصل اولدق . « کازیز » دن
بورایه قادار دورت فرسخ مسافه قطع ایتشدک .

« کافر قلعه » بویوجک برقلعه اولوب ، ایچنده ایکی یوز
سوارى آلابیله جک آخورلری ، ودا آرا مادار اودالری
واردی . آقشام ، قلعه یه واصل اولدیفمز زمان ، بزه
یرکوستردیلر ، ویرکوسترن اون باشی ، یاخود چاوش ،
یریمزده ایصینه بیلمه من ایچون آتش دخی یاقدرمشدی .
بورانک مأمورینه فرماتمزی کوستردک صباحه قارشى
قوصاندن اورایه کیتمکلمکز ایچون خبر کلدی .
صباحلین ایرکندن ، اوچ سوارى رفاقتیله قوصان
ایچون یوله چیققدق . قوصان ، کافر قلعه دن صوکرا

— ۴۲ —

بر عسکری موقع اولوب ، بر بولوك سواريسي ، و حدود
مأمورلری بوراده مقیمدر . اولدجه واسع بر قصبه در .
قلعه لری ، بعض خرابه لری الآن موجوددر بوراسی
ماضیده دفعه اته تور کمن هجمانته دوچار اولارق خراب
اولمش ، تکرار بنا ایدلمش .

بزی دوغرو « حیدرخان » برینک اوینه ایندیردیلر .
و بو بیت حیدرخان بریر اوداسندن عبارتدی . بزی کورن
خلق ، شیمدی به قادار کورمه دکاری برشیلر کورمش
اولدقاری ایچون اولرندن چیقورلر ، سیریمزه کلیورلردی .
آقشام ، « دفعدار » دنیان برسواری اونباشیسی ،
قایجیله قاصاطورمه سیله یاممزه کلدی ، و کیجه یی بزمه برابر
کچیردی . و بوندن باشقا بر قاج عسکر داها خدمتمزه
تعیین اولوندی . بوراده اثر مهمانوازی کوردک .

« غلام نقشبند خان » حدود محافظی ، آق صاقللی ،
غایت اینی بر ملازم ، بر آقشام ناممزه بر ضیافت ویردی . بو
ضیافته شرقه ، و افغانستانه مخصوص اصولده بیک بیدک .
یدی کون بویه قالدق . نهایت هراتدن امر کلدی . بزمه
تکرار باشقا محافظلر و مهماندارلر ایله یوله چیققدق .

بهلوان کورمه شدیرمک ، کوچهک اویئاتمق کبی شیلر ،
قادرین فیستانی وداها بر طاقم قیافتلرله عادتاً قارناوال

— ۴۳ —

اكانجه لرینه بکزه یین ، فقط سویه مدینه لرله متناسب
ملوث ، قارماقاریشیق اکانجه لر افغان دیارنده دخی بک
زیاده رواجده اولدیغی استطراداً ذکر ایتک لازمدر .
حرکت مزدن اوچ ساعت صوکر «تیربول» واصل
اولدق . بوراسی کومروک محیدر . و بوراده بولونان
مأمور ، حق مزده بک زیاده تراکت کوستردی . بوراده
«قوصان» صوی اوزرنده مکمل ، فقط آرتق سنه لک
تأثیراتیه خراب برکوپرو واردرکه و تیسله انکایزلرک
یاید برمش اولدیغی روایت ایدیورلر . بوندن صوکر
«رباط شباش» ده یوکسک برتبه ده کی کویده ، غایت
نظر آشوب منظره لی براداده کیجه یی کچیردک . «رباط
چرخه» کاربانسر اینسده ده برکیجه قالدق . و هراته اون
دقیقه لک برکویده ده برکیجه یی کچیردک بوراده مشهد
شهیندری عبده خان ایله مشرف ایلدق بو ذات نازک
تریه لی وقوفلی بر ذات ایدی مشهدده بولنه مدینه تأسف
ایده رک اثر تراکت کوسترم شدی . و بزم حیوانله کوچ
کچیدیکمز یرلردن ارا به ایله کیده جکفی کمال حیرتله کوردک .

هرات

هرات شهری — هرری روت نهرینک صاغنده
منبت بروادیده مبنی اولوب ۱۳ عصرده انشا اولمش اولان

— ۴۴ —

مکمل برجامک الیوم یک قدیم وظایت مصنع موزاییک،
کوفی خطوط ایله مزین اولان یالکزی الی مناره سنک حرابه سی
موجود در . نفوسی ۴۵,۰۰۰ روس موقع مستحکمی
اولان قوشق برکونک مسافه در . و حراساندن و روسیه
هندوستانه کیده جک مستولی اردولرک خط الحركاتی
اوزرنده بولدیغندن اهمیت عسکریه سی زیاده در .

شهر دائراً مادار طوپراق برقلعه ایله محاطدر . قلعه
دروننده ایکی بیک قادار خانه وارد در . شهر ، جواری
یک زنکین میوه باغچه لرله دولودر . هرات جوارنده کی
لایمذ زیارتگاهلر میاننده ، حضرت عبدالله انصاریک
مدفن مبارک لری ده وارد در .

هراته داخل اولونجه ، دوشرو هرات اُتابکنک
اقامتگاهنه کوتورولدک . ولی حضرت لرله مشرف اولدق .
والی ، بوجسیم دائرنک میداننه ناظر بر اوداسنده ، پنجره یه
یاقین ، مزین برمیندر اوزرنده اوطورویور ایدی .

موسم قیش اولدیغندن اوجاق یانیور ایدی . ومستطل
الشکل اولان اودانک میداننه باقان پنجره سنه ناظر دیگر
کوشه سننده برقاریوله واردی . والی ، محمد ثرور خان
بزه بش دقیقه قادار ابدال النفات ایتدکن صوکر ،
یورغون اولدیغمزی تقدیر ایدهرک استراحتمز ایچون
مساعده ایتدی .

بو قوجه دائره ده، بر طاقم معوج مردیونلردن اینهرك،
بر جوق قاپیلردن كچهرك بزه تخصیص اولونان یره داخل
اولدق . بوراسی ، والی حضرتلرینك دربار یایدقلىرى
میدانه ناظر ، بویوجك برصالون اولوب ، قویو قیرمزی
زمین اوزرینه یالدىزلرله منقش ایدی . وتأمین استراحتمز
ایچون تمکن اولان اهمیتك دریغ ایدلمه دیكى كورونویور
ایدى . یمكده بیله بزی كندی كندیمزه براقنى
دوشونمشاردی .

یمك ، یره سیریش مشینلی برصوفرا بزی اوزرنده ،
دورتیش قاراوانه ، فقط هرری مختلف طرزده
پیشیریش پیلاو ، برقاج سیزه ، طورشو ، قاوون ،
قارپوز موسمی اولمازینی حالدده اوزوم و آرمود
میوه تبسیرلی كونده ایكى اوچ دفعه تبدیل اولوردی .
كز مكلكمز ایچون هرری مزده حیوان تخصیص
ایدلمشدی . بو طرز مهمواننوازی مظهریتی ایچنده ،
هراتده یدی كون قالدق . وبو مدت ظرفنده لوازم سفریه من
احضار ایدلدى . بزه اورا لساننده پوست دیدكلىرى
طویوقلره قادار اوزون ، قویون پوستدن معمول كوركلىرى
ویردیله . افغانستانده بونوع كوركلىر همان عمومی كییدر ،
چاریق ، یول ایچون یاتاق یاصدیق ، حاصلی هیچ برلازمه
سفریه من اهامال ایدلمه دی . هر شیشی حاضر لادیلر .

— ٤٦ —

بو برهفته ظرفنده آفشاملری آتله بینه رک هراتک
قلعه سی خارجنده تیره ایدردک ، برکون ، والینک اوداسنک
اوکنده کی میدانده برطابور عسکر ، ادمان تعلیمی یامشدی ،
عسکرک قیاتی خایلی منتظم ایدی . تعلیمک ختامنده نائب
الحکومه محمد ترورخان عسکره مؤثر برنطق ویره رک
هپسینه هدیة تقدیه توزیع ایتدی . بوندن ، والینک
علوجنابی وساحت شخصیه سی دخی شایان ذکر ایسه ده ،
شوشکل ، طرز عسکری جهتیله افغان حکومت اسلامی .
سینک شوکت وقوتی استدلال ایدیله بیلیردی .

« هرات » ک اولری عربستانده اولدینی کبی هپ
طوبراندی . چارشیمی ، اوستی قابالی ، بدستان طرزنده
اولوب اوراق ، تفک ، غیرمنتظم دکانلر ، ودار سوقاقلردن
عبارتدر بورا اهالیسی ، اجنبی نامیله همان هیج کیمسه یی
کورمه دکرنندن بزه پک زیاده حیرتلرله باتیورلردی .
کنز مکه چیقدیغمز وقت یانمزدی کی اونباشی ، (خبردار)
دییه سسله نهرک بوجم غفیر آراسندن بزه یول آچاردی .
آرتق کون کلدی : اون سواری ، آشچی ، خدمتچی ،
مکارم جی محافظ کبی برقافله محتشمه ایله ، ووالی محمد
ترورخانه بروداع احترام وتعظیمکاری یی ایفا ایدرک
یوله چیققدق .

هراتدن کابله اوچ يول وارد . بونلردن بريسي
ترکستاندن؛ بريسي جنوېدن قندهار طرفندن، اوچنجيسي ده
داغ يولي اولان هزاره جات جهتندن کچر . هزاره جات
يولي اولکيلره نظر آداها کسدير مه در . کرک تورکستان
وکرک قندهار طريقه کابله قرق کونده کيدلديکي حالده
هزاره جات يوليله ، هرکون برمنزېل يعنى : اوچ درت
ساعت مسافه قطع ايديله رک يالکيزيرمي آلتی کونده واصل
اولوويور . اک ياقين بولونمهي حسييله هزاره جات يواني
ترجيح ايتشمدک .

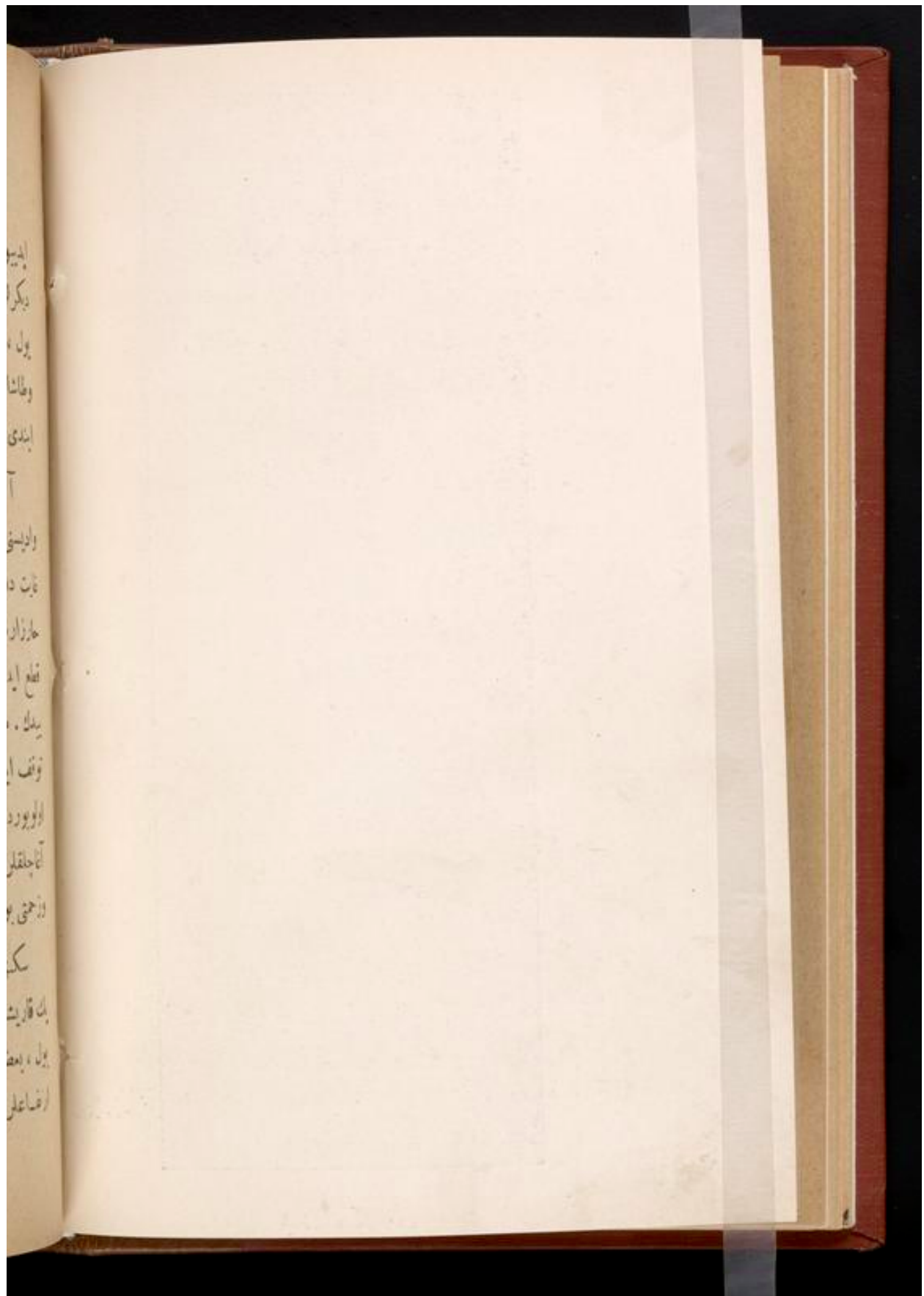
برنجي رباط ، هراتدن ايکي بوجوق ساعت سوکرا
پل بير رباطی ایدی .

رباط : افغانستانه سرکاری ، يعنى حکومت طرفندن
انشا اولومش کر بانسر ايلردرکه : پياده يورويشي ايله
على الا کثر اوچر ساعتک مسافه لرده بنا ايدلمش لردر .
هرکاروان ، کونده بر رباط قطع ايدز . قرق بش اللهی متره
مربعده بولونان بوقوناقلر قايديسندن داخل اولونجه صاغ
وصولده کدامدار ، رباطده آريه صامان ، وسائر ادوات
صاتان و حکومت طرفندن معين صايجيلرک اودالري ،
سوکرا ديگر بر ميدان اورته سنده بر مسجد ، وبوني دائر آ
مادار اوراق اوراق اودالرو ديگر طرفده آخورلر اشغال

قیافہ عسکر بہادہ

ہایسقی
لہددر
قنامہدہ
ایچون
شیلدر
قمانہلرہ
جہنلہ
ہول
سکرہ
دولرہ
ترہدن
بولک
کارلر
بریہ
لہدکی
طنین
رباط
ریلہ
نورہ

ایندی
دیگر
بول
و طاشا
ایندی
آ
الینس
نات دا
حارزار
نفع اید
یمنک
وقت ابر
الو بود
آجقلیل
و زحمی
سک
یک قاریت
بول بعض
ارضا علی

وتوقيف نظر ایدر لر که ، بر رباطی کورمش اولمق هپسینی
کورمش اولمق کییدر . چونکه : هپسینی عینی شکل وحالده در .
قایدن کیریلجه دیوراده بر نظامنامه کورولور . بونظامنامه ده
یولجیلرک قیون ، دوه کی حیوانانک کیجه نی کچیرمک ایچون
ویره جکی فیات مقدرلری محرردر . بوده بک جزئی برشیدر .
افغانستان ده هنوز موجود خان واول کی مهمانخانه لره
اولمادینی ویوللرده باریزله جق مسکنلر بولونمادینی جهتله
حکومتک بومؤسسہ لری یولجیلره فوق العاده سهوات
واستراحت تأمین ایتمکده درلر . بعضی رباطلرده جزئی عسکرده
واردر . عینی زمانده بونلر ، قلعه وظیفه سنی ده ایفا ایتمکده درلر ،
کاملًا طوبراق اولوب دیوارلرینک نخلری یاریم متره دن
فضله در .

ایرتسی کونینه هرات وادیسینی تعقیب ایتدک . یولک
صولنده « دویندر » داغلرینک اتکلرنده برچوق پیکارلر
وار ایدی . جنده خان قریه سندن صوکر ا پیل پیری به
سکنز فرسخ مسافه ده قریه ماروا کوبینه یاقین عینی اسمده کی
رباطده کیجه له دک . اوچیجی کون ، ماروا رباطندن
صوکر ا ، اوبه رباطنسه قالدق . بورباط ایله اولکی رباط
آواسند کی مسافه ۱۱ فرسخ اولوب بوندن ایلریده
هر یاریم ساعت مسافه ده بر فرسخ اشارتنه تصادف اولونور .

— ۴۹ —

اوبه قریه سندن سوکرایول غایت دار وادی نی تعقیب
ایدیوردی . تغور صوررباطنه ایندک که اونک مسافه سی ،
دیگرلرندن آیری اولارق ؛ آلتی ایدی . بورادن سوکرا
یول ، نهرک سول طرفنده کی عارضه لی ایتکلردن بکن دار
وطاشاق رخطی تعقیب ایده ایده خواجه چشت رباطنه
ایندی .

آلتنجی کون ، خواجه چشتدن سوکرا ، هرات نهرینک
وادیسنی بچدکدن سوکرا دیگر وادیلردن و تپهلردن ،
غایت دولاب ساجلی برطریق یورودک . اوکیجه نی رباط
حارزارده ، ویدنچی کون عینی اعواجلر و دولام باجلر
قطع ایده ک ، غایت لطیف برمنبع صوبینک کنارنده یمک
بیدک . هرکون بولده برایکی ساعت مسافه کیتدکدن سوکرا
توقف ایدیور ، ترکه لر بمزدن نواله لرایندیره ک نواله چین
اولوبوردق ؛ هپ بونواله چین اولمقلر کوزل صوباشلرنده ،
آغاچلقلر آلتلرنده اولویور ، بوتون برسفریلک مشاق
وزحمق بوسورتله اخذ مکافات ایدیوردی .

سکزنچی کونی ، غایت مرتفع داغلردن بچدک ؛ یول ،
بک قاریشیق ایدی . اراضینک زیاده داغاق اوله سندن
یول ، بعضاً یکدنق دره لره اینیور ، بعضاً اک بوکسک
ارنفا علره چیقیور ایدی . بویله جه ایکی طرفی یالچین

— ۵۰ —

قايالره بر عظمت طبيعیه عرض ایدن بر بوغازی کريده
براقه بيلهرك تنکيازو رباطنه کله بيلدک . دو قوزنجی کونی
غایت مرتفع ایکی داغ آشدق . وادی یه ، اینه جک بولک
صول طرفنده درت بش دانه قورده تصادف ایتدک .
مهمانداریمز نقشبند خان ، هر نه قادار مارتین آلاق
حيواني سوردیسه ده ، قورتلر ، اکلا شیلان آچ اولمادقلری
ایچون ، قاقچیلردی . و بزکال آسودکی ایله شارک رباطی
صوکنارینه ایتدک .

هزاره جات بولی ، هند قوش داغلرینی تعقیب
ایتدیکندن بول ، همان هر کون ، عینی منظره دن عبارت
داغلردن ، دره لردن کچوردی . کندریم رباطنه ، سفرك
اوتنجی کونی واصل اولمشدق .

بوندن صوکرایی رباط ، رباط تره بلاق ایدی .
آهنکران رباطی ، اکثریسی کبی دولامباجلی یوللردن
کوتورهرك هرات صوینی کنارنده بریره ایندیردی .
بوراده رباط جوارنده متنوع مرمر طاشلری پارچه لرینه
تصادف ایتدک . آرتق ، متعاقباً « کوسیه » و « بادکه »
رباطلرینی ده قطع ایتمش بونوندق . ۱۵ نجی رباط ،
دولتیار قریه سنک جوارنده ، لطیف بروادیده ۶ فرسخ
مسافه ده ایدی . بورایه قادار اولان رباطلر ، هرات
ولایتنه نابعدر .

— ۵۱ —

هزاره جنکيز خان ايله برابر کلوب وحوالیده هزار
هزار توطن ايمش اولان افراد جنکيز ، آرتق بوديارک
اهاليسي اولوب قالش ، و بطندن بطنه تماماً يرليشمش
ايسه ده الان قيافت و سيالري روسيه تورکلرينک طبقه سيدر.
بونلرک مسکون اولدقلري اراضينک صرب و قوه انبایه سی
بوسيله فقير بولونمسنه رغماً اهالينک اولري خالي منتظم
وطاشدن ، عادتاً قلعه رصاننده ایدی . حیوان يتشدیر -
بيورلر ، وقادینلری برک تسمیه اولونان برنوع شایاق
نسجیله اشتغال ایدرلر .

افغانستانده کی شایاقلرک اک اعلاسی هزاره دن چیقار .
وقتیله افغانلیلر ايله بینلرنده شیعیلک سنیلک کبی تعصبات
مذهبیهدن متولد منافرت و نفاق وارد . حتی
امیر عبدالرحمن خان زماننده بونلرک اوزرلرینه عسکر
سوق ایدلمش ، قلعه لری تخریب ، کندیلری تدمیر
اولونمشلر ؛ قادین و قیزلری کابله کتیره رک صاتیلمشلر
ایمش والیوم کابله کی جاریه لرک اوزماندن قالدینی
روایت ایدیلر .

امیر حبیب الله خان حضرتلری ، عصر حاضرده
انسان آلوب صاتمهنک انسانیت و اسلامیه نه قادار عار
وشین اولدیغنی تقدیر بویوردقلرندن اشبو اخذ و اعطای

سفلی منع ایتمشلردر . یعنی الیوم افغانستانده جاریه
تجارتی قالمامشدر .

قزل ، سسقه لعل ، کرمان ، ازغرات ، پنج آب ،
زرسنک ، مارخانه رباطلری کچیلدی ؛ کابل جوارنده
جاردده دیزلین وادیده قلعه فیضده برکیجه قالارق ووصولز ،
شهره بیلدیرلدی . ایرتسی کونی علی الصباح یوله چیققدق .
ساعت اوچده ، یولمژک اوزرنده ، سرای باغچسندده
ایکی فسلی کورمشدک که ؛ بو اوزاق ، وطنمزدن بعید اندر
بعید مملکتده ، وطنداشلیرنی استقباله گلش حسن حلمی
وعلی فهمی بک آرقاداشلریمیزی کورمک ، بزم محروم و متحسر
روحلریمزدده ناصل بر هیجان حار و سوزشدار احیا
ایتدی . بر ایکی دقیقه اوراده قالارق ، بو عزیز
آرقاداشلرله اوپوشدکدن سوکرا ، کابل شهرینه کیردک .
خارجیه ماموری شاه بک خان ومعیتی طرفلرندن
استقبال اولوندق . و دوغروجه بزره تخصیص ایدلمش
اولان امیر شیرعلی خانک باغی ایچون تکراریوله چیققدق ؛
باغه وارمادن بایراقلرله دونادلمش بر اوافق قیشله قاپیسندده کی
قره غول بزی سلاملامقده ایکن تورکجه قوماندالر
ویرن بیکباشی و نظام قره غولی کی قاپیلرینه
معلق تورکجه یازیلر کورمه مز ؛ وطن جدالغک حزن
یتیمیه صیرلایان قبلرمزه باران حظ و سرور ، قطرات

تسلی و امید سربیدی . و نهایت اقامتگاهمرباغه برنشوه
روحیه ایله کیردک .

موقع جغرافیسی

افغانستان ، آسیانک همان مرکزنده بر امارت
اولوب شمالاً ترکستان، غرباً ایران ، جنوباً بلوچستان
شرقاً ایسه هندوستان ایله محدوددر . مساحت سطحیه سی
۷,۰۰۰,۰۰۰ کیلومترو مربعی اولوب نفوسی ۷,۰۰۰,۰۰۰
قدر تخمین اولنقدهدر . اراضیهی داغاق ، اولوب
همالایا شعباتندن اولان و افغانستانک شرقدن غربنه قدر
امتداد ایله ساسله جبالی تشکیل ایدن هندقوش داغلری
اوزرنده ۶,۰۰۰ مترو ارتفاعنده ذروملر موجوددر .

حدودلری

شمال حدودی روسیه ایله اولوب عجم حدودینی
تشکیل ایدن روت نهرندن صوکره اق رباط داغلری
روسیهده قالدیرق قره تیه و مرعاب نهری اوزرنده، روسلرک
مواقع مهمه عسکریه لرندن مروه شمندوفر ایله مربوط
قوشق موقع مستحکمی همراهه برکونلک مسافه در .
مرو- قوشق شمندوفر عسکری بر خط اولدیغندن

روسلر بورادن کیمسه یی کچرمنزلر . قوشقندن اعتباراً
بالامرغاب اوزرنده پنجه ده موقعنه قدر اولان حدودك
برقسنی نهر مذکور تشکیل ایدر که حدودك بوقسمی
برآز عارضه لیدر . پنجه ده دن اتاخانه قدر حدودی
بالامرغاب منصب اوافق تفك صولری تشکیل ایدن خفیف
خفیف میلی تپه لردر . بورادن خان قاهر باغ ، خواجه
سلام ، دام دریادن اعتباراً کلیف و کرکی موقعلرینه
قدر اولان اراضی کاملاً دوزدر . ام دریا بورادن
اعتباراً افغانستانك شمال حدودینی تشکیل ایدر که نهر
مذکور اوزرنده نقایات و کمرک معامله سی ایکی نقطه در که
بری کلیف ، و دیگر ایسه مزاز شریفه بر ساعت مسافه ده
روسیه جهتنده کی بتاکی حصارده در . نهرده قایقارله بر
ساحلندن دیگر ساحله بر ایکی ساعتده کچیلور . بتاکی
حصاردن صوکره بدخشان حدودینی تشکیل ایدن نهر
مذکورده بر چوق صولر منصب اولور . قلعه قامده و بر قوس
تشکیل ایتدکن صکره قلعه و امار ، و شغنان ، قلعه پنجه دن
صکره نهر مذکور آب پنجه نامیله افغان و پامیر حرود .
لرینی ده آبیور . بورادن صکره انکلیزلرک اون اون بش
سنه اول ضبط ایتدکلی چترال ایالتیله افغانستانك
کافرستان ایالتی حدودلری باشلار که :
بورادن اعتباراً جلال اباد صوبی کنارنده و حدودك اوزرنده

— ۵۵ —

دافقا موقعه قادار اولان منطقه ده صرب داغلردن عبارتدر.
دافقه دن سوکره ، عفریدی و مومندی قبائله مسکون
بر بچق ایکی ساعت امتدادنده کی خیبر کچیدی دهشتلی
بر بوزار تشکیل ایدر. کچیده بر بردن تخمیناً ۱۰ زایکیوزمه تره
مضافه ده انگلیز حدود قله لری موجوددر. قله لره قبولری
یوکسکده اولوب مردیوه نلریده متحرکدر . اقشام
ویا با صغین زماننده مردیوه ن قالدیریلر بوقله لر کاملاً
طاشدن انشا اولمش غایت متین و مدافعه یه الویرشیدر لر .
بوحوالیده مسکون اقوام، هنوز تمامیه انگلیز لره اطاعت
ایتمک لری کچی، و بوبوله مقابل انگلیز حکومتدن خراج
ده آلیرلر. پشاوردن لوار کی موقعه قدر شمندوفر انشا
اولمشدر . خیبر دن سوکره قورام جهته قدر اولان
حدود بوتون طاعلق اولوب کچیدلری پک نادر در .
و بوحدود جنوبه قدر بویه جه امتداد ایدر . جنوب
حدودی بلوچستان حدودی اولوب طارضه لی ارا -
خیلردن عبارت و قندهاره برکونلک مسافه کی چن
موقعه قدر شمندوفر انشا اولمشدر. جنوب حدودینک اهمیت
نقطه سی بوراسیدر و قتیاده بوراده ۱۸۳۹ ده انگلیز لرایله
افغانلیلر بیتنده برچوق قانی محاربه لر اولمشدر. سیداباددن
سوکره حدودک بر قسمی (لورا) کولی تشکیل ایدر
صالح خان کوش ، افغانستانده ؛ باراب شاه، بلوچستانده

قالهرق، رباط صوبی حدوده عموداً جریان ایدر. رباط
موقعدن سوکره ایران حدودینک مبدئی اولان کوه ملک
طاغلرینه قدر اولان حدود منطقه سی غودی ریح
بطاقلی تشکیل ایدر. بورادن اعتباراً سیستان باشلارکه
هلموند نهری اوزرنده که فتح اباده قدر ایران طرفنده
ترش آب، حارزار، سه قوها، موقعلری وارددر بوقسمده
کاملاً اچیقدر. قلعه فتح دن، سوکره (نای زابه) قدر حدودی
هلموند نهری تشکیل ایدر، و ایران قسمندن ناصر اباد
موقعی اولوب بورادن اعتباراً حدود اوزرنده باندان،
اوخبان، کیشه موقعلری ایران هانددر هلمون کوللرندن
سوکره حدود شماله دوغرو تبدیل استقامت ایدر که
افسانه هاند دام دامنینه افغانستانه هاند باندانه قدر
حدود منطقه سی دوزلکدر. بعده کوه یاقاس داغلری
حدودی عموداً قطع ایدر بورادن سوکره افغانستانک
حدود نقطه سی اولان حراسان و هرات راه نجارتی اوزرنده
بولسان کافر قلعه ایله ایران طرفندن کاریز موقعی
از سنده کی اراضی ده اچیقدر. بعده برچوق ترکمن مهاجرا -
تبله متعدد دفعه خراب اولمش، قلعه و قشله لک خرابه لری
الیوم موجود بولنان، قوصان موقعی افغانه هاند اولهرق
حدود، روت نهرینه اقان قوصان صوبیلله ایریلیر
روسیه حدودینه قدر بویله جه دوام ایدر. بورالریده

— ۵۷ —

نسبۂ داغلق ایسه حرکات عسکری به مساعده وادیلر
واردر .

حدودلر صوگ درجه محافظه اولنمقدره اولدیغندن
افغان حدودندن ، فرمانسز هیچ برکیمسه نک کیرمه سی
قابل دکدر . حدود ، فرزدلری ، سواریلر هر آلتی آیده
تبدیل اولنوب ضبط وربط پک شدتلیدر .

داغلری

افغانستان اراضیسی داغلق ایسه ده باشلیجه لری همایه
شعباتندن هندقوش سلسله معظمه سی اولوب ایران حدودینه
قدر شرق دن غربه دوغرو مختلف اسملرله امتداد ایدن
هندقوش دن شماله ایریلان برقول بدخشان داغلرینی تشکیل
ایدر . اشبوسلسله جبال کثیف اورمانلرله متورددر .
جنوبه ایریلان برقول ایسه کابل نهرینه قدر اینمش اولان
کافرستان داغلرینی ، کذا اورمانلق ، چنکک اولان غوربند
و پانمان داغلرینی حصوله کتیرر . ومختلف ناملرده کی هراره
داغلرینه ابریلیر . بامیان جوارنده ، کوه بابا ، کوه جعفر
وبونلرک غربنده کوه حیصار داغلرینی تشکیل ایده رک
غربه دوغرو امتداد ایدن سیدکوه سلسله جبالی ،
وهراتک شمالنده کی پاروپا یسوس داغلری بوقولدندر .

— ۵۸ —

وترکستانک بلالی باشلی داغلرندن ، میمنه نك جنوبنده
بند ترکستان نامنده داغلر واردر . کابل صوینک جنوبنده
واقغان حدودنده داققا ایله قورام اره سنده سفید کوه
داغلری ایله غندومک محاربه مشهوره سنک واقع اولدینی
غندومک داغلری واردر . (اشبو محاربه ده افغانستانه
ایلك کیره ن انکلیز لر تمامیه محو اولمشلاردر) قندهار
جوارنده ارغاند نهری اره سنده مختلف ناملرده برچوق
داغلر ، موجود ایسه ده غزنه جوارنده کل کوه قندهارک
شمال شرقی استقامتجه ممتد سرطان داغلری باشلیجه لرنندره .

انهار

افغانستان اراضیسی داغلق وعارضه لی اولمق مناسبتیه
برچوق صولر موجود ایسه ده بونلرک برچونگی یازقیش
جریان ایتیوب یازین قورو دقلرندن باشلیجه نه لرلندن کابل
نهری ، منبعی کوهی بابا داغلرندن الهرق کابل ، چهارده
وادیلرینی اسقا ایله لوغار صوینی وشمالدن پنج شیر و ده
برچوق صولرایله برلشهرک جلال ابادده اولدیه جسامت
کسب ایدر جلال اباددن صوکره دخی جنوبدن سفید کوهدن
وشمالدن کافرستان داغلرندن نبعان ایدن صولرایله برلشوب
داقنا موقعنده شماله دوغرو تبدیل استقامت ولالپورده

تکرار استقامتی دکشدره درک ، جنوب شرقی به دوغرو
خیبر داغلرینک شمالندن کچه درک ، پشارده هندوس نهرینه
منصب اولور .

شمالی افغانستانده ام دریا به آقان برچوق سولر واردر .
بدخشان داغلرندن چیقهرق بشالتی قولدن برلشن
فوشاصویی، جبل سراج داغلرینک شمالندن چیقان
وبامیاندن کلن، سولرله برلشن چوی کلان نامنده کی صویی
شرقدن آلان قوندوز نهری، خان آباد وقوندوز موقعلرندن
کچه درک ام دریا به دوکولور .

مزار شریف ، و وقتیه ترکستانک پایتختی بولسان
بلخ قدیمدن کچن باع صویی ده شماله اقرار .

کوه حیصار ودولتیاردن کلن سولر ایله برلشن
وشالندن شیراز طرقلرندن نبعان ایدن ایرماقلرله فیروز کوه
سلسله جبالنک شمال اتکلرندن چیقان متعدد سولر ایله
برلشدکدن صوکره، مرغاب صویی، شاه مشهددن صوکره
بند ترکستانک جنوب داغلرندن چیقان سولر ایله ده برلشیر
وبالا مرغابده میمنه دن و روسیه دن کلن سولریده الهرق
ساران موقعنده حدودی بالورور پنجه ده دن مروه آقان
مرغابه ملاقی اولور. مرغابک دیگر برقولی دخی فیروز
کوه دن نبعان ایده درک پنجه ده برلشیر و دیگر اوچنجه
برقولی ایسه قوشق موقع عسکر یسندن و غربدن کلن

صو ل ر ا ی ل ه چن ب ن د م و ق ع ن د ه ب ر ل ش ه ر ك ك ذ ا م ر غ ا ب ه آ ق ا ر ل ر .
ب و ن ل ر د ن ب ا ش ق ه ك و ه ح ی ص ا ر د ن ن ب ع ا ن ا ی د ن ، د و ا ت ی ا ر
و ا ه ن ك ر ا ن م و ق ع ل ر ن د ن م ر ، ر ا ی ل ه غ ر ب ه د و غ ر و آ ق ا ن ه ر ی
ر و ت ن ه ر ی ب ن د ی ب ا م ی ا ن و س ی د ك و ه د ا غ ل ر ن د ن ك ل ن م ت ع د د
ص و ل ر ی د ه ا ی ر . ت ا م ی ا ن و د ا س ی خ ا ن م و ق ع ل ر ن د ن ب ا م ر و ر ه ر ا ت
ص و ی خ ی ش ا ل د ن ا ی ر و ج ن و ب د ن د ی ك ر ی ا ی ر م ا ق ل ر ل ه ب ر ا ن و ب
ق و ص ا ن د ن ك چ ر و ك ا ف ر ق ل ع ه د ن ا ع ت ب ا ر آ ش م ا ل ه د و غ ر و
ت ب د ی ل ا س ت ق ا م ت ل ه ح و د ی ت ش ك ی ل ، ا ی د ر و غ ر ی د ن ت ر ب ت
ش ی خ ج ا م د ن و م ش ه د ن ك ل ن ص و ل ر ل ه ا ی ل ه د ه ب ر ا ش ی ر .

غ ز ن ی ج و ا ر ن د ه ك ی ك ل ك و ه د ا غ ل ر ن د ن چ ی ق ا ن و آ ب
ا س ت ا د ه ك و ل ن ه د و ك ی ل ا ن ب ا ل ت و ن ه ر ی ، ا ر غ ا ن د ا ن ا م ی ل ه ه ز ا ر ه
د ا غ L ر ن د ن ن ب ع ا ن ا ی د ن و ج ن و ب د ه ا ف غ ا ن س ت ا ن ا ی ل ه ب ل و ج س ت ا ن
ح د و د ل ر ی ن ی ت ش ك ی ل ا ی ل ه چن م و ق ع ن د ن ص و ك ر ا ش م ا ل ه د و غ ر و
ت ب د ی ل ا س ت ق ا م ت ل ه ق ن د ه ا ر ج و ا ر ن د ه ب ر چ و ق ص و ل ر ا ی ل ه
ب ر ل ش ه ر K ق ب ل ا ی س ت م و ق ع ن د ه ك و ه ی ج ا م ق ل ع ه ، ت ی ر ی ن د ا غ L ر ن د ن
چ ی ق ا ن ه ا م و ن د ن ه ر ی خ ی ا ی ر ك ه ، ن ه ر م د ك و ر س ی د س ت ا ن ا ی ا ت ی
ا س ق ا ا ی ل ه ق ل ع ه ف ت ح د د ب ر ق و س ی ا ب ه ر ق ا ف غ ا ن و ا ی ر ا ن ح د و د
د ل ر ی ن ی ب ا ل ت ش ك ی ل ه ا م و ن ك و ل ن ه م ن ص ب ا و ل و ر .

ب ن د ی ب ا ی ا ن ط ر ف د ن چ ی ق ا ن ف ر ا ح ر و ض ن ه ر ی
ز ا ر ه ح م و ق ع ن د ه ص ا ل م ا ن ر و ض ن ا م ی ل ه ص ا غ د ن ب ر ص و ا ی ل ه
ب ر ل ش ه R ك د و ل ت آ ب ا د ن ج ن و ب ه د و غ ر و ت ب د ی ل ا س ت ق ا م ت

— ٦١ —

ایده رک کذا هامون کولنه آقار . مذکور کوله منصب
اولان حاروت نهری ایسه ادراس قاند صوبی نامیله ادراس
قاند جوارنده کی داغلردن . یعنی الهرق سبزوار، اخوندی
رستم، موقعلرندن مرور ایده رک هاموند کولنه آقار .

کوللری

افغانستانده کی کوللردن باشلیجه لری بدخشان جوا .
رنده شیوه کولی، کل کوهک شالنده ناوار کولی، آب-تاده
کولی، ایران حدودنده جسیم هامون کوللری، رجستان
چولنده اوافق تفک کولچیکلر ایله بلوچستان حدودنده
غودی زیرج بظاقلقلرندن عبارتدر .

افغانستان مختلف ارتفاعده وادیلر یا بلالردن عبارت
بولدیغندن هوایی یک مختلفدر . مراسم اربعه نك اجرای
احکام ایستدیکی مختلف اقلیملر موجوددر .

شمال طرفلری بدخشان و قتاغان ولایتلری داغلق
وعارضه لی اولوب صوثوق و ترکستاندن هرات ولایت
قدر ترکستان افغانیده اووه لردن باشقه جنوبده داغلق
اقسامده، هوامعتدل ایسه ده، هراتک روزکار موسمی یک
شدتلی اولوب آیلرجه متدایاً سرت روزکارلر وزان ایدر
کافرستان ایالتی، هند قوشک جنوب طرفلری صوثوق،

— ۶۲ —

هزاره محیطی ایسه تمامیلہ افغانک شر قندن غربنه دوغرو
امتداد ایدن سلسله جبال اوزرنده کی قطعه اراضی سرت
وصوئوق ایسه ده هواسی صاغلایمدر. نفس کابل وجوارنده
مراسم اربمه حکمنی تمامیلہ اجرا ایدوب هوامعتدل، جلال
آباد ولایتی منخط اولدیغندن صیجاق اقلیمده در. بورادن
اعتباراً افغانستان جزوینک هواسی، قندهار وجواری
عادتا صیجاق اولوب بورالرہ قطعاً قاردوشمن. رجستان
چولی سیستان ولایتی قوملق وعربستان مثللو شدتلی
صیجاقلر یاپار. افغانستانک هواسی عمومیتله صاغلایمدر.

مشهور شهرلری

دارلسلطنه کابل، کابل نهری اوزرینه مؤسس برشهر
قدیم اولوب تخمیناً ۱۰۰,۰۰۰ قدر نفوسی جامعدر.
اطرافی داغلرله مخاط وکابل نهریله اسقا اولنان گنیش
ومنبت بروادی ده کی شهرک منظره سی پک لطیفدر. بالاحصار
جهتده کی اسکی کابلک، بوتون قدیم شهرلرکی سوقاقلری
دار، اولری حفظ الصحیه غیر موافق برطرزده ایسه ده
صوک زمانلرده یاپیلان بنالر اولدقجه منتظم اولوب جاده لر،
سرایلر، کوشکلر برمنظره دلرباعرض ایدور شهر مذکور
۱۷۷۴ تیمورلنکک اوغلی باریور پادشاهه مقرر اولمشدر.

— ٦٢ —

و ١٨٣٩ دن ١٨٤٣ قدر درت سنه انكليزلرك النده
قالمشدر. فوق العاده اعمارہ مستعد هواسی معتدل باغلی
باغچہ لری زنکین برشهر شریندر .

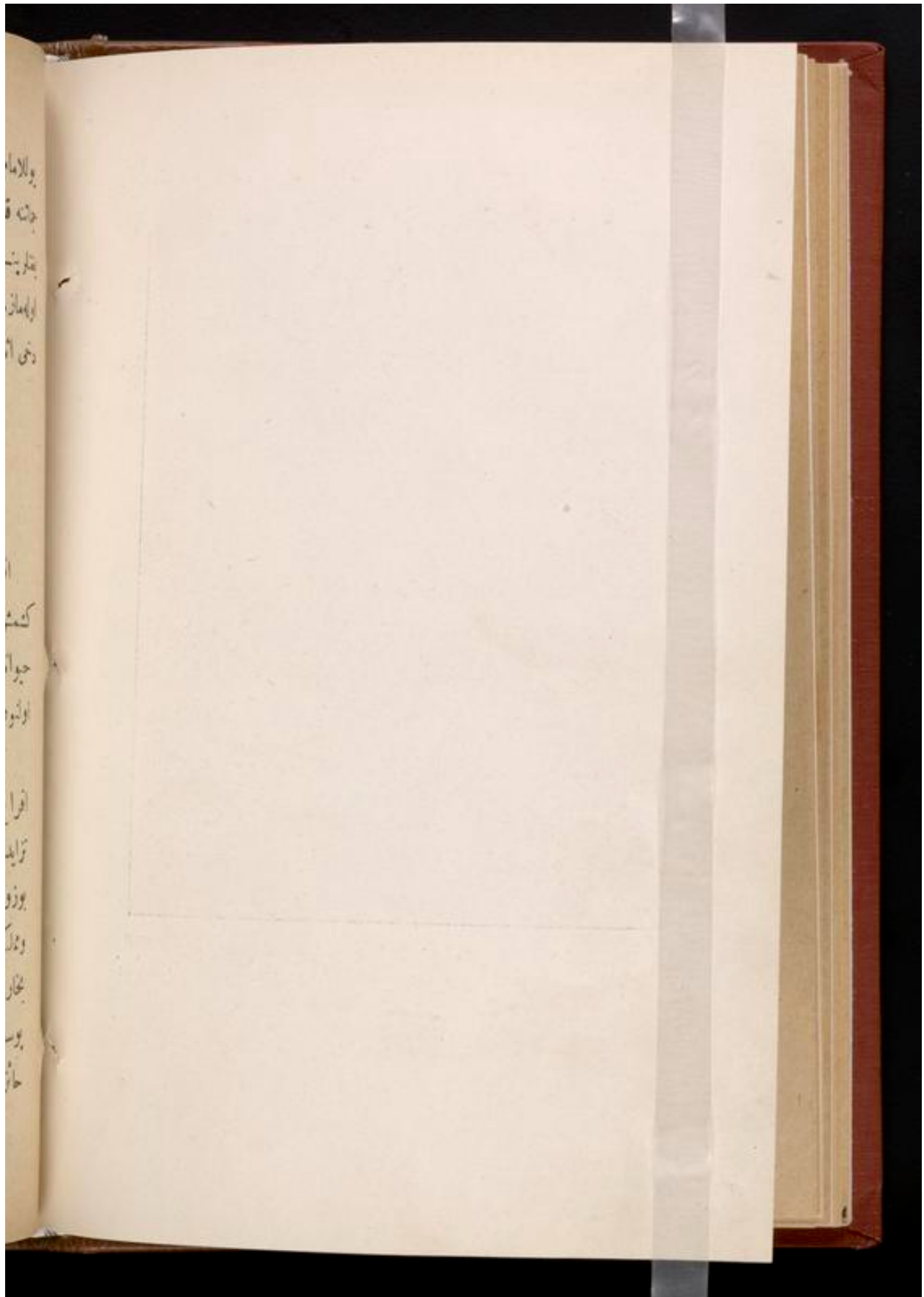
قندهار

قندهار ، هلموند نهري جوارنده منبت براراضیده
٦٠,٠٠٠ نفوسلی برشهر قدیم اولوب، اسکندر طرفندن بنا
اولمش و برچوق دفعه لر، مهاجمات و محاربات یوزندن خراب
اولمش ایسه ده ایلک افغان پادشاهی اولان احمد شاه طرفندن
تکرار بنا و اعمار ایدلمشدر. باشلیجه تجارتی قاش، باقر
ادواتی و سائرہ تشکیل ایدر . نهرجوارنده غایت زنکین
برالتون معدنی موجوددر . قندهار ١٨٣٩ دن ١٨٤٣
سنه سنه قدر انكليزلرك النده قالمش ومؤخرآ استرداد
اولمشدر .

قندهار ایراندن و روسیه کان حرکات عسکریه مساعد
شوسه اوزرنده اولسی، و بلوچستان شمند و فرینه برکون
مسافه ده بولنسی، و هندوستانه اینه جک مستولی اردونک خط
الحرکاتی اوزرنده اولسی، اعتباریله اهمیت سیاسی،
و عسکریه سی پک زیاده در .

نمونہ طاہوری قوماندانی و مکتب حربیہ مدیری کرنل ۴ و دسامبر بک خان

— ٦٤ —

غزنی

غزنی — اورغانداب منبجی جوارنده . ۱۵,۰۰۰ نفوسلی بر شهر قدیم اولوب یوللری منتظم وهواسی غایت صوئوقدر. روسلرک ترکستان قلعهلری شکلنده قلعهلری وارد. معموریت ماضیه سیله اشتهار ایتمش اولان شهر مذکور ۱۰۳۰ ده غزنویلرک پاتختی اولمشدر. سلطان محمود غزنوی حضر تلرینک غایت کوزل تربۀ شریفه لری الیوم موجوددر. ۱۱۱۶ ده عجملرک اله کچمش، ۱۱۵۸ تکرار سلطان علاءالدین طرفندن استرداد اولمش، و ۱۸۳۹ ده انگلیزلرک ید ضبط. دوشمشدر. اووهلری، یاباللری، یک مکمل اولدیغی کبی قندهار، کابل، و لاهور یوللرینک محل تلاقیسنده بولندیغندن تجار تجمه دخی مهمدر.

بلخ

بلخ شهر قدیمی الیوم برخرابه دن عبارتدر. بلخ کابلدن ترکستانه کیدن طریق مستقیم اوزرنده در. زمان قدیمده خطوط تجاریه نک مرکزی اولان اشو شهر جسیم ۱۲۲۰ سنه سنده قسماً چنکیز خان طرفندن تخریب ایدلمشدر. الیوم معموریت و عظمت ماضیه سندن، محاشم مر مر سرایلرک وسائر میانینک انقاضی قالمشدر.

شهر الیوم مزار شریفه نقل اولمنش اولدیغندن روسیه
ایله اهمیت تجاریه سی کوندن کونه ارمقدمه در .

تقسیمات سیاسییه سی

افغانستان : کابل ، جلال اباد ، کافرستان ، بدخشان ،
قنغان ، تورکستان ، هزاره ، غزنی ، قندهار ، سیستان ،
هرات ولایت وایالتارینه منقسمدر .

ولایتلر : نائب الحکومه لر یعنی والیر طرفدن اداره
اولنورلر .

حاکملر : نائب الحکومه لره تحت امرنده اولوب
متصرفلقلرده ویا قضاالرده اجرای احکام ایدرلر .

ملککلر : ناحیه مدیری ویا کوی مختاری اولوب
کویلرده بولنورلر . بولنلردن باشقه هر محله ده کلاتر نامیه
محله مختارلری دخی موجوددر . هر شهرده جزانه جی
نامیه ویرکو مأمورلری ، تحصیلدارلر ، شهرلرده پولیس ،
ژاندارمه وظیفه سیله موظف کوتوال مأمورلری ، اسایشی
تأمین وظیفه سیله موظف اولوب ، قاضیلر مفتیلر دعاوی بی
رؤیت ایدرلر .

دارالسلطنه کابله : باش وکیل نائب السلطنه سردار
نصراه خان حضر تلری ، کابل والیسی ، مالیه ناظری ،

— ٦٦ —

امین العسس، ضبطیه ناظری، سپہدار، حربیہ ناظری،
قاضی القضاۃ، شیخ الاسلام، ضبطیہ ناظری بو عین زمانہ
بلدیہ و نافعہ خدماتیہ موظفدر. امین المکتب، و سائر
وزرادن عبارت اولوب ہر برینک مستشار معاون مقامندہ
نائبہری وارد.

تجار لونجہ سی رئیس تجارت ناظری مقامندہ در. خارجیہ
مأمورلری دہ موجود اولوب نظارتلرہ دفتر، و مأمورلر
میرزا نامی ویرمکدہ در.

— خاندان امیری —

افغان حکومتی : نادر شاہک وزراسندن دورانی
طائفہ سندن احمد شاہ طرفندن ۱۷۴۷ تاریخندہ قندہار دہ
استقلالیت افغانیہ اعلان ارنمش ایسہدہ مؤخرآ کلن افغان
پادشاہلری مملکتی ادارہ یہ مقتدر اولہ مامشار، و سردارلر
ارہ سندن پیدا اولمش اولان رقابت و درہ بکک فکرلری
نتیجہ سی اولہ رق، مملکت ضعف قوت ایدنجہ،
۱۸۳۸ تاریخندہ انکلیز اردوسی افغانستانی استیلا ایتمش
ایسہدہ ۱۸۴۱ تاریخندہ طرد ایرلشدر. ۱۸۸۰ دہ
امیر شیر علی خانک مخدوملرندن امیر یعقوب خان زمانندہ،
او تاریخندہ کابل دہ کی انکلیز سفیرینک قتل بہانہ سیلہ کذا

سردارلرک رقابتيله ايکنجی دفعه اوله رق انکلیز اردوسی
کابله کیرمش، اردوسیله انکلیز اردوسنه بیان معذرته !
کیدن امیر یعقوب خان اسیر ایدیلرک هندوستانه سوق
اولمش، و انکلیزلر جزئی مقاومتدن صوکره کابله کیرمکه
موفق اولمشدرلر . فقط اهلینک جسارتی قیرمق اینچون
کویا انکلیز سفیرینک قاتلاری اوزون صاحلی اولدینی
بهانه سیله، چارشوده بازارده راست کلدکلری اوزون
صاحیلاری یقالایوب اعدام واشکنجه ایتک کبی حرکات
وحشیانه ده بواندقلرندن اهالی صوک درجه یزار قالمش
و آتش عصیان فوق العاده، برحمت و صلابتله اشتعال ایتمش،
و قسم اعظمی محو اولان انکلیز اردوسی ۱۸۴۳ ده مقهوراً
طرد ایدلمشدر .

بو صره لرده محمد زائی فاملیاسندن امیر مرحوم
عبدالرحمن خان حضرتلری افغان تخته قعود ایتدیکندن
افغانستان سنه لردنبرو کچیرمکده اولدینی کشمکشدن
قوتیه رق کسب قوت ایتش، امیر مرحوم، بوتون قبائل
افغانیه یی اتحادیه موفق اوله رق دره بکلک و سرکشاک
عارات ردیشه سنی اورته دن بالکلیه قالدیره رق قوتلی بر
افغانستان حصوله کتیرمشدر .

امیر حبیب الله خان حضرتلری، امیر مرحوم عبدالرحمن
خانک بویوک محظوملری اولوب ترکستانده سمرقند شهرنده

دنیا به کیشلر ، تخمیناً اوتوز بش یاشلرندن کنج ، فعال ،
معارف پرور غیور برپادشاهدر . اورته بویلو اسمر لونلی ،
صحت وجوده مالکدرلر . افغانستان ، زیر اداره عادلانه لرنده
هر کون یکی بر ترقی به مظهر اولمقده و کسب عمران
ایتمکدهدر . موجود مکتبلر هپ حیبابه خان حضرتلری
طرفدن کشاد اولمش ، فابریقه لر ، یوللر مکملایته طوغرو
ایلر ولسکده بولنمشلردر . کندولری افغانستانجه دن ماعدا
فارسی ، تورکجه ، انگلیزجه ایله متکلم اولوب مزاحم
ومشاق عسکریه به متحمل برعسکر ؛ ذی نظر ، واقف
ومدبر برداهی سیاسی درلر .

شکاره صوک درجه مراقلری ، اولوب وئاشایلمقده
مهارتلری زیادهدر . صاغ النک شهادت پارمغنی ، آوده
تفکک ناملوسی قضاء پارچه لهرق ، قوپارمشد . لکن
بوکی قضالر حضرت امیرک جسارتنه هیج برقیصه
ویره مز . کندولری عسکرلکه وباخصوص طوبخیلغه
پک مراقلی بولندقلرندن همان هر بازار کونی کابل جوارنده کی
انداخت میداتنده اجرا اولسان انداخت تجربه لرنده
بولنورلر . بر بازار کونی ایدی تجربه اتناسنده برماهتاب
مرمیسسی باطلامش ، سکمز اون کشی ، فابریقه مدیری میرالای
محمد ثرورخان بیکیباشی اوسته عظیم خان ده داخل اولمق اوزره
امیر حضرتلرینک درت بش متره ایلر و سنده یارالامش ،

— ٦٩ —

بو قضاى أليم بوتون مملكتى حزنلره ياسلره دوشورمشدى .
هر كس امير حضرتلرينك بويله قضالى تجربه لرده بولنامسى
لازمكلايكنه و بو وقعه دن صوكره بوشوقلى ، نشتهلى
تعليم لرده بولميه جقلرينه احتمال و ير مشلر ايدى . فقط
بو عسكر پادشاه ، ايرتمى بازارينه انداخته كیده رك ،
يكي ياپلش طوپلرك انداخت تجربه لرنده بولنه رق هيچ
برشيدن ييلمديغنى كوستردى . وقعه منحوسه ده يارالانلره
هديه لر احسان و جمله سنى طيب خصوصيلرى واسطه سيله
تداوى ايتديرمك علوجا بنده بولندى . خارق العاده
قوه نقطيه يه مالك بر خطيب بليغ اولوب كسكين بر ذكايه ،
شدتلى بر سرعت انتقاله مالك اولدقلى كې قوه اقناعيه لرى
فوق العاده در حضرت اميرك درت مخدومى واردر . اك
بو يوكلارى معين السلطنه حضرتلرى دركه بانده بالاصقه
ألنده تفك اولدينى حالده نمونه طابورى افرادى اره سنده
عسكرلكك بوتون مشاققى كورمش مكمل بر عسكر
اولمشدر . ايكنجى مخدوملرى قاناغان و ايسى در عين الدوله -
اك كوچوكلارى ١٤ ياشلرنده - محمد كبير جان جمله سى
چالشقان ، ذكى شهزاده لردر .

برادر عاليلى نائب السلطنه نصراه خان حضرتلرى
اوصاف عاليه ايله متصف كسكين نظرلى ، وقوف صاحبي
جداً عالم اولوب اوروپانك مرا كز مدنيه سنده اجراى

— ۷۰ —

سیاحت ایتش و مملکتلرینه برچوق کورکیلر و تجربهلرله
عودت بیورمشلردر . تورکاره صوک درجه توجهلری
واردر . عمرجان و امین خان و سائر برادر عالیلری
جمله سی خلوق ، کنج ، حسیات عسکرانه و بهادرانه ایله
متحسس مرد و غیور انسانلردر .

عادات و طنبه لری

اریا قومندن و عرق اییضدن افغان خلایق همان عمومیتله
اوزون بویلو ، اسمر بکیزی پارلاق کوزلو متناسب الاعضا
ذکی ، جسور بر قوم اولوب جدت و شدت خصوصیتله
کوب صایغه قطعاً تحمل ایتمز سرت انسانلردر .
بوتون اقوام ابتدائیه اولدیفی کبی پک زیاده مسافر
پروردلر .

برشتو دنیلان بوقومک لسانلری افغانجه در افغان
ادبیاتیه یازلمش اشعار و کتابلری موجوددر . علوم دینیّه ،
فقهه ، تاریخ ، جغرافیایه انار سائرهدن باشقه افغان
مآلفلرینک فارسی لسانیه برچوق اثرلری واردر احمد ،
رحمن قوصال کبی شعرای مشهوره گلشدر .
صلابت دینه لری پک مکمل اولوب منالره اهل

دهد و تقوايه و مشايحه فوق العاده حرمت ايدرلر .
کندولرينه تعريف ايديلن اک کوچ شيلري بيله دفعه
و تماماً اکلاياجق درجه لرده ابراز ذکا ايدرلر . اوزون
صاج براقيرلر ، باشلرينه سيوري بر کلاه اوزرينه بياض
وياشال صاريق صاره رق براوجنی اوزون براقيرلر .
عموميتله ، بياض کنيش پاچه لی دون اوزرينه ياقيصه
برپوست وياخود منتان واری برشی کيوب بللرينه کمر
وياقوشاق صارارلر .

شهرلرده ستره پانطالون کينلر و سیاہ قوزی درپسندن
کلاه طاشيانلر چوقدر .

مأمورین عموميتله ستره پانطالون کيوب کلاه افغانی
تعبير اولنان برسرپوش تلبس ايدرلر .

شهرلی قادينلر تستره صوک درجه مقیددرلر .
صوقاقده چادر تعبیر اولنان چارشاف کيرلرکه چادير
باشاغه مخصوص اولان قسم قادينک باشنه تصادف ايدرك
طوبوقلرينه قدر اينن قيرمه قيرمه اوتولنش ، کوزلرينه
تصادف ایدن جهتده منفذلر اولان برستره نسائيه در
اياقلرينه يوزی دار برنوع اسقارین کيرلر واياقلرينه
کيدکلی چوراب دونه دککش اولديغندن قادينلرک
نامحرم هيچ بر جهتی کورونمز .

داغلی افغان قادينلری ارککدن قاچازلر علی الاکثر

— ۷۲ —

قيرمزی دون کيرل قادين وياقیز اولدقلری دونلرندن
بللی اولور . قیزلرک دونلرینک پاچالری کنیش اولوب
ناموس وعفت خصوصنده پک زیاده متانتلری واردر .
داغلی افغانلر بولندقلری محیطه کوره زراعت
حیوان یتشدیرمک، دوه جیلک ایتک، کومورجولک ایتک
تخته یایمق کی شیلرله مشغول اولورلر . علی العموم ذکی
وچالیشقاندرلر .

— معارف —

کابل شهرنده امیر حبیب الله خان حضرتلرینک
تأسیس بیورمش اولدقلری اعدادی درجه سنده ملکی
برمکتب واردر که دارالعلوم حبیبیه نامیله مسمادر . مکتب
مذکورده ابتدائی ورشدی معلملرینک قسم اعظمی
هندلی اولوب افغانلی اولانلر دخی واردر . مکتب
مذکورده دارالمعلمین شعبه سیده موجوددر . بوندن
باشقه کرک کابلده مکاتب ابتدائیه نک عددی کوندن
کونه آرتقمسده اولوب عموم ولایاتده یکیدن رشديه
مکتبلری تأسیس وکشاد ایدلمکده در .

عصر حاضرده عسکرلکک اهمیت عظیمه سنی
دوشونهرک افغان اردوسنه ضابط یتشدیرمک اوزره

— ۷۴ —

حربیہ سرارجیہ نامیلہ بردہ مکتب حربیہ کشاد ایدلمش
اولوب بوتون شہزادگان حضراتی مکتب مذکورہ دوام
ایتمکده درلر . افغانیلر اساساً فطرة عسکر ، جنکا -
ورلك خصوصنده حائز استعداد و خارق العاده اولدقلری
ایچون مکتب حربیہ نك یتشدیرہ جکی معلوماتلی ضابطلر ،
بواولنکده پک مهم بر موجودیت احیا ایدہ جکدر .
مکتبک کشاندن اول امیر حضرتلرینک وکلا و امرا
و بوتون تبعه شاهانه لرینه قارشو ، معارفک مکتبک
فواندنن بحث ایدہ رک ویرمش اولدقلری نطق هایونلری
بحق پک واقفانه و مدققانه ایدی . اوکون بوتون کوزلر
سرشک مسرتله ایصالتمشدی وینه اوکون مکتب حربیہ
سراجیہ مدیری اذکیای ضابطان عثمانیه دن محمود سامی
بکک تعلیم و تدریس ایتدیکی طابوریلہ معیت سینه
افرادینه تعلیملر ، مانورہ لر یابدیریلہ رق تعلیم و تربیه نك
فواندنی خلقه کوستره رک حس معارفی وریلرینک
انکشافنه موفق اولمشلردی .

بوندن سوکره آرنق آلایدن ضابط یتشمیه جکی
وضابط اولق ایستہینلرک مطلقاً مکتب حربیہ ده اکال
تحصیل ایتہلری مجبوریتنی مؤثر خطبه لرله افہام
ایتمشلردی .

واقعا ، بوکون ایچون مکتب مذکور پک ابتدائی

— ۷۴ —

برحاله ايسهده ترقى خصوصه سنده هيچ برشى دريغ
بيورميان حضرت اميرك سايه موارفپرورلرندن ، ومدير
غيورى محمود سامى بكك غيرت متاديه تعب ناپذيريله
ازمانده درجه تكميله واصل اوله جنى شبهه سزدر .
افغانليلىرك فطرة ذكى وجنكار اور اولملرى و ترقيات حاضره
عسكر بيه وقوف پيدا ايتمليله اسيانك مركزنندن بوتون
مناسيله برملت مسلحه اولدقلىرى كوستره رك ديكر حال
مسكنت وعطالته اولان جوار قومشولرى ده بيدار
ايدجكلىرى اميد اولونا بيلير

افغانايلر فوق العاده متدين اولدقلىرى علوم دينيه
تحصيله صوك درجه اعتنا ايدرلر . وبو سبيله كرك
دارالسلطنه كابلده و كركسه ديكر ولايانده مكمل مدرسلر
ومدرسین كرام موجوددر . صوك زمانلرده صنايع ،
حكاكى مكنتى و صنايع نفيسه دن رسم مكنتى كى
دارالعرفانلر كشاد اولمشدر . فابريقه ، كسكى ،
ديكيش ، تجايد ، دفتر چيزمك ايچون چيزكى ماكنه لرى
الاياق برهسلرى وجسيم برتپوغراف ماكنه سندن مركب
هر نوع كتاب وسائر طبع ايدر مكمل بر مطبعه يه
مالكدر . بوندن باشقه ليتوغراف مطبعه سيده طاش
جهتندن فوق العاده زنكين اولوب برچوق فرمانلر ،

— ۷۴ —

راهداری - یول تذکره لری پوسته پولاری وسائره طبع
ایتمکده در .

— صنایع —

افغانستان همان همان احتیاجاتنه کافی اوله بیله جفت
فابریقه لره مالکدر . بونلردن ماشلیجه سی کابل نهری
کنارینه امیر مرحوم زماننده تأسیس اولنمش و حیب -
الله خان حضرتلری زماننده درجه مکملیه ایصال
ایدلمش اولان ماشینخانه در . بوفابریقه ده ایکنه دن طوپه
وارنجهیه هرشی غایت مکمل صورتده یابیلیمده اولوب
تخمیناً درت بش بیک عمله چالشمقده در .

برکد ، میرالای محمد ثرور خان طرفندن اداره اولنمده
اولان فابریقه نک مخصوصی اولان بالجه اشیا نفیسه یی ،
هنوز اکال اولنماش اولان دلکشا سراینده تشهیر
ایتملردی . دلکشا سراینک الت قاننده فابریقه ده یابلمش
طوپ و طوپارقلر ایله مترایوزلر ، ماکنسه لی تفنکدر ،
لازمکن تعمیراتی اجرا ایچون سیار اوجاقلر کور و کلریله
وسائره سیله فوق العاده قوللانلی و مکمل ایدی .

۷۵۰ ساتیمتره لک صحرا طوپلریله جبل طوپلری ،
قیصه واوزون مارتینی تفنکدری ، سواری اکرلری و قلنجلر ،

— ۷۶ —

سواری مزراقلری، پیاده قانچلری طوپچی قضاطورلری
قانچ قایشلری (بونلر فوق العاده مکملدی) طوپ
قوشوملری شزاینل دانهلری تانیلهلی تپهلر، انواع
کلاهلر، غاندلر الدیوهلر، عسکر دوکهلری، حتی یایمه
چیچکلر، سیار قاریولهلری : اچلیر قپانیر چنال،
بیچاق قاشیق وداها سائر بیک درلو اشیای نفیسه قادار
همی فابریقه نیک مارقه منی جاری ایدی . بونلری تاماشا
ایتدیگمز زمان کوکسمز مسرتدن قاباریوردی اوکون
امیدینک بک ماقوقی بولمشلره مخصوص برانپساط
روح ایله نمون اولمشدق . و بزه مهمانداری ایدن
حضور ترجانی عظیم الله خانه تشکرلر ایدیور حسیات
تقدیرکارانه مزری برلسان مناسب و نمون ایله اظهار
ایتمکدن واز کچمه یور ایدک . . .

منسوجات خصوصی دخی درجه تکمله یا قلاشده
اولوب هزاره لک دوه یونزدن یایدقلری برهک تعبیر اولونان
غایت یوموشاق شایاقلریله ، قندهارده دوقونان رنکلی
قاشلر، ایلکلی شیلر حقیقه نفیس نفیس منسوجات داخله
دندر . و بونلرک اصل انفسی امیر حضر تارینک هندوستان
سفرلرندن سوکرا جلب ایتدیردکلری وهنوز دردست
تنظیم بویوک منسوجات فابریقه سیدر .

مستر تارنتر نامنده برانکیزک اداره سنده بولنان مکمل

بر دباغخانه سی وارد در که اوراده اعمال ایدیلن یرلی در یرلره،
قوندوره، چیزمه واکر طاقلری حتی الک نفیس کودری
الدیوه نلر یاییلمقدمه، مملکتک بویوزدن اولان احتیاجاتی
خارجک صولتندن مصون قالداریق تأمین ایدلمکده در .
حقیقه افغانستانده دباغلق اودرجه تکمیل ایتشددر که :
قویون پوستلریخی اینانیلما یاجق اینجهلک ویموشاقلقدده
دباغ ایددرک، پوست وپا پوستینجه دیدکاری کورکلری
اعمال ایدرلر .

کابلده برده اسپرتو فابریقه سی موجود اولوب مکمل
اسپرتو اخراج ایدرلر . بودیاردده عشرت ایتک قطعاً
یوقدر شراب خیرلر فنا مجازاته دوچار اولورلر . اساساً
مملکتده ایچکی بولوق قابل دکلدر . اسپرتو صنایعده
استعمال اولنوب هندوستانه اجراج اولنور . بودیاردده
مع التأسف افیون واسرار ایچمک عادت مذمومه سی
حکمرما ایسهده امیر حضرتلری اوکی فنا عادتلریده
اورتهدن قالدیرمق لطفنده بولنمشلردر . مرانقوزلق
دخی خالی مترقیدر . تحت اوزرینه اویمه جیلوق و نفیس
دوغرامه ایشلری پایلقدده در کیل کارلق - چامورجیلوق
خصوصنده مکمل صنعتکارلری تشمدر . چاموردن اوقدر کوزل
دیوارلر اعمال ایدرلر، اوقدر نفیس اورنمانلر یاپارلر که
انسان حیرت ایدر . فقط ... مملکتده طاش اوقادار

چوق اولدینی حالدہ طاشجیلاق - مع التأسف - دیگر
صنایع قدر ایلرو کیده ممشدر . مع مافیہ ہر اتدہ حضرت
ایوب الانصاری حضرتلرینک تربة مقدسہ لرینی زیارت
ایتدی کمز زمان پک نفیس مزار طاشلری کور ممشدک .
مملکتی ہیج برترقیدن محروم براقیان ، محروم براقنہ
اصلا راضی اولامایان ، امیر حضرتلرینک نظر ترقی
پرورانہ لرینی ، بو ، طاشجیلاقده کی توقف جالب ایتیش
اولوب ، بالآخرہ مکمل طاشجی اوستہ لری جلب ایتیشلر ،
بو توقفی احیا ایلہ یرینہ وقوف و ترقی بی اقامہ بہ بذل مجھود
ایتمکدہ بولونمشلردر .

ولایاندہ دخی بوکی مؤسسات صنایع موجود اولوب
جلال آبادده شکر فابریقه سیلہ توغله کرہ مید فابریقه سی
شایان ذکر در .

صنایع معماریہ سی — هندوستانی و ایرانیدن مرکب
برطرزدانشینده در ازک مبارک ، امیر مرحومک تربة لری ،
باغ بالا ، دلکشا ، باغ خندکی ، باغ شرارہ نائب السلطنہ
نصراہ خان حضرتلرینک کاشانہ لری انفس اناردندر .
اورایی ترک ایتدی کمز وقت جلال آباد نہری اوزرنده
بر آصمہ کو پرو انشا اولنمقدہ ایدی !

يوللر شوسه‌لر

افغانستانده يوللره فوق‌العاده همت اولموشدور. موقعاً
حسرب طاغلق اولميسنه رغماً يئنه مكممل يوللر آچيلميش
فقط قسم اعظمى پخته يعنى قيرمه طاش فرش اولنميش
ايسه ده صوك زمانلرده امير حضرتلرى بخارله متحرك
جسيم تضيق سلسلديرلرى جلبنى فرمان بيسوردقلرندن
شوسه‌لرك برقاتدها مكمايت كسب ايدم چكنه شه يوقدره
هله كابل شهرينك يوللارى حقيقه مكمملدر . كنيش
اطرافى اغاچلى هرايكى طرفندن صولر جريان ايدن ،
سايدار فرحزرا يوللردر .

ولايتلر اره سنده منتظم شوسه‌لر واردور . كابلدن
قندهار طريقيله هراته : كذا هزارهجات طريقيله داغ
يولنى تعقيب ايدن ديكر برشوسه وار .

هراتدن : بالامرغاب ، اناخان ، دولت اباد ، شبرخان ،
ميمنه ، مزار شريف ، طاش قورغان ، باميان ، كابله كان
تركيستان يولى هراتدن هر منزل اوچ ساعت اولمق اعتباريله
قرق منزلدر . كابلدن ميان اباددن واينداراب دن كچه رك ،
ختاغانده كي خان اباد طريقيله بدخشان يولى . كذا كابلدن
جلال اباد طريقيله پشاوره كيدن شوسه اك ايشاك جاده سى
اولوب بوتون هند تجارتى بويول ايله سوق اولنور . كروان

— ۸۰ —

يکرمی کونده کيدر . علی العاده اون کونلک برمسافه
اولان بویولی بوسته اوج کونده قطع ايدر .

قندهاردن بلوچستانده کی شمعندوفر مرکزینه بر
برکونلک مسافهده منتظم شوسه موجود اولوب افغانستان
جنوبینک تجارتی و نقلی کوچ ، ثقلتی اشیا ودمیر ادواتی
بویولدن جلب اولنمقدهدر . بوکی اغیر شیلر فیللر
واسطه سیله نقل اولنور کابله تخمیناً قرق قدر فیل اولوب
تقلیات خصوصنده یک چوق ایشه یرارلر . وقورواغاچلری
سو کدیرمک خدمتی حارق العاده بر صورتده ایضا
ایتدکلی کی اردونک بویوک اغیر اقلرینی نقل ایتدیرمک
وشوسه یایمق ایچون تضییق سلندیرلری کچدیرمک
خصوصنده چالشدیریلرلر .

— آثار قدیمه —

کابل نهرینک بوغاز تشکیل ایتدیکی مرتفع ته به لرده ،
اوزبکلر طرفندن یابلیش ، کار قدیم ، جسم طوپراق قلعه
دیوارلر ایوم موجود اولوب ، تخمیناً الی التمش متره
وبعض برلرده داها مرتفع اولان بویالچین ته به لردا شاغیدن
طوپراق طاشیه رق بو جسم خوشمنظر قلعه دیوارلرینی
وجوده کتیردن ارباب غیرته حیرتلرله مملو تقدیرلر

— ۸۱ —

یوللاماق قابل دکلدر . ماضیده مملکتی دشمن مهمل .
جئاتنه قارشو مدافعه یه خدمت ایتمش اولان بو طوپراق
یغتلرینک بو کونکی کونده هیچ پراهمیت عسکریه لری
اوله ماز . باهیان و مزار شریف قندهار و سیستان جه تیرنده
دخی اثار قدیمه موجود اولدینی مرویدر .

تجارتی

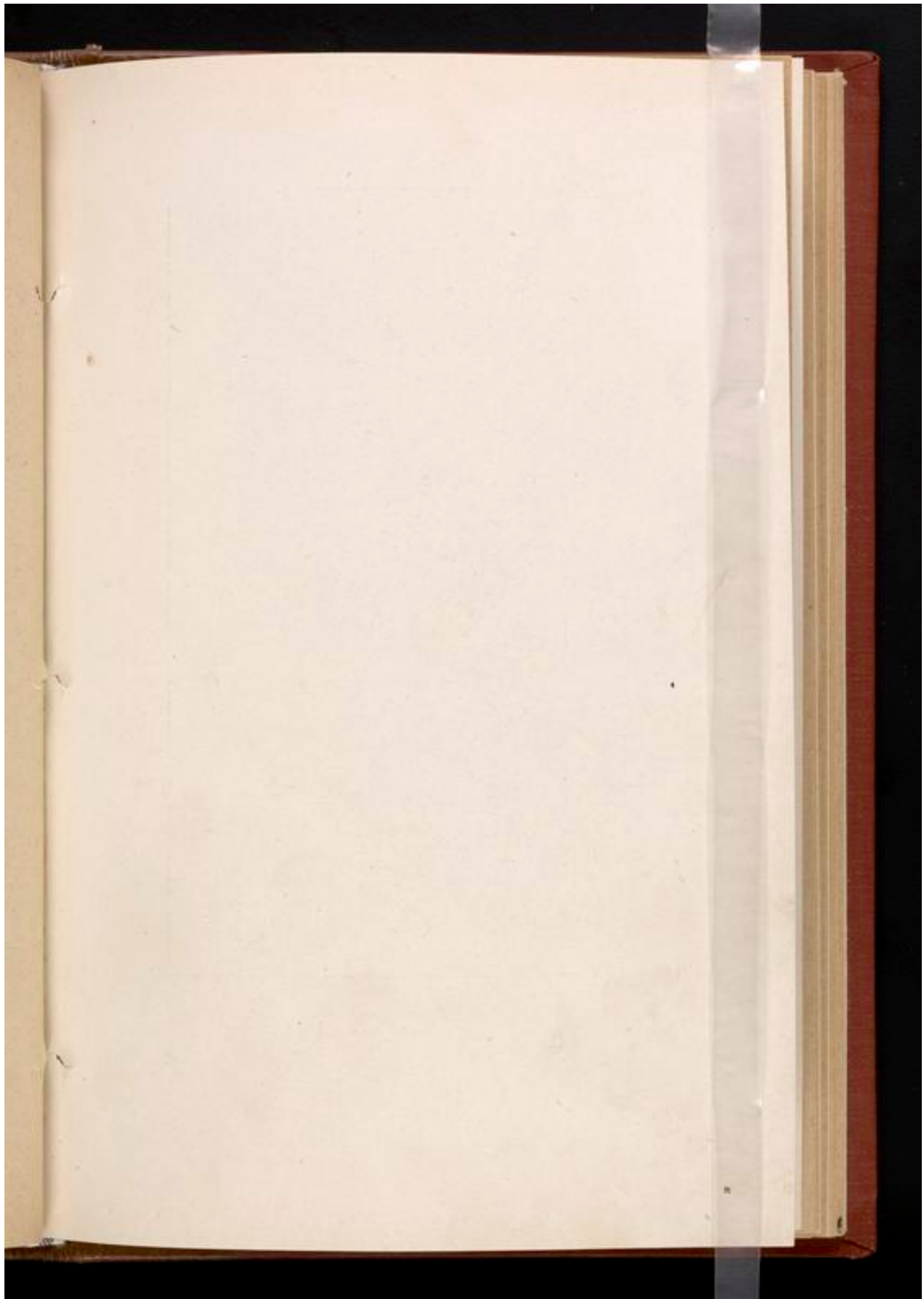
افغانستانک باشلیجه اخراجاتی میوه ، خصوصیه
کشمش تعبیر اولسان رازاقی اوزومیدر . یوک ، یاغ ،
حیوانات کثرتله هندوستانه و روسیه یه ، ایرانه سوق
اولنور .

نقایات قامیون اوتوموبیل کبی بر سرعت مکمله یه
افراغ ایدیله جک اولورسه اشبو اخراجاتک الی التمش مثلی
تزاید ایدم جکی شبه سزدرکه ، اووقت تازه میولرده
بوزوله دن ، چورومه دن هندوستانه سوق اولنه بیله جک
ومملکت بویوزدن پک چوق کسب ثروت ایدم جکدر .
بخارا ایله قره قولی تعبیر اولنان قوزو دریلریله و مشهد ایله
پوست و پوستیچه یون ، یاغ ، یوزندن پک مهم تجارتی
حائزدر .

قیافت ملکیه ده

ت کوی
لده دز
ش عتبه
رقه لری
اولوب
مکمل
سوسده
نفايهك
پوت
ساعتك
بكي ساعت
ديكره
رسته جبه
كسدره
ولر ملا
بومسده
اشافي
ز تلغراف
Télégra

بدخشسانده چيقن لعل ، ولاجورد وبعقوت کبي
ذی قيمت طاشلر اولدجه مهم برتجارت تأمين ايتمکدهدر.

پوسته لری

طرز زونلی حکاک و خطاط حسن حلمی افندینک همته
پوسته خانه لری تنظیم اولمش و پوللری ، مخبره ورقه لری
بوکون نفیس برحاله گلشدر.
پوسته خانه لرده ، امانت اشیایی دخی قبول وسوق اولنوب
پوسته اجوراتی غالی دکدر . نظامات قطعاً مکمل ،
وممالک عثمانیه نظاماتنک همان عینیدر . پوسته خصوصنده
تأسف اولنه جق برشی وارسه اوده حکومت افغانیه نک
هنوز پوسته اتحادینه داخل اولماش بولونمه سیدر . پوسته
نقلیاتی « پوسته تباری » واسطه سیله در . هرایکی ساعتک
مسافده برپوسته قلبه سی اولوب پوسته جیلر ایکی ساعت
مسافه یی خارق العاده برسرعت ایله قطع ایدرک دیکرینه
تسلیم ، اوده اولکیسی کبی ایکی ساعت اوده کی برپوسته جی به
تسلیم صورتیه نقل ایدرلر . بونلر دائماً داغلردن وکسیدر مه
یوللردن کیتدکلری ایچون پک چابوق واصل اولورلر . مثلاً
کابلدن پشاوره پوسته اوج کونده کیدرایکن بومسافه
علی العاده یوجیلقدمه عمومی یولده اون کوندن اشاغی
قطع اولنه من کاروان یکرمی کونده کیدر . هنوز تلغراف
یوقدر . فقط ضیا واسطه سیله مخبره Télégraphie

optique افغان اردو سنده کمال مهارت له اجرا اولمقدده در .
وبوندن باشقه دار السلطنه ده دواثر وفابریقه لرسرا یلر بیتنده
تلفون مخبراتی والکتریک تنویراتی وارد در .

پاره لری

افغانستانک پاره لری بخارا پاره لرینه نسبتله پک کوزلدر .
فابریقه ده مکمل برضر بخانه موجود در . افغان پاره سنک
واحد قیاسیسی رویه کوموشیدر . بر رویه التمش پیسه در .
اوتوز پیسه برقران یعنی یاریم رویه کوشدر . بوندن بشقه
یکرمی پیسه لک واون پیسه لک اوافق کوموش پاره لر
وارد در پیسه لر باقیدر در . رویه نک بشی بریرده سی وایکی
رویه لکی ده وارد در .

برافغان التونی یکرمی رویه در . حسابلر هپ رویه
اوزرینه جریان ایدر . صوک زمانلرده امیر حضرتلری
کاغد پاره ایچون فرمان بیور مشلر ، وحسن حامی افندی
رسمیله مشغول بولنیورلردی .

اجنبی پاره لرندن : ایران قرانی کوش اقیچه ،
هندقالدهار رویه سی ، روس بخارا التونلری ایله انکلیز
وعثمانلی لیرالری وپانق نوطلری ، تداول ایتمکده در .

— ۸۴ —

— زراعت —

افغان اهالیسی زراعتہ یک غیر تولیدر. منبت وادیلرده
بغدای ، آریه ، مصر ، چودار ، داری ، نخود، برنج ،
شکر قامیشی ، افیون ، پاموق ، وسائرہ زرع اولنمقدهدر.
تورکستانده، هراتده، وقندهارده ایپک حاصلاتی هر سنه
تزیایدایتمکدهدر. میوه یتشدیرمک خصوصنده قابایتلریده
فوق العادهدر. باغچه جیلک خصوصنده دخی خیلی ترقی
ایتمشلردر .

زراعت همان تماماً اسقا اولنور . نهرلرینک تقسیمی،
وتارلاره سوقی شایان تقدیر بر صورتده اجرا ایدلمکدهدر.
فابریقه لر، اغاج ایله تسخین اولندیغندن بواحتیاج سوقیله
اغاج یتشدیرمکده یک زیاده غیرت ایدرلر . قابل
زراعت اولمایان یرلرده حیوان یتشدیروب یاغ، پنبیر، یوک،
تجارتی ایله ، وشایاق ، کلیم طوقومقله مشغول بولنورلر :

— افغانستانده کی عنصرلر —

شمدی به قدر تمامیله تحریر نفوس اجرا ایدلماش
ایسه ده افغانستانک نفوسی یدی ملیون، بلکه ده ده زیادهدر.

بوتون بلاد اسلامده اولدینی کبی تعدد زوجانه انهماکاری
زیاده بواندیغندن نفوس دائماً تکثر ایتمکده ، وهوانک
صاغلام اولمسندن وفیات آزا اولوب ، تکثر نفوس
کوندن کونه مزداد اولدینی هر آن حس ایدلمکده در .
بدخشان ، قتاغان ، تورکستان ولایتی تمامیه اوزبک
وتو کمن ودا جقلردن عبارت اولدیغندن تخمیناً برملیون
قدر تورک وارددر . مسلمان وجهله سی سنی مذهبنده درلر .
کافرستان جهتلرنده ایسه جدیدیلر مسکون اولوب ،
مرحوم عبدالرحمن خان زماننده عسکر سوق اوله رق
محاربه نتیجه سننده دین مبین محمدی بی قبول ایتیشلر
ومتعاقباً مدرسلر منلار کوندریله رک اسلامیت تماماً انتشار
ایتیشدر . اشبوطا ثقه نک لسانلزی ده باشقه در هیج برلسانه
مشابهتی یوقسه ده ، بعض کله لر لایتنجه بی اکدیرر .
بونلرک اره لرنده صاری صاچلی ، ماوی کوزلیلرده
موجود اولوب ، کابله نمونه طابورینک افرادی کاملاً
بوقیله دندر .

هزارلر جنکیز اخفادندن بولنان بوطا ثقه اولدچه
کثرت نفوسه مالکدر عمومیتله داغلرده مسکوندلر .
افغانستان ایران استیلا سنه اوغرا دقندن صوکره بونلرک
شیعی مذهبنی قبول ایتدکاری ظن اولنمقده در . لسانلری

فارسی قیافتلری روسیه تورکلرینک عینیدر . حیوان
یتشدیرمک، شایاق وکلیم دوقومق خصوصنده مهارتلی
اولوب چالشقان برعنصردر .

افغانستان اردوسنده : حارالرده ، کندلرده یول
طابورلرنده خدمت ایدرلر . کابلده کی سقلرک قسم اعظمی
هزاره لیدر .

کابل و جلال آباد طرفلرنده کی عناصر یک مختلف
اولوب باشلیجه داچیک ، افغان ، اوزبک هندو ، وسائر
طائفه لرله مسکوندر .

هندوستان حدودی جوارنده عفریدی و مومندی
وقورام جهتنده وزیریلر مسکوندرلر . قندهار و افغانستان
جنوبیده ایسه ، افغانلر مسکوندر . افغان عنصرینک
اک کثرتلی بولندیقی منطقه جنوب منطقه سیدر .

افغانیلر عمومیتله مسلمان و سنی مذهبنده درلر .
داچیققلرک سنی ، شیعی اولانلریده واردر . هندولر
مجوسی مذهبنده اولوب آتش برست اولانلریده موجوددر .
بونلر موتالریخی احراق ایدرلر . باشلرینه صاری رنگده
برصاریق باغلارلر . وقاشلرینک ارمسینه قیرمیزی ،
صاری بویا ایله یووارلاق بر اشارت یاپارلر . وهمان هپسی
تجارتله مشغولدرلر .

— ۸۷ —

افغان اردوسی

افغانستانده مسكون اهاليك هان جمله سی جسور
وفوق العاده مشاق سفر بهیه متحمل ، سلاح شور ،
وجنگاور انسانلر اولدیقندن افغان اردوسنک مزیت
عسکریه سی فوق العاده در . خدمت عسکریه هنوز
اوروپا دولترلرنده اولدینی کبی صنفلره ، قادرولره تقسیم
اولتماش ایسه ده ، ضابط یتیشدیرمکه مخصوص مکتبک
کشادنن سوکره اردونک بونقصانی نظر اعتباره آلهرق
ردیف ومستحفظ قادرولری دردست تشکیل بولنمقده ایدی .
سپاهی نامنده کی عسکرلر الابد عسکرلکله امرار زمان
ایدرلر .

افغانجه رتب عسکریه نك اسملری

اونباشی	لس میستر
چاوش	لنداك
ملازم	بولاق میشر
یوزباشی	سل میشر
قول اغاسی	سرسل میشر
بیکیباشی	رز میشر

— ۸۸ —

پونزر میسشر	میرالای
غت میسشر	لوا
سر میسشر	فراق
طول میسشر	سر عسکر

فوت لنداك : كاتب باش چاوش هر ۱۰۰ نفر ایچون
 (مهجر ویا مرزا) طابور کاتبی هر طابوره ایکی دانه در.
 هر نقدر افغانجه رتبه لر بونا ملر ایله یاد اولنور سده
 سواری یوزباشیلرینه جامه دان و پیاده لر قیدان ،
 بیکیباشیلر کرنل میرالایه برکد ، لوا پاشایه جرنال
 سر عسکره سپهدار ناملریده ویرلمکده در .
 افغان اردوسنده تشکیلات سکریه لوارله منقسدر .
 الك اوفاق جزو تام طابوردر . طابورلر ، درت بلوکن
 عبارت اولوب بلوکلر یوزر موجودلی در . سواریلرده
 الای وبلوک تشکیلاتندن باشقه وقت سفرده یوزر
 نفرلک بلوکلر تشکیل ایدن خالقلر موجوددر . بونلرک
 افرادی محاربه زماننده دعوت اولنوب ، و خانلر طرفندن
 سوق و اداره اولنور . برنوع آقینچی بلوکلری درلر .
 طابورلرده دوقتور و جراح و تیمار جیلر هیئت صحیه یی
 تشکیل ایدرلر ؛ آریجه صحیه بلوکلری هنوز تشکیل
 اولنماشدر .

— ۸۹ —

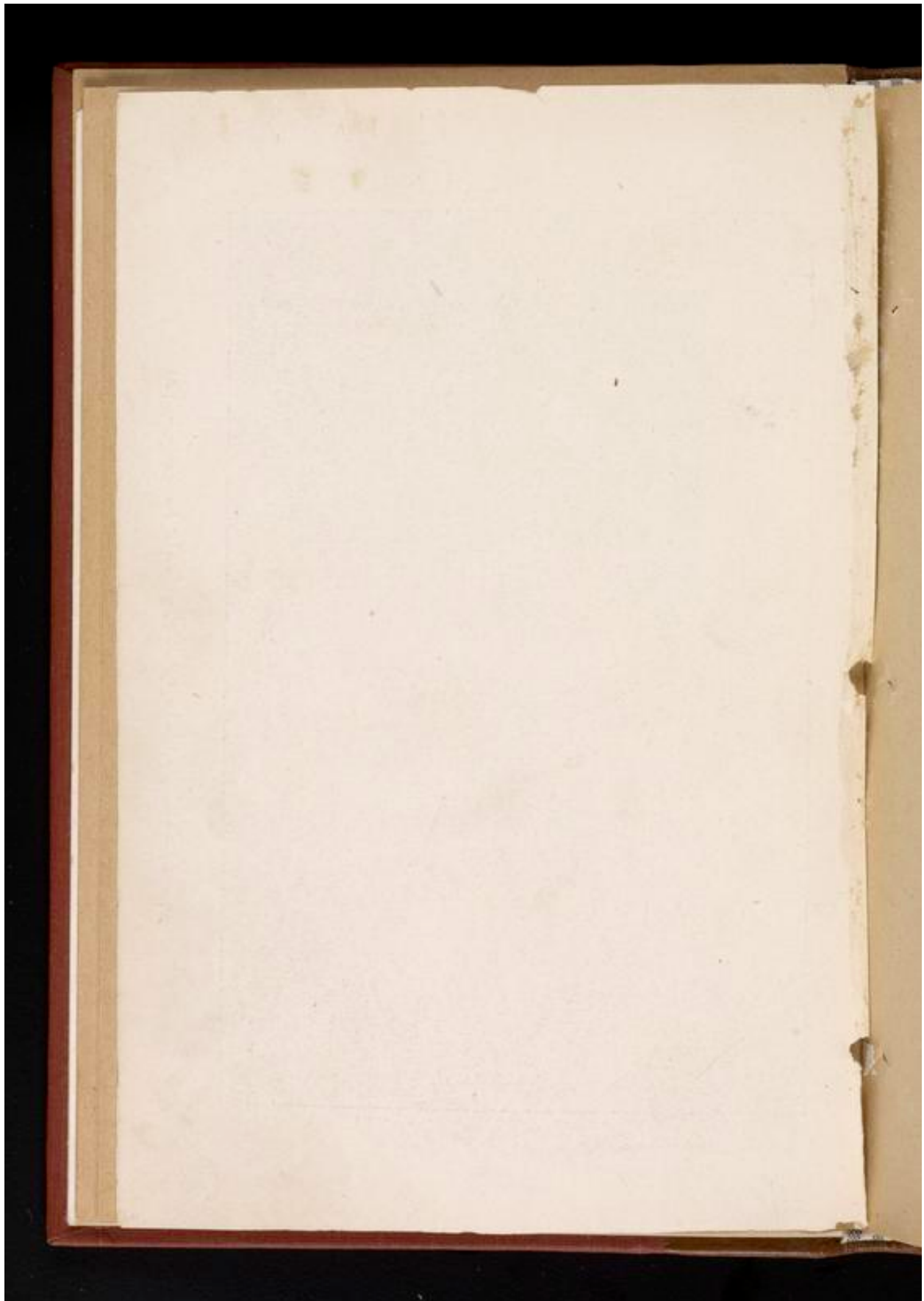
افغان طوپچيلري ، صحرا ، جبل ، قلعه الايلرينه
بطريه لرينه منقسمدر .

افرادى هزاره لردن مركب يول طابورلري تعمير
اولنه جق ويا كشاد اولنه جق يوللرله مشغول درلر . نقله
ومكاره جى بلوكا ريده موجوددر .
بوندن باشقه ژاندارمه (کوتوال) طابورلريده
موجوددر .

معيت آلايلري غايت مكمل اولوب ، ميزراقلى
آلايى ، وقزاق الايلري ، بياده طابورلري ، جبل
بطريه لردن مركب اولوب ، تعليم و تربيه خصوصنده
يك كوزل حاضر لائمش ، البسه وبوتون لوازمات
عسكريه لري فوق العاده در .

وقت حضرده التمش يتمش بيك راده سنده قوتلى
براردويه مالك اولان افغان حكومتى ، وقت سفرد
حميت وطنيه لريله اشتهار ايتمش بوتون قبائلك منالرك ،
سردارلرك قومانداسنده اردويه التجايله جسم ومزيتلى
براردو حصوله كالير .

مشاق سفر يه متحمل ، براز طوت قوروسى ايله
آيزجه محاربه دن دونميان افغانليلر شجاعت و قيمت
عسكريه لرينى دفايله كوسترمشلردر .
۱۸۴۱ و ۱۸۸۰ سنه لرنده واقع اولان قانلى محارباتده

مربت شيخ جام ده (يرانده) چاروا دارلر عيزك استراحت حالنده چلم بچكيشي

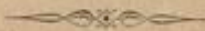
— ۹ —

انگلیز اردولرینی پریشان ایتشلر وقادینلر ، آق صقاللی
پیرلر بیله حربه اشتراك ایدهرک حمیت وطنیه لرینک درجه-
سنی کوسترمشلردر . اردونک قوماندان اعظمی امیر
حضر تدریدر .

اسلحه سی

افغان اردوسی مارتین ، کوچک چاپلی ماوزر تفنکریله
مجهزدر . سواریلرده قیصه مارتین وماوزر وارددر .
طوپلری ۷.۵ سانتیمتره لك صحرا طوپلریله جبل
بطاریه لری ، والمانیادن آلدقلری قیصه طوپلر ، ماکنه لی
تفنکلر ، مترالیوزلر ، قدیم وجدید قلعه طوپلری
موجوددر . سواریلرده قلنج مزراق ، طوپنجیارد
قصا طوره وارددر .

افراد اهلینک بینجیلکه خصوصیه سلاحه صوک
درجه رغبتلری اولوب ، سلاح وجیخانه صاتمق حتی
خارجدن افغانستانه سلاح ادخال ایتک منع ایدلمدیکی کبی
کمرک رسمندن دخی معاف طوتولیر . حکومت اسلحه
وجیخانه نی فروخت ایتدیکنندن افغانستان حقیقه برمات
مسلحه در . لوازمات ومهمات حربیه ایله دولو دپولری
باروتخانه وسائره سی موجوددر .

— ۹۱ —

— حضوره قبول ، بیرام نمازی ، دربارعام —

جشن کیجه لری

حضور امارتپناهی به ارك مبارك (سرای امیری)
ده قبول اولمشدق . کابل به عودتمزدن بر آی صکره
یاغمورلی ، سیسلی ، غملی برکون ایدی . حضوره
قبول اوله جغمز تبشیر اولمش ، ارا به کلمش بزی ارك
مبارکه کتورمشدی .

بویوک مطمئن و محتشم دائرملرك اراسندن ،
منتظم فرحفا باغچه لردن کچهرک مکلف برچیچکلکده
برمدت انتظار ایتدک . بش اون دقیقه صکره آشیشک
اغاسی نظامی واسطه سیله سرایه داخل اولدق . دهلیز
ومردیوه نلر ، برمنظره مسعوده ابراز ایدیوردی .
قارشیاقلی قرمزی صوماکی مردیوه نلرك هر ایکی جهت
دیواری اسلوب عرب نقوشاتی وخط زرین ایله یازلمش
آیات کریمه کبی الواح نفیسه ایله مزین ایدی . صول
مردیوه نلر چیقیلنججه داخل اولدیغمز دائره فاخره نك
دیگر دائره لره ایکی قیوسی واردی . موسم قیش اولدیغندن
شومینه نشه لی برهوا ی حارنشر ایدیوردی . قبودن
کیرینلنججه قارشو طرفده امیر مرحوم عبدالرحمن خان

— ۹۲ —

حضرتلرینک صولوبویا ایله یاپیش رسملری ایله دیگر
یاغلی بویا لوحه لر ، صاغ طرفده شومینه نك اوزرنده
ایسه یاغلی بویا قیمتی بر اورمان منظره سی تعلیق اولمش
صول طرفده کنیش ونفیس پرده لر بله غایت کبار وسکو -
نت انکیز بر موجودیت عرض ایدن نجره لرك اده -نده تابلو لر
کورنمکده ایدی . کذا قیمتی بر ماصه اوزرینه قونلش
أمیر حضرتلرینک جسامت طبعیه ده یاغلی بویا ایله غلام
محمد خان نامنده میمنه لی بر ترک رسامنک اثر صنعت
ومهارتی اولان بویوک تابلو شایان تقدیر وتحسین ایدی .
وازولر ، قبه لر ، رنگارنگ الکتریک لامبه لری وسائر
تزینات مدنیة متنوعه ایله مفروش بوداثره جلیله نك
طاوانی شیق وزمین ذی قیمت حالیلرله مزین ایدی .
اون دقیقه قدر حضرت أمیرك تشریف هایونلرینه
انتظار ایتمش ایدك . بر مدت صوکره نائب السلطنه سردار
نصرالله خان حضرتلری تشریف حضرت أمیری بی تبشیر
واخبار بویوردیلر .

ایفای رسم تعظیم وتکریم ایچون جمله مزایاغه
قالقدق . بر حسن تعظیم واحترام ایله منتظر بولنیوردق .
صاغده کی قبو اچیلدی . أمیر حضرتلری سیاه ردینغوت
لابس اولدقلری حالده بشوش وملفت برسیا ایله سالونی
تشریف بویوردیلر سردار حضرتلری طرفندن حضرت

— ۹۳ —

أمیره تقدیم اولندق . مبذول برالتفات حضرت امیری به
نائل اولدق ، ودأب مخصوصدن اولدینی اوزره دست
امیری بی اوبدك ؛ اوطورمقلغمزه مساعده بویورولدینی
اشناده رفیق محترمز علی فهمی بك جمله مزك وکیل
وترجانی اوله رق مساعده طلب ایتش ، شومالده اولان
بیانانده بولنشدی :

« بوتون عثمانایلك افغانستان حقنده پرورده ایتد .
كلری حسیات صمیمیه و تمایلات حسنه دن امین اولمالرینی
حضرت امیردن استرحام ایدرم . و مجرد اشبو حسیات
و محبت صمیمیه دركه ، بزلی افغان قاردرشلیتمزله برابر
چالیشمق و بوقطر اسلامی وطن ثانی طانیق ایچون بز
بندكان عاجزمینی بویورد دین احمدی به سوق ایتشدر .
شومالده کی نطق مختصر محمود بك طرفندن ترجمه ایدیلدی ،
و محظوظیت سنیه امیری بی جالب اولارق امیر مشارالیه
طرفندن دخی بر طلاق مخصوصه حکمدارانہ ایلہ شو
جواب ویرلدی :

« افغانستان ، دوات علیه عثمانیه نك برکوچوك قاردهشی
مقامنده و سیاست شرقیه ده صاغ قولی مثابه سنده در .
بناء علیه افغانستانك کسب قوت ایتسی ، تورکیه نك
تزیید سطوت و شوکته اسباب اصلیه دن بری اولابیایر .
بوجهتله هر عثمانلیك بوبله مهم بر مقصدك حصولی ایچون

— ۹۴ —

صوك درجه يه قدر برحس صميميت وحيث ايله چاليشمه.
لری طيبي اولوب ، بوكا امنيت كامله م واردر .
عصرلر دنبرو خواب غفلت وعطالته دالمش اقوام
اسلاميه نك احوال ا-ف اشتغاللرينه بك زياده متاسقم .
بز اويله اولمايلم . اسلامك وعوالم اسلاميه نك ترقيسي ،
اعلاسي ، ومدنيت حقيقيه اسلاميه نك تعمم وتوزعي ايچون
هيچ برهمت وغيرتي درينغ ايميه جكمه سز لر دخی امين
اولكنز . وطنم ، وطن اسلامدر . هپ برابر چاليشالم .
توفيق ازل ، غيرته عاشقدر . »

بز ، بونطق بليغ ومؤثر ك قارشيسنده حس ايتديكمز
تشكرات ومنتداري صميمي ني عرض وتقديمده راستعجال
قلبي ابراز ايتدك . قهوه ، سيفاره ، ايچمكل كمزه مساعده
صورتيله ده التفات اميري اولدقدن صوكر ، توركلرك
قهوه ايچدكلريني بيلدكلري وسيله سيله هر بريمزه برر قوطو
فرانسز قهوه سيله ايكيشر اوقهلق نفيس غربلر ايچنده
يمن قهوه سي هديه بويورديلر . موسم قيش اولديغندن
ايچي كوركلي برر قورتي بالا ياپديرلمسني « اشيك اغاسي
ملكي » يه فرمان بيور مشلردى .

وبعده امامت امریده ايكندي نمازني ادا ايتمش
تكرار سالونه كمشدك كه بو ائنده مخدوم نجابتناهيلى
معين السلطنه وعين الدوله ، و برادر عاليلى تشریف

— ۹۵ —

ایستادنن امیر حضرتلری جمله سنی آیر آیری طانتدیر مق
لطفندم بولندیلر . بر مدت دها التفات شهریار یلریله مسرور
وشادان قیلندقدن صوکره آرتق رخصت ویرمش
اولدقلرندن ، کال شوق ونشه ایله اقامتمزه تخصیص
اولمش اولان باغ شیرعلی خانه کلمشده . اوکونکی رسم قبول
والتفات حضرت امیری نک بزده براقدینی حسن تاثیر
تعریف غیر قابلدر ... بوندن صوکره دخی متعدد دفعه لکرک
سردار نائب السلطنه حضرتلرینک وکرک امیر حضرتلرینک
حضور شاهانه لرینه قبول اولمشق شرفه نائل اولقله برشوق
وغیرت ابدال خدمات ایتمکده ایدک .

بیرام الای

بیرام نمازی ادا اولنان جامع واسع برچارلغه ناظر ،
علوی برمنظره روحانیه عرض ایدن دانشین بر معبد اولوب
هند طرز معماری سنده انشا اولمش . و بول دن دمیر پارمقلق
ایله تفریق ایدلمش واسع فرخفرا بر باغچه داخلنده ایدی .
قبونک خارجنده الای والای تماشایه ، کال تکریم
وتعظیم ایله راسمه استقبالی ایفایه مهیا بوتون بر خلق
کنیش میدانقلری دولدر مشلردی . طیش قبولدن کیرنجیه

— ۹۶ —

بولك هر ايكي طرفدن معيت اميري افراد شجاعت
نهادي ، قرمزي البسه ليله ، وضع قهرمانانه ليله ، مكلف
اونيفورمه لي قوماندانلرينك ويره جيكي قوماندايه وقف
سمع وصماخ ايتشلردى . جامع مستطيل الشكل بياض
مهرمردن برچوق ستونلر اوزرينه ميني اولوب صوماكي
مهرمردن معمول محراب ومنبر عالي برسكونت صميميه
اخرويه عرض ايدييوردي . نماز وقتنه وتشريف اميري به
انتظار ايدن ذوات كرام ، اوبك اوبك اوطورمشلردى .
برمدت صوكره تشريف اميري يي اعلان ايدن سلام
هوالمى ، قوماندانلر ايشيدلدى . وكال عظمت
ودبدبه ايله سلطنت ارايه سي ديش قبودن داخل اولدى .
جامعه كيردكن ، صوكره امير حضرتملى بزلرى كورنجه
جمله مزه ابزال التفات وسلام بيوردلر وهربرمزى
اوراده حاضر بولنان ، اعتمادالدوله وسائر ذوات كرامه
تقديم ايتك لطفنده بولتمشلردى . بعدالصلاة فطر دربار
كيدلدى .

دربار

محل دربار ، سراي هايون جوارنده بر محل مخصوص :
كنيش برقبو . قبودن ايجرى كيرلديكى وقت تخميناً يوز
مترو طولنده والى مترو عرضنده ، زميني يكمپاره قيمتلى

— ۹۷ —

برحالی ایله مفروش ، متعدد نفیس ستونلر ، مکلف بر
برطوانی ارانه ایتمکده ایدی .

نوقیمتلی طوانک ده قورلری مربع چینقولر اوزرینه
کال مهارتله ایشلنمش ومؤخرآ میخلانمش ، سرقه
مخصوص برطرز دانشین عرض ایدن ، یالدر نقوش
نفیسه ایله مزینندی . بوراده سرایلرک طوانلری هپ
بوئولده مربع معدنلر اوزرینه ایشلنمش ، نقشلر
قایملانمشدر .

قیویه ناظر محله ، ایکی بصره مق ایله جیقیلحق
ارتفاعده اتونلرایچنده تخت عالیخت امیری کورینوردی .
بونک ارقه طرفنده ، محراب ومنبردن هر ایکی طرفنده
متناظر ، بایراقلردن قلنچ و طوپلردن مرکب ، جسم
التون قیلامه ، آرمه افغانینک هر ایکی طرفدن اوافق
قبولر ، وبونلرک ارسنده ، مصنع برصورتده ایشلنمش
قویو قرمزی قدیفه بردهلر ، وتختک یاسنده شایق
برماصه ، وبوتون بوشرق ظرافت واسلوبنده کی شیلر
روجه برمسرت مخصوصه ویریوردی . اشوتخت اوکنده کی
محلك یمین و یسارنده کی مزین قوالتوقلردن صاغده برادر
عالیقدرلری ، وصول جهتده مخدوم نجاب پناهیلری
سردارلر حضراتی ، اخذ موقع ایتشلردی .
قبودن کیریلنجه تخته قدر اولان محله ، اورتهده ،

— ۹۸ —

برچكيد براقلمش ، وبونك هرايكي طرفنده دربارخانه نك
ديوارلر بنه قدر صره ايله صنداليه لر ديزلمش اولوب تخت
امارت پناهينك صاغ جهتنده صره ايله ايله علماي كرام
حضراتي وصول جهتنده ايسه عين وجهله سپهدار ،
والي اخره منسويين عسكربه وملكيه ، اخذ موقع ايتمشلر ،
وديكور صنداليه لر هر كسك درجه ورتبه سنه كوره اشيك
اغلري [تشريفات مأمورلري] طرفندن ارانه وتعيين
اولنه رق هر كس يرلشديرلمش ، وبزله دخی صولده تخت
جهتنده اخذ موقع ايتمش ايدك .

بش اون دقيقه صوكره بوريلر تشریف پادشاهی بی
تبشیر ايتمشلر وحضرت أمير دربار خانه به قدمنهاده عن
وشوكت ، وتختگاه شهنشاهيلرينه شرفبخشنده سعادت
اولمشلردی . بوائناده عموم طرفندن السلام عليکم
صدای احترام وتعظيمی رفع ايديله رك ، بوتون دربارخانه بی
برعكس صدای حرمت ومهابت ايله دورلدوردی .

اشبو رسم تعظيم ديندارانندن صوكره ، حضرت
امير تبعه صادقه لرينه ، عيد فطري تبريك وبذل التفات
ايدمرك بشاشتلی خلقك باعث ازدیاد شوق وشادمیی
اوله جق جمله لرله هر كسی سویه اصلیه واجتماعیه سنه كوره
تلطیف ايتمش ، بوتون آغلری حق شاهانه سنده غایت
صمیمی ومحق کلمات دعائیه وتشكریه ايله لبریز ايتمشدر .

— ۹۹ —

وبواراده ، امیر حضرتلری ، مملکتک احتیاجانیدن ،
وافغانستانک هیچ بریردن پرواسی اولدیغندن عصر حاضر
مدنیه کوره تنسیقات عسکریه ، تکملات معارف خصوص
صنده هیچ بر فردا کارلقدن کیرو دورمدقلرندن عمومک
دخی ، عین مقصده ، مملکتک ترقی و تعالیسنه
چالشملری لازمکلدیکندن باحث ، مرتجل و بلوغ رنطق
ایله دخی حاضر و نک حسیات و طنپورانه و ترقی جویانه-نی
تهییج ایتشلردر . اعتمادالدوله وقاضی القضاات حضرتانی
ودیکر ذوات کرام طرفلرندن مناسب مقابله لرده بولونولمیشدر .
انگلین سفیری سیدالفقیر افتخارالدین خان دخی البسه
رسمیه سنی لابس اولدینی حالد حاضر بولنیوردی . بر
مدت صوکره تخمیناً بش یوز کشیدن فضله اولان بوهیئات
محترمه یه چایلر ، اکرام اولندی ؛ صفلارده سنده دوله
شدیریلان شکر و شکرله لردن باشقه ایپکلی مندیللردروننده
ایروجه شکرلر هدیه ایدلدی . بونلری توزیع ایدن
اندرون اغالرینک قیافتلری ، پک تمیز ، نزاکت و تربیه لری
شایان تقدیر ایدی .

موخرآ شورادن بورادن کلیشی کوزل بحث اولمش ،
بویله جه یمک زمانی ده تقرب ایتش اولدیغندن امیر حضرتلری
عودت بیورمشلر ، و بوتون اوراده و دربارک طیشاریسنده
بولنان ذواته غوریلرله یمکله کلش ، واشبو اطعمه نفیسه

—۱۰۰—

اُكل اولندقدن صوكره ، هر كس داغیلارق پارلاق
وصمیمی اولان بویرام تبریکنه نهایت ویرلمشدر .

جشن کیجه لری

« جشن » « یعنی » دونما کیجه لری افغانستانده
اوج صورتله اجرا اولنمقده در . برنجیسی عید ملی : تکمیل
قبائل افغانستانك اتحاد ایتدک لری یوم مبیجلك خاطره
محترمه منی یاد ایچون اجرا ایدیلن ملی شئلك . کیجه سی
دیگر لری ایسه جلوس و ولادت امارت پناهی شئلك لری ...
جشن ملی کیجه سی ایدی . بزرگده دعوت تذکره .
لری کلدی . تذکره ده سیاه ردینغوت کیله جکی ، بیاض
بو یون باغی طاقیله جنی بیلدیرلمشدی . بر موجب اشارت
کینه رك اقسام نمازندن اول ، ارقداشلر دربار خانه ده
طویلاشمشدر . نمازندن صوكره دربار خانه انتظار
سالونلرنده یواش یواش غلبه لك زیاده لشمش ایدی .
بر مدت صوكره حرکته سرای قیوسندن باغچه ده داخل
اولتمش ایدك .

وباغچه ده مشعله لر — شرم قندیلر یله نورلره
مستغرق بریولدن پرانسه بر قافله آقوب کیدیوردی .

- ۱۰۱ -

فشارلرک ، مشعللرک اوقادار مستولی ضیاعندن عادتاً
کیچمه اولدغنی اونوتمش اولان ، وداها دوغروسى
غلط طبیعه دوجار قانش قوشلار ، قناریلر ، بلبلر
بو عید ملی به استراک و بو اشتراک لرینی نغمات روخنوازلریله
اعلان ایدیورلردی . یولک دونک محاندن صوکره
برمیدانلقد ، احضار اولنش اولان محل مخصوصده کی
اسکمله و قولتوقلره هرکس یرلشدیرلش ایدی . و بونلرک
اورته سنده یوکسک مکلف برسدیر امیر حضرتلری
ایچون ترتیب ایدلمشدی .

باغچه ، بوتون افاچلر ، فشارلر قندیللر ایله تنوبر
اولنش ، ماهتابلر یاقیلیوردی . هر طرف پرسرور ،
هر طرف برنور ، هرکس وقف تماشا ، هر قاب مستغرق
مسق ایدی . برمدت صوکره تشریف امیری بی
تبشیر ایدن بورولر ایشیدلدی . و حضرت امیر دبدبه
عظیمه ایله کلهرک ، دعالری اورته انی چینلانان بو پرزنته
هیأت مسعوده نلک اورته سندن کچدی . و هر کسه بذل التفات
بیورده رق مقام حکمدارانلرینه چیقندی .

بو ائزاده نائب السلطه سردار نصرالله خان حضرتلری
موقعه مناسب غایت کوزل برنطق بلیغ قرائت ایتدی .
و امیر حضرتلری ده ارتجالاً مقابله ده بولندی . بورسمی
نطقلردن صوکره ، جوارده آیریجه احضار اولنش

— ۱۰۲ —

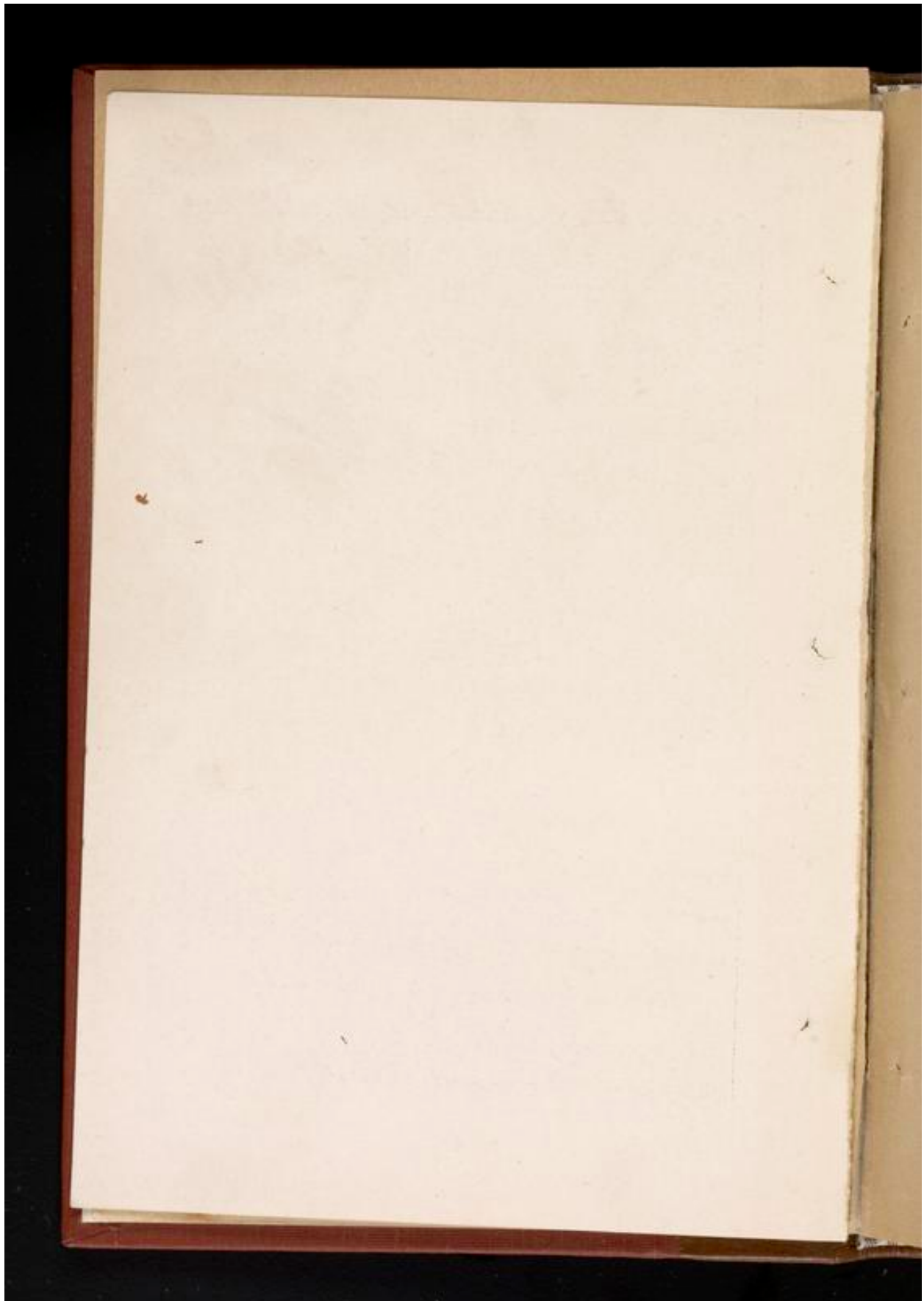
اولان مظنن وعظیم برخیمه یه کیدلش دی . قپوده
أمیر حضرتلری بالذات بوکیجه جشن ملی کی برایل
مسمود اولدیغدن هرکسک بلاقید تکلیف اکنملری
ارزو بیوردقلربی، وقطعیاً تردد واجتنابه محل قالماسنی
اعلان و اخطار ایتش اولدقلرندن هرکس کال سربسیتله
بومکلف چادیره داخل وایستدیکی یرده موقع طوتارق
صحبت ایتمه باشلادیلر .

چادیرک اطرافنی دائراً مادر بوتون دولتلرک مختلف
یراقلریله دونادلش ، صاغ طرفنده التون ، کموش
سماورلرله مزین ذیقیمت اشیا نفیسه برمنظره احتشام
عرض ایدیور بوقه دن ایستیلر ، چای لیموناته ، غازوز
ایچیورلردی .

ماصه اوزرنده بودیار وهنده مخصوص الک نادیده
یمشیر ، میوه لریله ، دولو تبسیلر واردی . افغانستانده
یمش یمکدن اول الیمه سی عادتدر . اوچ درت یوز کشی
استیعاب ایدن بومعظم چادیرک اورته سنده کنیش برماصه
اوزرنده انکلیرجه ، فرانسیزجه ، ایتالیانجه ، ایللو
ستراسیونلر ، پانارومالر . تاریخلر . أمیر حضرتلرینک
سیاحتلرنده المش اولدقلری فطوغرافلرک مجموعه لری
برچوق انار نادره نفیسه موجود ایدی . خیمه نك
خارجنده موسیقه ترنم ایدیور ، برغراموفون غربک

—۱۰۳—

اك منتخب پارچه لرینی باغیر بیوردی . هر کس ذوقلی
شوقلی ، نشغلی ایدی .
با خصوص بوعالیجناب و مشفق امیرك هر کسه قارشو
کو-تردیکی ابوت و شفقتله ترجمه ایدیله بیلن التفات و نوازشی ،
بوتون بومستحضرات عیدیه دن پك چوق زیاده قلبری
لبریز سرور و سمادت قلیور ، بوتون سیالرده طائی
بر تبسم تموج ایستدیر بیوردی . یمك ، ابروجه احضار
ایدلمش دیگر کذا فایت کنیش اولان بوچادیرك بر
قوریدوری واردی ؛ بورادن چادیره داخل اولنجه ،
صاغده مطعن ، محتشم ، بر ماصه خاندان امیری به
تخصیص اولنمش ؛ دیگر ماصه لر صره ایله اولکنه عموداً
باشدن باشه تنظیم اولنمشدی . سفره لرك منظره اشها
آوری ، چیچکله ، میوه لر ، رنگارنگ فسارلرله برقات
دها اکتساب فیض و طراوت ایدمرك هر کس دعوت
ایدیوردی . و هر کسک یری طباقلرك ایچنه قونیان بیاض
ونفیس قارتلر اوزرینده محرر اسملردن معلوم اولیوردی .
کذا یمك لیسته می چتال پیچاق ، وسائر ، هیچ بر نقصانی
اولیان بوسفره لر ، عالم مدنیتده اولابیلنلر درجه ده منتظم
ونقصانسز ایدی . جوربادن اعتباراً یمکله نفیس اولوب
کموش طاسلرله قوشخانه لرله توزیع ایدیلیوردی .
امیر حضر تلرینك سفره لرینده ، صاغ طرافلرینده

سروده لا طابق انادولو بازار لرینه مشابه « برترکین بازار دی

— ۱۰۴ —

برادر عالی‌تری سردار نصرام خان حضرت‌تری ، عمر جان
امین‌ام خان والی آخره ، صولده مخدوم نجاب‌پناه‌تری
سردارلر ، وقارش‌ولرنده عائله امارت‌پناه‌یلرندن ، امیر
حضرت‌لرینک قانن پدرلری سردار آصف و یوسف خان
حضراتی بولمقدده ایدیلر. اثنای طعامده امیر حضرت‌تری
هرکسی انتفاتلرله مسرور بیوریورلر ، حتی بزرده
برقاج دفعه ابدال التفات ایدیلر . سفره‌لرک ترتیب
و تنظیمی یملرک نفاسی هرشیده کی انتظام ، نسبی برحیرت
تقدیرکاره لایق ایدی .

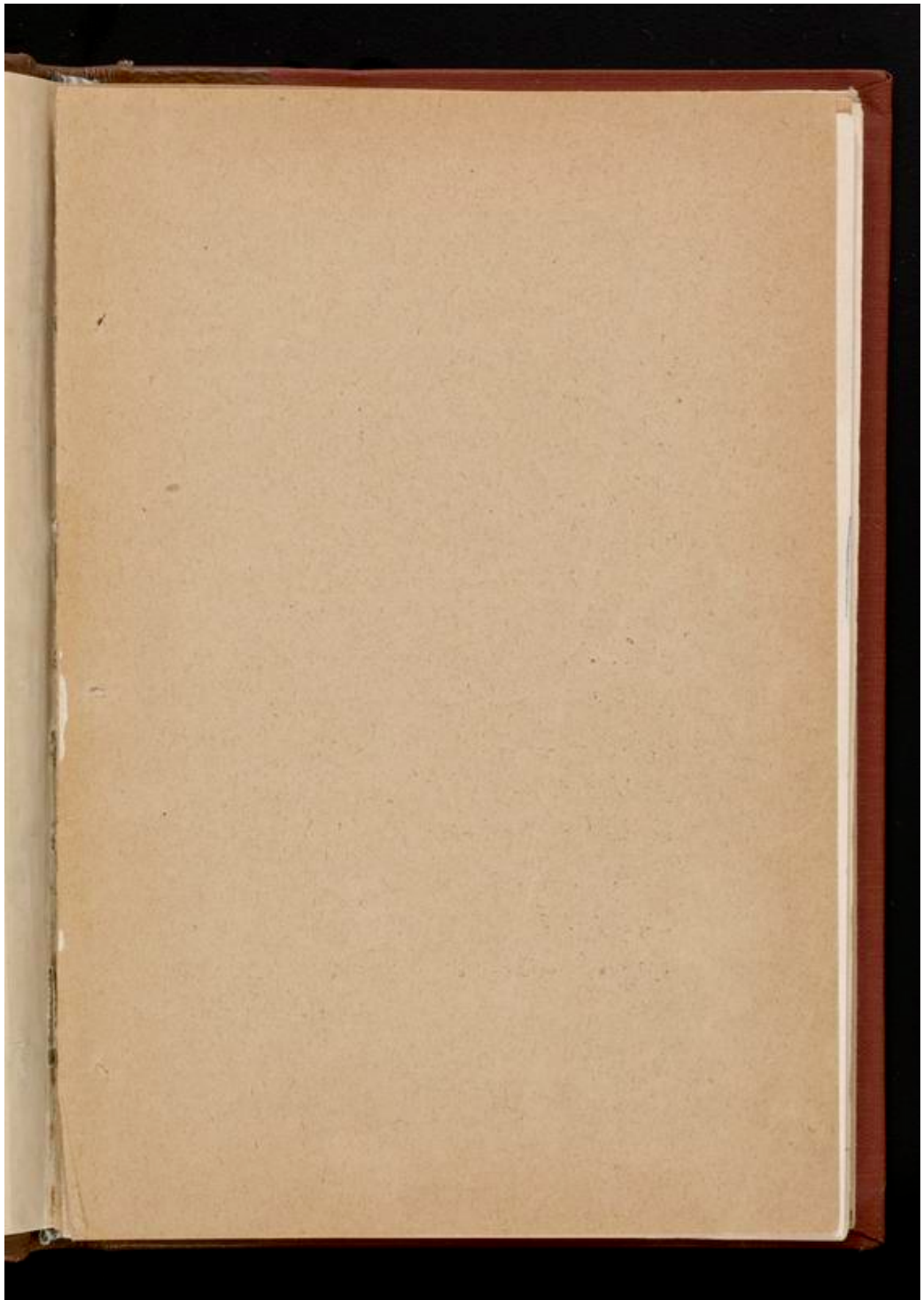
یملرکدن صوکره تکرار دیگر چای‌یره یکمیش ایدک .
هرکس بوفه‌یه یناشمش جای ایچور ؛ افغان‌ستانده
یملرکدن صوکره جای ایچمک عادتدر . اک صولقدحی
تلخ شکرمنز ایچرلر جای سبز دیدکلی یشیل چایدر ؛
سیاه چایده وارسه‌ده یشیل چای دها کثیرالاستعمالدر .
بومسعود کیجه‌ده برقاج دفعه‌لر التفات امیری‌یه
مظهریت‌له ممنون و متشدار اولدق . و حضرت امیر
قرائت ماصه‌سندده بالذات اخذ ایتدکلی فطوغرافلر
حقنده ایضاحات نارنجیه و یرمک لطفندده بولوندیلر .
و موخرآ تکرار اوطوردیغمز ماصه‌نی تشریف بویورمالری
جمله‌منز غریبق مسرت و منت ایتدی . واسه د محترم
حسن حلمی افندی ایله تاوله اوینامق کبی برلاابالی

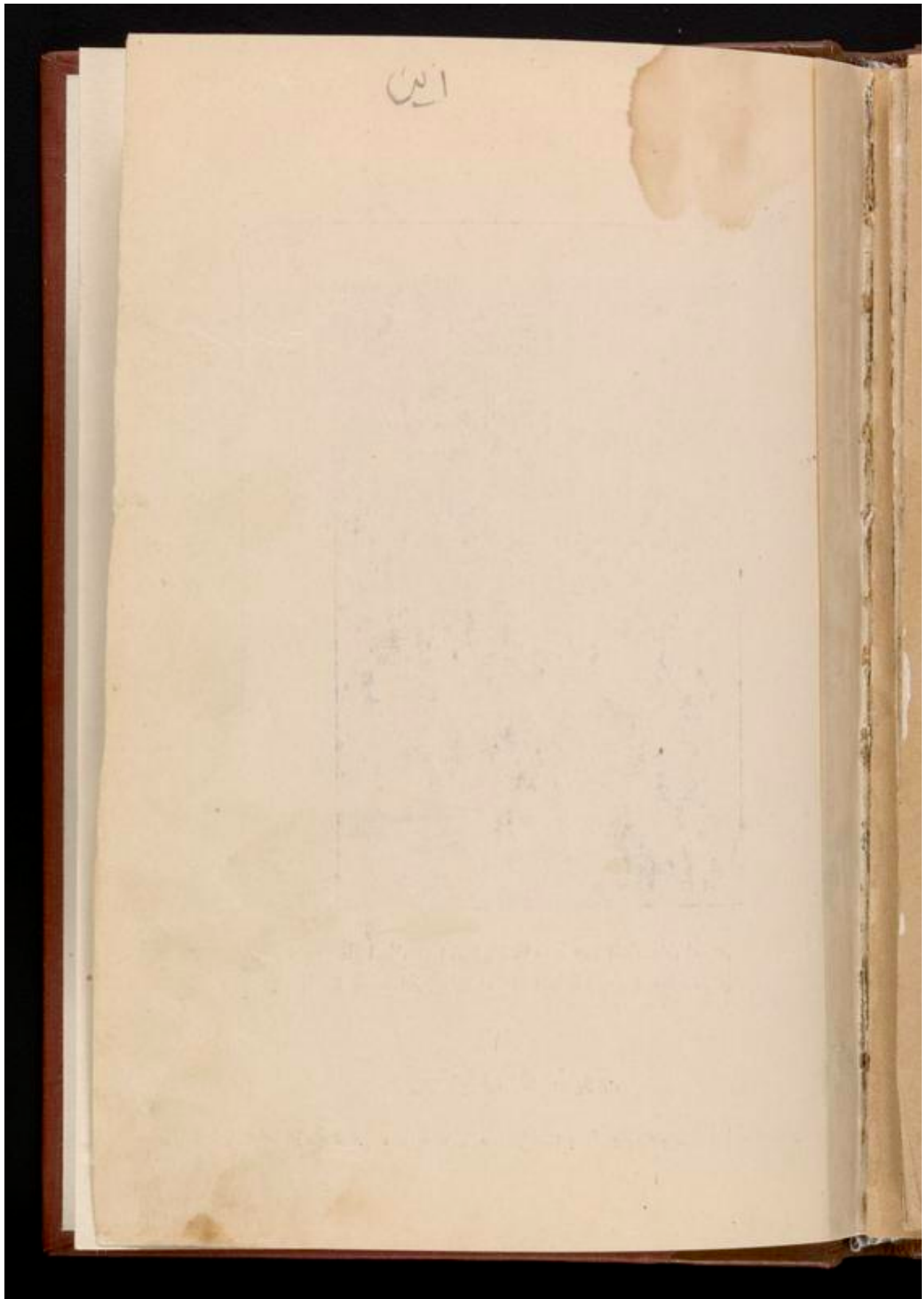
—۱۰۵—

مشر بلکله جداً بوکبی ایام عیدیه به مخصوص بر اصالت
قلوب نوازانه اثبات ایتش ، و متعاقباً ، مینی مینی سلطان
خانم ، طبیعی بر تشویق مخصوص ایله ماصه مزی تشریف
ایتش و فوق العاده بر اثر ذکا و تعجب ایله هر کس سیاه
قالباق کیمش اولدینی حالده ، بزم قرمزی فس کیدیکمز
مراقبتی صاقلایا مایارق صور مشدر .

بزده هنوز یکی کلدیکمز دن افغان کلاهمز بولندینی
ایچون ، قرمزی فسله کلدیکمز لطیفه یوللوسویله نیجه :
اگر سزه کلاه ویرسه کیرمیسکنز ؟ دیه ایراد ایتدیکی
سؤال ایله بر سرعت انتقال کوسترمشر . تخمیناً التی
یدی یاشنده اولان بوسلطانک سرعت و اتار ذکامی
بالخاصه قید و تقدیره شایاندر . ایرتسی صباح فی الحقیقه
کوچوک سلطانک پک قیمتی هدیه سی اولان کلاه
کلشدی . امیر حضرتلری دو قنور منیر عزت و حسنی بکه
قیمتی ایکی کوپک هدیه ایتشدی . والحاصل بود بدبده دار
محتشم ، و مسعود کیجه بی پک قیمتی التفاتلرله شوق ذق
ایچنده کچیرمش ، و صباح نمازینی ادادن صوکره یریمزه
عودت ایتشدک .

مردود « طبق انادولو بازار لرینه مشابه » برتر کین بازار دی

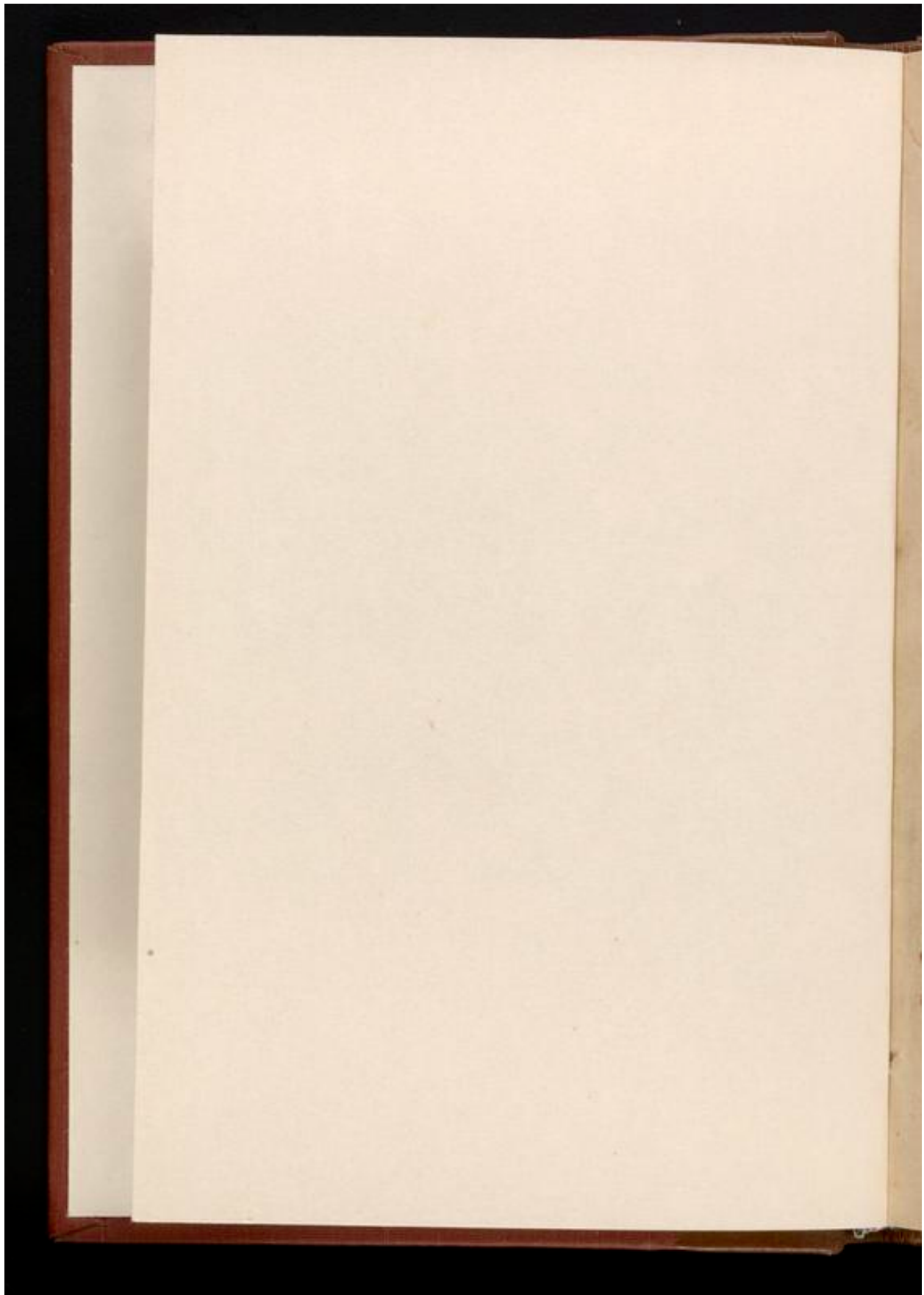

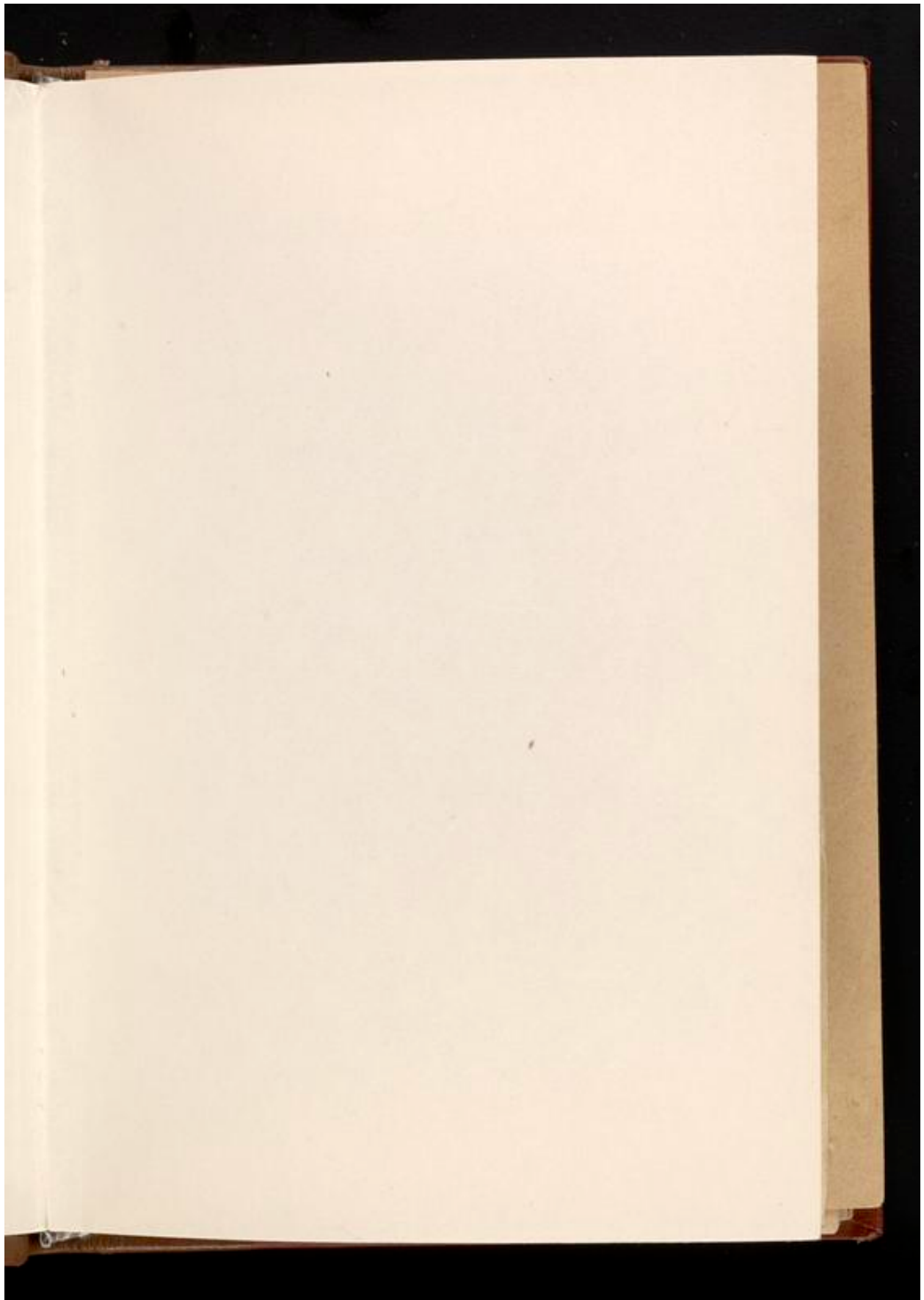

عالم اسلامك انبىاى شواهدندن : افغانستان اميرى
(حبيب الله خان سراج الملة والدين) حضرتلى

فيثاى ۵ غروش

مركز توزيى ، باب على قارشوسنده ثروت فنون كتابخانه سيدر

L'ouvrage date de 1907-08 / 1925
Seraient venus un peu avant, et
Avant la parution de SA (1911-12)
- Parle de Thornton (p. 75), parti en 1908
- Parle de l'Ec. mil. (p. 72-73) [créée en
1908!]

Hasan Helmi
Ali Fahmi Beg | p. 52
accueilment n. Fayli ?

Saray Bâghcha ?

Robour, 62-63

La porte = Hasan Helmi
p. 82

la famille régnante
p. 66-70

Mahmud Fâwî, p. 73

imprimarie typographique
— litho,

p. 74-75

[Rien sur HA]

—

Washikkhâna (détails)
75-78 -

Mhd. Farwar, 75

Thornton, 76

Azimoliâh, 76

